

Rejništvo v Sloveniji: perspektiva rejnic, rejnikov in oseb z izkušnjo rejništva ter oblikovanje predlogov za spremembe

KONČNO POROČILO

Naročnik:	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Direktorat za družino Štukljeva cesta 44 1000 Ljubljana
Skrbnik naloge pri naročniku:	Tanja Oberski dr. Nataša Demšar Pečak mag. Ružica Boškić
Št. pogodbe:	C2611-25-050008
Izvajalec:	Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo Tržaška 2 1000 Ljubljana
Vrsta poročila:	končno poročilo
Skrbnica naloge pri izvajalcu:	Tamara Narat
Naslov poročila:	Rejništvo v Sloveniji: perspektiva rejnic, rejnikov in oseb z izkušnjo rejništva ter oblikovanje predlogov za spremembe , končno poročilo
Avtorji poročila:	Dr. Tamara Narat Žana Marušič, mag. soc. Dr. Urban Boljka
Drugi sodelujoči:	Kaja Šaver, študentka Oliver Bevc, študent
ZDSMA:	Poročilo je urejeno po smernicah ZDSMA in je spletno dostopno.
Št. delovnega poročila	IRSSV 32/2025
Datum izdaje poročila:	22. 12. 2025
Izdaja:	02
Odgovorna oseba:	Mag. Barbara Kobal Tomc, direktorica IRSSV

Opombe k poročilu:

- *Besedilo ni lektorirano.*
- *Nekateri uporabljeni izrazi, zapisani v ženski slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.*
- *Objava besedila in podatkov v celoti ali deloma je dovoljena le z navedbo vira.*

Zahvale

Za sodelovanje pri nastajanju raziskave se zahvaljujemo rejnicam, rejnikom in mladostnikom z izkušnjo rejništva, ki so z nami delili svojo zgodbo, in nam pomagali, da smo lahko pridobili bolj jasen in realen uvid v preučevano tematiko. Obenem se zahvaljujemo tudi vsem strokovnjakom in strokovnjakinjam, ki so sodelovali bodisi z izpolnjevanjem anket bodisi v intervjujih. To so: strokovni delavci CSD, predstavniki doma Malči Belič, predstavniki Slovenske filantropije. Posebej se zahvaljujemo tudi izr. prof. dr. Nini Mešl (FSD) ter Karin Kohont Brodschneider (CSD Maribor) za neformalne pogovore, ki so pripomogli k našemu boljšemu razumevanju situacije rejništva pri nas.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	7
2. OPREDELITEV KAKOVOSTNEGA REJNIŠTVA TER DEJAVNIKOV ZA DOSEGANJE LE- TEGA.....	10
3. KLJUČNI IZZIVI NA PODROČJU REJNIŠTVA V SLOVENIJI.....	13
4. METODOLOŠKA IZHODIŠČA	16
4.1. Uporabljene kvantitativne in kvalitativne metode.....	16
4.2. Opis vzorca anketnih vprašalnikov	21
4.3. Omejitve raziskave	24
5. VIDIK REJNIC IN REJNIKOV	25
5.1. Namen rejništva	25
5.2. Pridobitev pozitivne družinske izkušnje	29
5.3. Prilagoditev na življenje v rejništvu	31
5.4. Usposobljenost na prehod v samostojno življenje	32
5.5. Prehod v samostojno življenje.....	32
5.6. Različne skupine rejnic in rejnikov	33
5.6.1. Predlogi za izboljšanje rejništva	38
5.6.2. Odnos do »drugih oblik nadomestnega varstva otrok«.....	49
5.6.3. Preventivno delovanje in zmanjšanje ali preprečevanje institucionalizacije otrok.....	50
6. VIDIK MLADIH Z IZKUŠNJO REJNIŠTVA.....	53
6.1. Namen rejništva	53
6.2. Pridobitev pozitivne družinske izkušnje	54
6.3. Prilagoditev na življenje v rejništvu	56
6.4. Usposobljenost na prehod v samostojno življenje	56
6.5. Pogled na prihodnost rejništva.....	57
7. OCENA ZADOVOLJENOSTI POTREB OTROK, MLADOSTNIKOV IN REJNIC	58
7.1. Zakonodaja in postopki	58
7.2. Storitve	64
7.2.1. Akterji.....	64
7.2.2. Vrste storitve.....	69
7.3. Metode dela.....	77
7.4. Vsakdanje življenje rejnic in otrok ter mladostnikov	82
7.5. Izobraževanje in usposabljanje rejnic	86
7.6. Povzetek predlogov za razvoj rejništva.....	87
9. ZAKLJUČEK IN PREDLOGI	91

KAZALO TABEL

Tabela 1: Namen rejništva	25
Tabela 2: Pridobitev pozitivne družinske izkušnje	29
Tabela 3: Vrednosti kazalnikov pridobitve pozitivne družinske izkušnje (as; ocene na lestvici od 1 do 5, kjer 5 pomeni »popolnoma se strinjam«).....	30
Tabela 4: Prilagoditev na življenje v rejništvu	31
Tabela 5: Usposobljenost za prehod v samostojno življenje.....	32
Tabela 6: Prehod v samostojno življenje	32
Tabela 7: Značilnosti različnih skupin rejnic in rejnikov (odgovori v %)	34
Tabela 8: značilnosti različnih skupin rejnic in rejnikov glede na oceno dela CSD in oceno dostopnosti podpore v lokalnem okolju (prikazana so povprečja odgovorov na lestvici od 1 do 5, pri čemer 5 pomeni najvišjo oceno)	37
Tabela 9: Ocena odnosa s CSD - strinjanje s trditvami na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »sploh se ne strinjam« in 5 »popolnoma se strinjam« (AS)	42
Tabela 10: Pozitivni in negativni vidiki zakonske ureditve področja rejništva (odprti odgovori)....	44
Tabela 11: Namen rejništva	53
Tabela 12: Pridobitev pozitivne družinske izkušnje	54
Tabela 13: Prilagoditev na življenje v rejništvu	56
Tabela 14: Usposobljenost za prehod v samostojno življenje.....	56
Tabela 15: Povzetek predlogov za nadgradnjo rejništva v Sloveniji po področjih	87

Seznam uporabljenih kratic

ADHD	motnja pozornosti in hiperaktivnosti (attention deficit hyperactivity disorder)
AS	aritmetična sredina
CSD	center za socialno delo
DZ	Družinski zakonik
FSD	Fakulteta za socialno delo
IPS	individualna projektna skupina
IRSSV	Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo
KCM	krizni center za mlade
LU	ljudska univerza
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NVO	nevladna organizacija
OŠ	osnovna šola
PIC	Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja
RIBO	regijski indeks dobrobiti otrok
RS	Republika Slovenija
SC	strokovni center
ZDA	Združene države Amerike
ZIRD	Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti
zVEM	portal zdravje Vse na Enem Mestu

1. UVOD

Namen raziskave je analitično predstaviti rejniško ureditev, kot jo doživljajo otroci, ki odraščajo v rejništvu ter njihovi rejniki oz. rejnice. V skladu z željami naročnika raziskave (MDDSZ) smo bili pri tem pozorni na prepoznavanje prednosti in slabosti omenjenega področja, kot se kažejo v praksi.

O subjektivni percepciji otrok in rejnic glede življenja v nadomestni družini pri nas ni veliko znanega. Med bolj aktualnimi viri velja omeniti predvsem Analizo na področju rejništva (Skupnost CSD 2022¹). Poglavitno sporočilo omenjene študije je, da si rejnice in rejniki želijo bolj tesnega sodelovanja s CSD (v smislu, da bi jim bila strokovna delavka na CSD na razpolago, ko jo potrebujejo, da bi bili z njo lahko bolj pogosto v stikih (tako kot to velja za strokovne delavke, pristojne za otroke), da bi se izboljšala komunikacija (o različnih stvareh, kot npr. o izobraževanjih, o zakonodajnih novostih ipd., da bi komunikacija in stiki potekali bolj osebno, npr. po telefonu, z obiski na domu), brezplačne pravne pomoči in supervizije. Poleg tega bi bilo, po njihovem mnenju, treba v večji meri zasledovati korist otroka (npr. možnost vključitve otroka v prednostno terapevtsko obravnavo). Na podobne težave so opozorili tudi v Rejniškem društvu Slovenije, ko se je sprejemala nova zakonodaja na tem področju (Rejniško društvo Slovenije 2024²). Med njihovimi ključnimi poudarki so pozivi k: a) izboljšanju pogojev za delo rejnic in rejnikov (tako z vidika finančne podpore, izboljšanja statusa rejnikov kot tudi z vidika okrepljene vloge CSD), b) izboljšanju pogojev za življenje otrok v rejništvu, ki so v skladu z njihovimi potrebami (želijo si okrepiti soodločanje in glas otrok v zadevah, ki so pomembne zanje, izboljšati možnosti prehodov iz rejništva v samostojno življenje, izboljšati dostop do psihoterapevtske pomoči in okrepiti vlogo CSD), c) večji strokovni pozornosti pri delu z matično družino. Poleg tega so zapisali tudi, da primanjkuje raziskav s področja rejništva.

Glede na naš uvid v obstoječo literaturo s tega področja, lahko sklenemo podobno. Umanjkajo predvsem bolj poglobljene, celovite študije, ki bi širše naslovile vprašanje kakovosti rejništva z vidika zagotavljanja dobrobiti otrok, ki odraščajo v nadomestni družini. Z izjemo nekoliko starejše raziskave, ki se je osredotočala predvsem na študijo prehodov oseb iz rejništva v samostojno, odraslo življenje (Boškić idr. 2012³), zelo malo vemo npr. o tem, kako ti posamezniki dojemajo svojo realnost, kateri so ključni dejavniki, ki vplivajo na njihovo uspešno vključitev v novo okolje, kaj se jim zdi pomembno za uresničevanje lastnih ter specifičnih potreb, ki jih narekuje življenje v rejniški družini, kaj potrebujejo, kaj bi spremenili in kaj pohvalili. Pridobitev vpogleda v ta pomemben del življenja otrok pa je pomembno za razumevanje njihove blaginje in kakovosti življenja na sploh kot tudi za predvidevanje nadaljnjega življenjskega poteka. Tuje študije (glej

¹ Skupnost CSD. 2022. Analiza na področju rejništva – zadovoljstvo rejnic in rejnikov z delom CSD. Ljubljana: Skupnost CSD. Interno gradivo.

² Rejniško društvo Slovenije (2024). Predlogi rejniškega društva Slovenije za spremembe na področju rejništva. Interno gradivo.

³ Boškić, Ružica, Narat, Tamara, Rakar, Tatjana, Lebar, Lea in Barbara Kobal Tomc. 2012. Življenjski poteki oseb, ki so bile prikrajšane za normalno družinsko življenje Pridobitev vpogleda v življenjske poteke oseb, ki so bile prikrajšane za normalno družinsko življenje – osebe, ki so odraščale v vzgojnih oz. vzgojno-izobraževalnih zavodih Pridobitev vpogleda v življenjske poteke oseb, ki so bile prikrajšane za normalno družinsko življenje – osebe, ki so odraščale v rejništvu, končno poročilo. Ljubljana: IRSSV. Dostopno prek: <https://irssv.si/wp-content/uploads/2023/10/Zivljenjski-poteki-oseb-prikrajrsanih-za-normalno-druzinsko-zivljenje.pdf> (5. 3. 2025).

npr. Llosada-Gistau 2016⁴; Waid idr. 2017⁵; Zhang in Selwyn 2019⁶) kažejo, da posamezniki s pozitivnim odnosom do življenja v rejništvu lažje in bolj uspešno vstopijo v samostojno odraslo življenje v primerjavi s tistimi, ki se zaradi različnih razlogov težje prilagodijo na življenje v rejniški družini in ki ocenjujejo, da je bila odločitev pristojnih institucij o njihovi premestitvi iz matične v rejniško družino napačna.

Nadgradnja področne zakonodaje v določeni meri nagovarja izpostavljene izzive (npr. rejniki in rejnice po novem prejemajo višja finančna sredstva, lahko se vključijo v supervizijo, otroci imajo možnost brezplačne pravne pomoči, zakonodaja sedaj podrobneje določa kriterije za opredelitev primernosti rejnikov, uvaja spremembe glede izobraževanj in usposabljanj rejnikov in rejníc, eksplicitno poudarja pravico otroka do zaupnega pogovora s strokovno delavko CSD brez prisotnosti staršev in rejnikov/rejníc ipd.). Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD-C)⁷ je bil sprejet v prvi polovici leta 2025, vendar je stopil v veljavo 1.11.2025, tako da njegovi učinki v praksi še niso vidni. Pogled sodelujočih v raziskavi tako odslkava stanje pred uvedenimi spremembami rejništva.

Dojemanje življenja v rejništvu je izredno pomembno iz predhodno omenjenih razlogov, poleg tega pa ga lahko razumemo tudi kot pomemben pokazatelj kakovosti skrbi, ki jo država omogoča otrokom v okviru rejništva, in bi kot tak moral biti vključen na seznam ključnih kazalnikov za oceno uspešnosti rejništva. V Sloveniji še ne poznamo kazalnikov za merjenje uspešnosti rejništva (angl. »policy indicators«), medtem ko v tujini obstajajo iniciative in primeri z razdelanimi kazalniki s tega področja (Unicef 2009⁸; Alliance for Children in Care 2016⁹; Zhang in Selwyn 2019). Političnim odločevalcem je redno spremljanje in beleženje ključnih podatkov, ki kažejo na (ne)doseganje uspešnosti ter učinkovitosti sprejetih ukrepov s področja rejništva, v pomoč pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. Menimo, da bi podoben nabor kazalnikov, ki bi po eni strani ustrezal našemu nacionalnemu kontekstu in bil na drugi strani v čim večji meri primerljiv z mednarodnimi praksami, potrebovali tudi pri nas. V sklopu naše raziskave smo na podlagi prejetih informacij in analiziranih podatkov oblikovali seznam kazalnikov uspešnosti rejništva za Slovenijo, ki ga predstavimo v zaključnem poglavju poročila.

Ocena kakovosti rejništva je eno od ključnih vodil te študije. Pri tem nas zanima predvsem, kako kakovost rejništva vrednotijo mladi, ki odraščajo v rejniških družinah ter rejnice. V pričujoči raziskavi tako poskušamo odgovoriti na sledeča raziskovalna vprašanja:

- Kako kakovostno je rejništvo v Sloveniji po mnenju oseb z izkušnjo bivanja v rejništvu?
- Kako kakovostno je rejništvo v Sloveniji po mnenju rejníc in rejnikov?
 - Kateri so poglobitveni dejavniki, ki nam pomagajo razumeti razlike v odnosu do rejništva pri osebah, ki izvajajo rejniško dejavnost?

⁴ Llosada-Gistau, Joan, Ferran Casas in Carme Montserrat. 2016. What Matters in for the Subjective Well-Being of Children in Care? Child Indicators Research.

⁵ Jeffrey Waid, Brianne H. Kothari, Bowen M. McBeath in Lew Bank. 2017. Foster home integration as a temporal indicator of relational well-being. Child Youth Serv Rev, (83): 137–145.

⁶ Zhang, Mary in Julie Selwyn. 2019. The Subjective Well-Being of Children and Young People in out of Home Care: Psychometric Analyses of the “Your Life, your Care” Survey. Child Indicators Research.

⁷ Ur. l. RS 41/25.

⁸ Unicef. 2009. Manual for the Measurement of Indicators for Children in Formal Care. Indicators for Children in Formal Care. New York: Better Care Network.

⁹ Alliance for Children in Care and Care Leavers. 2016. A new vision.

- Ali se ocena kakovosti rejništva med osebami, ki odraščajo v rejniški družini ter rejniki in rejnicami razlikuje? Zakaj?

Drug pomemben vidik, ki ga želimo zajeti v študiji, pa je **ocena potreb otrok in mladostnikov z izkušnjo bivanja v rejništvu ter rejnic**. Pri tem smo se pri analizi osredotočili na različne sklope, kot je **zakonodaja in postopki** (npr. status rejniških družin, plačilo, dostop do pravic za otroke, matične družine in rejniške družine ipd.), **storitve** (npr. storitve za podporo otrokom, matičnim družinam in rejniškim družinam, storitve preprečevanja institucionalizacije otrok, razvoj različnih oblik rejništva, organizacija storitev in povezovanje med različnimi izvajalci storitev in akterji na področju rejništva ipd.), **metode dela** (z otrokom, matično družino, rejniško družino, s skupnostjo), **vsakdanji svet uporabnikov** (potrebe otrok, matičnih družin in rejniških družin), **izobraževanje in usposabljanje** (rejniških družin, matičnih družin, socialnih delavk idr.).

Na koncu poročila podamo predloge za razvoj rejništva v Sloveniji, ki smo jih oblikovali na podlagi podatkov, pridobljenih v okviru raziskave in za katere menimo, da bi lahko pripomogli k boljši ureditvi rejništva pri nas.

2. OPREDELITEV KAKOVOSTNEGA REJNIŠTVA TER DEJAVNIKOV ZA DOSEGANJE LE-TEGA

V poročilu pri opredelitvi kakovosti rejništva postavimo otroka v središče opazovanja (otrokocentričen pristop). Glede na izpostavljeno pri tem sledimo predpostavki, da je kakovostno vsako rejništvo, ki omogoča visoko raven blaginje in kakovosti življenja nameščenih otrok. Na podlagi področne zakonodaje¹⁰ in vladnih dokumentov¹¹ razumemo kot kakovostno rejništvo tisto, kjer:

- je dosežen osnovni namen rejništva (zdrava rast, vzgoja, izobraževanje, skladen osebni razvoj in usposobitev za samostojno življenje in delo);
- otrok pridobi pozitivno družinsko izkušnjo (reševanje sporov, delitev dela in obveznosti, sprejemanje družinskih pravil in možnost pogajanja ipd.);
- so zadovoljene potrebe otrok (kot npr. pomoč pri prilagajanju na novo okolje, nega, vzgoja, primerna nastanitev, prehrana, obleka in obutev ter šolske in osebne potrebščine, zdravje, učenja in delovne navade, stiki med otrokom in starši, razen če so staršem stiki omejeni ali prepovedani. Naštete potrebe otrok so popisane v Resoluciji o družinski politiki. Ob tem bi bilo, po našem mnenju, treba dodati še potrebe po varni navezanosti na ključno odraslo osebo, stabilni namestitvi, varnem okolju, zaupnem in ljubečem okolju, primernem okolju za celjenje travm, soodločanju glede stvari, ki jih zadevajo, ohranjanju kulturne identitete, seznanjenosti glede stvari, pomembnih za poznavanje lastne biografije, sprejemanju s strani sovrstnikov v lokalnem okolju);
- je otrok uspešno prilagojen na življenje v rejniški družini (subjektivna percepcija otroka);
- je dosežen uspešen prehod v samostojno življenje.

Na to, ali se bo določena zgodba otroka, ki odrašča v rejništvu razpletla kot uspešna ali ne, vplivajo različni dejavniki. Področna literatura opiše zlasti dejavnike, ki se dotikajo *mikro ravni življenja otrok*:

- Odnos z rejnico ali rejnikom (ki je ključen za uspešno prilagoditev otroka na rejniško družino (Waid idr. 2017; Zhang in Selwyn 2019; Sellers idr. 2020¹²; Morais idr. 2024¹³). Pomembno je, da rejnik vzpostavi varen, zaupen odnos ter da v rejniški družini potekajo

¹⁰ Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD). Ur. l. RS, št. [110/02](#), [56/06](#) – odl. US, [114/06](#) – ZUTPG, [96/12](#) – ZPIZ-2, [109/12](#), [22/19](#) in 41/25.

¹¹ Resolucija o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba« (ReDP18–28). Ur. l. RS, št. [15/18](#). Program za otroke 2020–2025. Dostopno prek: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/druzina/Programi-v-podporo-druzini/Program-za-otroke-2020-2025.pdf> (3. 3. 2025).

¹²Sellers Deborah E., Smith, Elliott G., Izzo Charles V., McCabe, Lisa A in Michael A. Nunno. 2020. Child Feelings of Safety in Residential Care: The Supporting Role of Adult-Child Relationships. Residential Treatment for Children & Youth, (37): 2, 136-155.

¹³ Francisca Morais, Catarina Pinheiro Mota, Paula Mena Matos, Beatriz Santos, Mónica Costa in Helena Carvalho. 2024. Facets of Care in Youth: Attachment, Relationships with Care Workers and the Residential Care Environment, Residential Treatment for Children & Youth, (41): 2, 183-200.

skrbni, ljubeči, tesni in stabilni odnosi, ki podpirajo navezanost otrok in jim omogočajo pogoje za zdrav razvoj (Affronti idr. 2015¹⁴).

- Stabilnost namestitve in zadovoljstvo z namestitvijo (kar je tesno povezano s samim odnosom z rejnikom ali rejnico) (Llosada-Gistau 2016).
- Namestitev v okolje, ki omogoča celjenje travm (Kutsar idr. 2024¹⁵; Morais idr. 2024; Šeme 2024¹⁶).
- Dojemanje premestitve iz matične v rejniško družino kot dobro/slabo za njihov življenjski potek (posamezniki, ki menijo, da je bila njihova namestitev v rejniško družino dobra odločitev in je pozitivno vplivala na njihov življenjski potek, se običajno bolj navežejo na rejnike v primerjavi s tistimi, ki se s tem ne strinjajo) (Llosada-Gistau 2016; ¹⁷; Waid idr. 2017; Zhang in Selwyn 2019).
- Stik z matično družino (nekateri kvantitativne raziskave (Carvalho in Delgado 2020¹⁸; Zhang in Selwyn 2019) kažejo, da je stik z matično družino pomemben, vendar manj kot pa stik z rejniško družino. Na to morda vplivajo tudi metodološke pomanjkljivosti, saj kazalniki, ki bi najbolj merili ta vidik še niso dobro razdelani).
- Pomen sorojencev (bivanje v rejniški družini skupaj s sorojenci pozitivno vpliva na blaginjo otrok v rejništvu) (Affronti idr. 2015; Llosada-Gistau 2016).
- Vključenost otrok v sprejemanje odločitev, pomembnih za njihovo življenje in življenje v rejniški družini (Llosada-Gistau 2016; Morais idr. 2024).
- Odnos s sovrstniki v lokalnem okolju, kjer odraščajo (v povezavi s temami, kot so kakovost odnosov s sošolci, medvrstniško nasilje, stigma, preživljanje prostega časa) (Llosada-Gistau 2016; Zhang in Selwyn 2019).
- Spol in starost (starejši otroci ter dekleta poročajo o nižjem zadovoljstvu in kakovosti življenja v rejniški družini, kar je sicer v skladu s podobnimi raziskavami¹⁹, ki se ukvarjajo s preučevanjem blaginje splošne populacije otrok) (Llosada-Gistau 2016).

Dva dejavnika, kot sta vpliv trajanja rejništva in starost ob namestitvi na blaginjo otrok v rejništvu, še nista dobro raziskana (Zhang in Selwyn 2019). Malo informacij imamo tudi o pomenu dejavnikov kakovostnega rejništva, ki sodijo v *mezzo ter makro okolje življenja otrok*, ki so nameščeni v rejniško družino. Glede na to, da je naša naloga v poročilu podati celosten vpogled v dojemanje izkušnje rejništva otrok in njihovih rejnic ali rejnikov, zato poleg prej navedenih mikro dejavnikov, v raziskavi upoštevamo še mezzo in makro dejavnike.

Pri dejavnikih z mezzo ravni nas zanima zlasti vloga:

¹⁴ Affronti M, Rittner B, Semanchin Jones AM. Functional adaptation to foster care: Foster care alumni speak out. *Journal of Public Child Welfare*. 2015; 9 (1): 1–21.

¹⁵ Kutsar, Dagmar, Beilmann, Mai in Oliver Nahkur. 2024. Child Vulnerability and Vulnerable Subjectivity: Interdisciplinary and Comparative Perspectives. *Children's Well-Being: Indicators and Research* 27.

¹⁶ Šeme Mojca. 2024. Nekaj predlogov za prenovu rejniškega sistema. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Interno gradivo.

¹⁷ Llosada-Gistau, Joan, Ferran Casas in Carme Montserrat. 2016. What Matters in for the Subjective Well-Being of Children in Care? *Child Indicators Research*.

¹⁸ Carvalho João M. S. in Paulo Delgado. 2020. Children's perceptions about contact and subjective well-being in residential and foster care. *Journal of Research in Social Pedagogy*.

¹⁹ Boljka, Urban, Narat, Tamara, Marušič, Žana in Maja Škafar. 2024. Izdelava novega regijskega indeksa dobrobiti otrok RIBO, končno poročilo. Ljubljana: IRSSV.

- CSD (kjer se osredotočamo na analizo njihovega odnosa z rejniki in rejnicami ter otroci, v smislu podpore, komunikacije, sodelovanja),
- izobraževanj in usposabljanj, ki potekajo na državni in lokalni ravni,
- drugih institucij in organizacij (vzgojno-izobraževalnih institucij v lokalnem okolju, ki jih obiskujejo otroci, zdravstvenih domov ter podpora, ki je v lokalnem okolju na voljo otrokom, kot je dostopnost psihosocialne podpore, podpora za otroke s posebnimi potrebami itd.).

Pri makro dejavnikih upoštevamo predvsem vlogo pogojev dela in izvajanja rejniške dejavnosti, kot to določa področna zakonodaja. V ta namen preverimo subjektivno percepcijo pogojev dela kot se kaže pri otrocih in rejnicah.

Predvidevamo, da bodo za zagotavljanje uspešnega rejništva pomembni predvsem mikro dejavniki. K takšnemu razmišljanju nas napeljuje Unicefov (2020²⁰) večstopenjski model blaginje otrok, narejen po zgledu Bronfenbrennerjevih (1994²¹) koncentričnih krogih vpliva okolja na blaginjo otrok. Ta potrjuje, da so za blaginjo otrok najpomembnejši kakovostni in podporni odnosi v družinskem okolju²². V določeni meri pa k izidom rejništva (uspešnim ali neuspešnim) pripomorejo tudi mezzo in mikro dejavniki, kar preverimo v nadaljevanju.

²⁰ UNICEF Innocenti. 2020. Worlds of Influence: Understanding what shapes child well-being in rich countries. Innocenti Report Card 16, UNICEF Office of Research – Innocenti: Florence.

²¹ Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development, V International Encyclopedia of Education, vol. 3. Elsevier: Oxford. Dostopno prek: www.psy.cmu.edu/~siegler/35bronfenbrenner94.pdf (9. 2. 2025).

²² Podobno ugotavlja tudi naša raziskava o blaginji otrok (Boljka idr. 2024).

3. KLJUČNI IZZIVI NA PODROČJU REJNIŠTVA V SLOVENIJI

Z namenom, da bi v nadaljevanju poročila lažje razumeli odnos mladih, ki prebivajo v rejništvu in njihovih rejnic ter rejnikov, do rejništva, v tem delu strnjeno povzamemo ključne pomanjkljivosti trenutne ureditve tega področja pri nas. Tovrsten vpogled v obstoječe stanje nam bo obenem tudi v pomoč pri pripravi predlogov za izboljšanje rejništva v Sloveniji.

Na podlagi analize zlasti vladnih dokumentov (kot sta Program za otroke (MDDSZ 2020²³) in Resolucija o družinski politiki), komentarjev in priporočil različnih institucij pri sprejemanju nove zakonodaje s tega področja v letu 2024 (Šeme (FSD); Strokovni svet IRSSV; delovne skupine CSD za prenovo sistema rejništva (Kulovec; Nušević; Meolic; Kralj; Grilj Baša; Koprivc Grajžl); Rejniško društvo Slovenije²⁴) ter področnih raziskav (Boškić idr. 2012; Zemljič 2022²⁵; Narat idr. 2024²⁶), smo identificirali sledeče ključne izzive rejništva v Sloveniji:

- **Potrebe otrok:**
 - V času bivanja v rejniški družini:
 - V rejništvu je pogosto podcenjena potreba po intenzivni psihosocialni pomoči otroku. Travme, ki jih je otrok doživel doma, bolečina izgube, soočenje s tujim, neznanim v rejniški družini presega zmožnosti pomoči rejnikov, ki tudi sami potrebujejo pomoč, tako kot matična družina. Obenem je pomoč slabo dostopna. Otroci v rejništvu zaradi dolgih čakalnih dob namreč lahko čakajo tudi eno leto ali več na strokovno obravnavo in pomoč (kot je psihoterapevt, pedopsihiater).
 - Premalo pozornosti se namenja specifikam, povezanim s preходом otrok iz institucij v rejniške družine. Ta prehod lahko zahteva posebno pripravo in podporo, tako za otroke kot za rejniške družine.
 - Po odločitvi, da se določenega otroka namesti v rejniško družino, je naloga CSD, da med rejniki, ki imajo dovoljenje, izbere rejniško družino, ki ustreza potrebam otroka. V praksi zaradi pomanjkanje rejnikov velja načelo »prostih postelj«. V nekaterih primerih se otroke, ki bi sicer potrebovali rejniško družino namešča v strokovne centre, čeprav to zanje ni ustrezna oblika bivanja. Pomanjkanje rejnikov je povezano tudi z dolgotrajnimi namestitvami v kriznih centrih. Dolgotrajne namestitve v kriznih centrih so velik izziv v zadnjih letih in negativno vplivajo na otroke in mladostnike. Po podatkih MDDSZ (2025a²⁷) je bilo v Sloveniji v letu 2025 skupaj 558 rejnic in rejnikov, ki so imeli v povprečju nameščenih 1,7 otrok. Njihovo število ne zadostuje za pokrivanje potreb. V zadnjih desetih

²³ MDDSZ. 2020. Program za otroke 2020–2025. Dostopno prek: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/druzina/Zakonodaja/Program-za-otroke-2020-2025.pdf> (5. 5. 2025).

²⁴ Interna gradiva.

²⁵ Zemljič, Irena. 2022. Analiza na področju rejništva: zadovoljstvo rejnic in rejnikov z delom CSD. Ljubljana: Skupnost CSD.

²⁶ Narat, Tamara, Marušič, Žana in Urban Boljka. 2024. Priprava podlag za poročilo Sveta RS za otroke in družino: otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

²⁷ MDDSZ. 2025a. IS CSD. Na dan 27. 2. 2025.

letih je bilo npr. izdanih 476 dovoljenj za opravljanje rejniške dejavnosti, ukinjenih pa 567 (MDDSZ 2025b²⁸). Na podlagi poizvedbe MDDSZ (2024²⁹) vidimo, da bi potrebovali vsaj še 95 novih rejnic in rejnikov. Največ novih rejnic in rejnikov bi potrebovali na CSD Ljubljana (18) in CSD Celje (13)³⁰.

Z upokojevanjem oz. s prenehanjem opravljanjem rejniške dejavnosti starejših rejnic pa se bodo potrebe še bolj okrepile, saj je trenutno skoraj 40 % rejnic in rejnikov starejših od 60 let (MDDSZ 2025a).

Za pokrivanje obstoječih potreb trenutno število rejnic in rejnikov ne zadošča tudi zato, ker a) nekateri izmed njih vstopajo v rejniški sistem z željo po posvojitvi otroka (kar presega institut rejništva) in b) določeni otrok sploh nimajo nameščenih – takih rejnic in rejnikov je bilo v letu 2025 približno 100 (MDDSZ 2025a).

- Razvijati bi bilo potrebno različne oblike rejništva, s čimer bi lahko pokrili različne potrebe otrok (npr. krizno rejništvo, dolgotrajno rejništvo, kratkotrajno rejništvo, rejništvo na domu³¹ ipd.). O tem več v zaključnem poglavju, kjer podamo predloge za izboljšanje rejništva.
- Po zaključenem bivanju:
 - Potrebni bi bili bolj specifični ukrepi, podporni programi in celostna podpora za osebe, po zaključenem bivanju v rejništvu.
- Mnenja otrok in mladih, ki bivajo v rejništvu, glede stvari, ki se jim zdijo pomembne, niso upoštevana v zadostni meri. Otroci tudi nasploh dobijo premalo priložnosti, da lahko v varnem in poglobljenem odnosu s strokovno osebo kadarkoli izrazijo svoja občutja glede življenja v rejniški družini. Obenem se na podlagi uvida s prakse kaže potreba po dodatnih izobraževalnih strokovnih delavkih s CSD. Ti namreč poročajo, da jim primanjkuje strokovnega znanja za omogočanje participacije otrok (Kodele idr. 2022³²).
- **Potrebe matičnih družin:**
 - Delo z matičnimi družinami je pogosto odrinjeno na rob, kar ni v skladu s samim konceptom rejništva. Po namestitvi otroka v rejništvo bi si morali CSD v večji meri prizadevati, da se odpravijo vzroki, zaradi katerih je bil otrok nameščen v rejništvo (razvijati programe, jih vključiti v izobraževanja ipd.).
 - Matičnim družinam se namenja premalo pozornosti tudi pred odvzemom otroka. Potrebno bi bilo okrepiti preventivo in več pozornosti nameniti delu z družinami v skupnosti (Kodele idr. 2022).
- **Potrebe rejniških družin:**
 - Potreba po dodatnih finančnih spodbudah. Ta del se je sicer v precejšnji meri že upošteval pri spremembah in dopolnitvah nove zakonodaje, ki ureja rejništvo.

²⁸ MDDSZ. 2025b. IS CSD, na dan 30. 1. 2025.

²⁹ Interno gradivo.

³⁰ Potrebe po rejnicah in rejnikih na ostalih CSD so sledeče: Dolenjska in Bela krajina (3), Gorenjska (6), Južna Primorska (6), Koroška (2), Maribor (5), Osrednja Slovenija – vzhod (8), Osrednja Slovenija – zahod (4), Pomurje (6), Posavje (6), Savinjsko – Šaleška (5), Severna Primorska (9), Zasavje (4).

³¹ Rejništvo za starša in otroka: daje možnost staršu ali obema staršema in njunim otrokom, da ostanejo skupaj in so deležni podpore rejnika oz. rejnice.

³² Kodele, Tadeja, Mešl, Nina in Tamara Rape Žiberna. 2022. Posvet rejništvo v Sloveniji (marec 2022). Socialno delo, 61, (4): 337–341.

- Rejniške družine bi morale biti bolj podprte, še posebej, ko sprejmejo otroke v kompleksnih življenjskih situacijah. V ta namen bi bilo treba zagotavljati takojšnjo podporo oz. pomoč rejnicam in rejnikom v primeru nujnih situacij. Obenem bi bilo treba zagotavljati specializirane priprave, podporo in svetovalne storitve za rejnike (vključno z zagotavljanjem usposabljanj rejnikov z veščinami za oskrbo otrok brez spremstva in podpore zanje, z medkulturnimi kompetencami in zaznavo morebitnih ranljivosti, z znanjem o travmi itd.).
- Rejnice in rejniki izobraževanja pogosto ocenjujejo kot ponavljajoča in nepovezana s konkretnimi potrebami. Potrebno bi jih bilo dopolniti in nadgraditi s temami, kot so travma, teorija navezanosti, biološki otroci v družini (ki so pogosto spregledani in premalo podprti) (Kodele idr. 2022).
- **Potrebe CSD:**
 - Pomanjkanje programov, ki bi delovali preventivno in bi lahko preprečili potrebo po odvzemu otroka. Potreben je premislek o razvoju dodatnih storitev podpore družinam v akutni stiski, da bi preprečili nepotrebne namestitve v rejništvo.
 - CSD bi bilo potrebno kadrovsko okrepiti za izvajanje preventivnih dejavnosti v skupnosti.
 - Okrepiti CSD, da bi lahko poglobljeno in intenzivno delali z vsemi udeleženi v rejniškem sistemu. CSD predvsem potrebujejo pogoje za sodobno socialno delo, kar v praksi pomeni manj primerov na strokovno delavko ter stalno izpopolnjevanje in možnost timskega dela (Kodele idr. 2022).
 - Okrepiti glas strokovnih delavk na CSD v sodnih postopkih (Kodele idr. 2022).
- **Pomanjkanje podatkov:**
 - Oblikovati in spremljati »kazalnike spremljanja kakovosti rejništva«, kot je to ponekod praksa v tujini.

Pomembno je predvsem, da pri nadaljnjem razvoju rejništva razmišljamo celostno, z naslavljanjem tako preventive kot dolgoročne podpore. Nadgradnjo ali prenavo rejništva je nujno treba povezati s širšo strategijo dezinstucionalizacije v Sloveniji in s celostno vsebinsko prenavo sistema varstva otrok in družine, vključno s področjem zaščite otrok. Glede na Kodele idr. (2022) v Sloveniji za to obstaja veliko strokovnega znanja, vendar praksa zaradi prej navedenih razlogov zaostaja za sodobnimi koncepti socialnega dela, kar vpliva na kakovost dela in s tem na (nezadovoljenost) potreb vseh udeležencev.

4. METODOLOŠKA IZHODIŠČA

Z namenom, da bi pridobili poglobljen vpogled v mnenja mladih ter rejnikov in rejnic smo uporabili **triangulacijo kvalitativnih in kvantitativnih metod**, kar omogoča bolj celovito in večdimenzionalno razumevanje vidikov rejniške izkušnje.

4.1. Uporabljene kvantitativne in kvalitativne metode

a.) Kvantitativne metode:

- V prvi fazi raziskovanja smo **izvedli dva spletna anketna vprašalnika**, posebej za **mlade, stare 15 let in več, ki odraščajo v rejništvu ter rejnike in rejnice**.

Merski instrument smo oblikovali z namenom preverjanja **kakovosti rejništva** glede na vnaprej določene kazalnike uspešnosti (odvisna spremenljivka) ter pridobivanja **vpogleda v razloge za obstoječe stanje in dejavnike**, ki na to vplivajo (neodvisna spremenljivka) (interpretacijo rezultatov predstavimo v četrtem in petem poglavju). Vprašalnika smo oblikovali s pomočjo spletnega orodja 1KA. Pred začetkom zbiranja podatkov smo instrument testirali v sodelovanju s tremi rejnicami, ki smo ga nato na podlagi pripomb naročnika, prilagodili posameznima ciljnim skupinama.

Vprašalnik, namenjen mladim, je zajemal naslednje sklope:

1. socio-demografski podatki (kot je starost, spol, izobrazba ipd.),
2. počutje in zadovoljstvo z življenjem,
3. življenje v rejniški družini,
4. odnos z vašo družino (torej z vašo biološko družino, z vašimi starši),
5. odnos s strokovnimi delavkami na CSD,
6. pogled na ureditev rejništva in
7. predlogi za izboljšanje rejništva v Sloveniji.

Vprašalnik, namenjen rejnikom in rejnicam pa je zajemal naslednje sklope:

1. socio-demografski podatki (kot je vaša starost, spol, izobrazba ipd.),
2. ocena področne zakonodaje, ki ureja rejništvo,
3. kako zadovoljni ste s podporo, ki jo prejmete v lokalnem okolju,
4. kako zadovoljni ste s podporo, ki je v vašem lokalnem okolju na voljo otrokom, ki so vključeni v rejništvo,
5. v kolikšni meri so zadovoljene različne potrebe otrok v rejništvu,
6. vaš pogled na promocijo rejniške dejavnosti,
7. prihodnost rejništva ter
8. predlogi za izboljšanje sistemske ureditve rejništva v Sloveniji in

9. retrospektiven pogled na vašo izkušnjo rejništva.

Zbiranje podatkov med rejnicami in rejniki je potekalo **od marca 2025 do maja 2025**, med mladimi, ki odraščajo v rejništvu pa **od aprila 2025 do oktobra 2025**³³.

Za oboje, tako rejnice in rejnike kot mlade, smo preko vseh centrov za socialno delo in Rejniškega društva Slovenije razposlali vabila k sodelovanju, opomnike in navodila za izpolnjevanje anket. **Vzorčni okvir** predstavljajo vsi mladi, ki v Sloveniji odraščajo v rejništvu (N = 289) ter rejniki in rejnice (N = 558). V analizo smo nato **vključili** vse anketne vprašalnike, ki so bili **v celoti ali večinsko** izpolnjeni. **Kakovost podatkov** temelji na predpostavki verodostojnosti poročanja s strani anketiranih.

Glede na to, da sta vprašalnika sestavljena iz zaprtih in odprtih vprašanj, smo uporabili **kombinirane analize**:

- **kvantitativne analize**: univariatna analiza (tj. število enot analize (N), povprečje oz. asimetrična sredina (AS) in preračun odstotkov (%)), faktorske analize in indekse.

Na podlagi odgovorov rejnic in rejnikov smo oblikovali indekse za mikro, mezzo in makro okolje otrok in preverili, kako ti vplivajo na kazalnike kakovosti rejništva. Določili smo **5 kazalnikov kakovosti rejništva**, in sicer:

- namen rejništva (osnovni namen rejništva se nanaša na zagotavljanje zdrave rasti, vzgoje in izobraževanja ter skladnega osebnostnega razvoja)
- pridobitev pozitivne družinske izkušnje (prevladuje odraščanje v varnem in podpornem okolju s primernimi materialnimi dobrinami)
- prilagoditev na življenje v rejništvu (subjektivna ocena prilagoditve na življenje v rejništvu)
- pripravljenost na prehod v samostojno življenje (subjektivna ocena usposobljenosti za samostojno življenje in delo)
- prehod v samostojno življenje (uspešen prehod v odraslo življenje, ki se ne razlikuje posebej od izkušenj njihovih vrstnikov)

Mikro indeks okolja upošteva značilnosti rejniške družine na podlagi šestih trditvev³⁴:

- V naši rejniški družini jim nudimo stabilno okolje.
- Z otroki, ki so nastanjeni pri nas v rejništvu, se v splošnem dobro razumemo.
- Vsi otroci, tako biološki kot otroci, nameščeni v rejništvo, se dobro razumejo.
- V naši rejniški družini jim nudimo varno okolje.
- Večina otrok se je uspešno prilagodila na življenje v rejniški družini.
- Vsi družinski člani smo medsebojno tesno povezani.

Mezzo indeks okolja upošteva odnos s CSD. Izmerili smo ga na podlagi različnih trditvev o sodelovanju s CSD, ki smo jih na podlagi faktorske analize³⁵, strukturirali v različne vsebinske sklope, in sicer:

³³ Zaradi težav s pridobivanjem odgovorov otrok in mladih, ki odraščajo v rejništvu smo možnost izpolnjevanja ankete podaljšali do prejema vsaj minimalnega odziva.

³⁴ Trditve so anketirani ocenili na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »popolnoma se strinjam«.

³⁵ Faktorska analiza je pokazala, da smo pri nekaterih trditvah v anketnem vprašalniku uporabili preveč splošne trditve (faktorske uteži so bile namreč na več faktorjih, kar bi lahko kazalo na različna razumevanje posameznih trditvev). To velja npr. za trditve, kot so »strokovne delavke na CSD so vedno dosegljive«, »pri sodelovanju s starši otrok, nameščenimi v rejništvo, strokovne delavke CSD nudijo ustrezno oporo«, »sodelovanje CSD z

- IPS:
 - IPS sledi individualnim potrebam otroka.
 - CSD strokovno vodi IPS.
 - IPS dobro poteka.
 - Dogovori sprejeti na IPS se v praksi tudi izvajajo.
 - Vsi člani IPS so enakovredno vključeni.
 - Otroci so v skladu s svojo starostjo in zrelostjo aktivno vključeni v IPS.
 - Biološki starši sodelujejo v IPS.
- Sodelovanje s CSD:
 - CSD ob zaključevanju rejništva nudi ustrezno obravnavo.
 - Pri sodelovanju s starši otrok, nameščenimi v rejništvo, strokovne delavke iz CSD nudijo ustrezno oporo.
 - Od strokovnih delavk na CSD prejmem vse informacije, ki jih potrebujem.
 - Od strokovnih delavk na CSD pravočasno prejmem vse informacije, ki jih potrebujem.
 - Sodelovanje poteka dobro.
 - Medsebojna komunikacija poteka dobro.
 - Ob nameščanju otroka prejmem s strani CSD zadosti informacij o otroku.
 - Z odnosom strokovnih delavk CSD, ki so pristojni za otroka, sem v splošnem zadovoljen_a.
 - Z odnosom strokovnih delavk CSD, ki so pristojni zame, kot rejnika, sem v splošnem zadovoljen_a.
 - Strokovne delavke na CSD so vedno dosegljive.
 - Sodelovanje CSD z drugimi službami dobro poteka.
- Dodatne aktivnosti CSD:
 - Na pristojnem CSD se rejnice in rejniki vključujemo v različne oblike skupinskega dela (skupine, ki jih organizira CSD, sodelovanje z drugimi rejniškimi družinami ipd.).
 - Strokovne delavke na CSD so v nujnih primerih dosegljive tudi med vikendom.
 - CSD na področju rejništva delujejo poenoteno.
- Dodatna podpora s strani CSD-ja (obrnjene vrednosti):
 - Ob nameščanju otroka bi potreboval_a več strokovne opore s strani CSD.
 - V splošnem si želim boljše obravnave na CSD.

Indeks makro okolja smo preverili na podlagi sedmih trditev³⁶:

- Področna zakonodaja se dovolj hitro prilagaja trendom in spremembam v rejništvu.
- Področna zakonodaja celostno naslavlja vse vidike rejništva.
- Zakonodaja zagotavlja dobre pogoje za izvajanje rejniške dejavnosti.

drugimi službami dobro poteka«, »medsebojna komunikacija poteka dobro«, »ob nameščanju otroka prejmem s strani CSD zadosti informacij o otroku«.

³⁶ Trditve so anketirani ocenili na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »popolnoma se strinjam«.

- Rejnice in rejnike se dovolj dobro upošteva pri sprejemanju zakonodajnih sprememb.
- Zakonodaja zagotavlja pogoje za ohranjanje pravic, spoštovanja in dostojanstva otrok, ki bivajo v rejništvu.
- V Sloveniji je dobro poskrbljeno za otroke, ki odraščajo v rejništvu.
- Otrokove pravice na področju rejništva se v praksi uresničujejo v zadostni meri.

Naredili smo še multivariatno segmentacijsko analizo rejnikov glede na njihove potrebe po dodatnem usposabljanju in pomoči s strani strokovnih institucij, kot tudi njihovih ocenah glede dela CSD-jev. Izkazalo se je, da je rejnike smiselno določiti v tri skupine:

- a) skupino, ki ne čuti potrebe po dodatnih usposabljanjih, želeli pa si boljše obravnavo s strani CSD in praktično podporo, še posebej ob nameščanju (35,1 %);
- b) skupino, ki v poslanstvu delu rejništva ne vidi velikih ovir, ki se želi usposablјati na različne načine in se želi seznaniti z novimi vsebinami. Z delom CSD so zadovoljni, predlagajo le okrepljeno terensko podporo na domu v primeru otrok z intenzivnimi potrebami (27,0 %);
- c) (pre)obremenjeno skupino, ki potrebuje dodatno pomoč s strani CSD in drugih strokovnih služb; ti si želijo tudi več usposabljanj (37,1 %);

Za analizo je bila uporabljana dvostopenjska segmentacijska analiza (Two-step Cluster)

- **kvalitativne analize:** odgovore na odprta vprašanja smo vsebinsko združili in jih smiselno povzeli po tematskih sklopih.

Doseganje kazalnikov kakovosti rejništva smo ocenili tako na podlagi kvantitativnih kot kvalitativnih podatkov. Oceno smo določili na lestvici od 0 do 3, pri čemer je 3 najvišja ocena. Kazalniki kakovosti rejništva so predstavljeni v poglavjih 4 in 5.

- V nadaljevanju raziskovanja smo **izvedli še spletni anketni vprašalnik – poizvedbo, ki je bila namenjena strokovnim delavkam na CSD.**

Merski instrument smo oblikovali z **namenom** pridobivanja strokovnih mnenj in izkušenj z **nekonvencionalnimi (»novimi«, »netipičnimi«) oblikami rejništva, ki se pojavljajo v praksi;** okvirne ocene o tem, za katere oblike gre, kako pogoste so, v katerih primerih se izkažejo za uspešne in v katerih ne ter mnenja o tem, kako bi morala država s svojimi mehanizmi podpreti različne možnosti izvajanja rejništva (interpretacijo rezultatov predstavimo v šestem poglavju). Vprašalnik smo prav tako oblikovali s pomočjo spletnega orodja 1KA.

Vprašalnik, namenjen strokovnim delavkam CSD, je zajemal naslednje sklope:

1. podatke o enoti CSD, na kateri so anketirani zaposleni,
2. izkušnje z naslednjimi netipičnimi oblikami rejništva oz. nadomestnega varstva otrok:
 - vikend rejništvo. Pri vikend rejništvu gre sicer za možnost, ki je v okviru rejništva mogoča že ves čas veljavnosti ZIRD (od leta 2003 dalje). Po novem je z ZIRD-C rejništvo za čas vikendov, praznikov in šolskih počitnic (vikend rejništvo) določneje urejeno plačilo, ki je precej višje od prejšnje ureditve, ko je bilo sorazmerno številu dni bivanja otroka v rejniški družini.
 - rejništvo, kjer se v rejniško družino skupaj z otrokom preseli tudi starš otroka;

- občasno rejništvo. Tudi kot priložnostno (rejništvo kot predah): redna obdobja kratkotrajnega rejništva, ki otroku omogoči, da za nekaj časa odide od doma in družine, oz. otrokovim oskrbovalcem oz. oskrbovalkam ali skrbnikom in skrbnicam predah od skrbstvenih odgovornosti.
 - krizno rejništvo. Uporablja se lahko v primerih, ko je treba otroka hitro umakniti iz določene situacije, ker je zanj škodljiva oz. v njej tvega, da mu bo povzročena škoda. Medtem pa si moramo prizadevati, da najdemo dolgoročno rešitev, bodisi tako da spodbujamo otrokovo reintegracijo v matično družino, če je mogoča in v njegovo najboljšo korist, bodisi tako, da premislimo o drugih možnostih namestitve.
 - rejništvo na domu in drugo,
3. za vsako izmed oblik rejništva nas je zanimala ocena števila primerov v zadnjem letu (letu 2024); krajši opis (uspešnega in neuspešnega) primera; ukrepi in mehanizmi naj bi država podprla izvajalce dotične oblike rejništva, da bi ta uspešno naslavljala potrebe otrok ter strinjanje glede potrebe po vzpostavljanju dotičnih oblik rejništva s strani države.

Zbiranje podatkov med strokovnimi delavkami CSD je potekalo **od oktobra 2025 do decembra 2025**.

Kratko poizvedbo smo posredovali vsem centrom za socialno delo, vabilu k sodelovanju so sledili dodatni opomniki. V analizo smo nato **vključili** vse anketne vprašalnike, ki so bili **v celoti ali večinsko** izpolnjeni. **Končni vzorec** sestavlja **19 izpolnjenih anket** ³⁷. **Kakovost podatkov** temelji na predpostavki verodostojnosti poročanja s strani anketiranih.

Glede na to, da je vprašalnik sestavljen iz zaprtih in odprtih vprašanj, smo uporabili **kombinirane analize** :

- **kvantitativne analize** : univariatna analiza (tj. število enot analize (N), povprečje oz. asimetrična sredina (AS) in preračun odstotkov,
- **kvalitativne analize** : odgovore na odprta vprašanja smo vsebinsko združili in jih smiselno povzeli po tematskih sklopih.

b.) Kvalitativne metode:

V drugi fazi raziskovanja smo izvedli poglobljene pogovore v obliki fokusnih skupin in pogovorov, ločeno z **mladimi, ki odraščajo v rejništvu ter rejniki in rejnicami, kot tudi strokovnjaki s področja rejništva** .

Ti pogovori so omogočili poglobljeno razlago kvalitativnih ugotovitev ter dodatno osvetlili izkušnje, stališča in predloge udeležencev. Prav tako so prispevali k prepoznavanju primerov dobre prakse in možnosti za izboljšave sistema rejništva.

Izvedli smo:

- intervju/pogovor z dvema mladostnicama z izkušnjo rejništva,
- delavnico z mladostniki z izkušnjo rejništva,
- intervjuje/pogovore s štirimi rejnicami,
- intervju/pogovor s predstavniki doma Malči Belič in

³⁷ Odgovore smo pridobili od strokovnih delavk in naslednjih trinajstih enot CSD: Celje (N=2), Hrastnik, Idrija, Laško, Ormož, Radovljica (N=3), Ribnica, Slovenske konjice (N=2), Šentjur pri Celju, Tezno (N=2), Tolmin, Tržič, Žalec (N=2).

- e-mail korespondence s predstavniki Slovenske filantropije
- mednarodni spletni posvet na temo rejništva: *Predstavitev mednarodnih praks – Češka in Italija* (na katerem smo sodelovali predstavniki IRSSV, MDDSZ in strokovnjaka, dr. Karel Režáč (Univerza Zahodne Češk, Fakulteta za filozofijo in umetnost, oddelek za sociologijo in socialno delo) in dr. Andrea Petrella (Univerza v Padovi - Italija, Oddelek za filozofijo, sociologijo, pedagogiko in uporabno psihologijo).

Pogovori so potekali v obdobju **od septembra do decembra 2025**. Izvedeni so bili na različnih lokacijah, tako v živo kot prek spleta (Zoom), pri čemer smo lokacijo, kraj, čas ter obliko oz. način izvedbe pogovorov prilagajali potrebam in željam udeležencev in udeleženk.

Predvsem pri pogovorih **z osebami z izkušnjo z rejništvom** smo poskrbeli, da so ti potekali v varnem in zanje prijetnem okolju, s posebno pozornostjo na morebitno čustveno obremenitev udeleženk in udeležencev (npr. ponujena je bila možnost prisotnosti podpore osebe oz. mentorice, umik v miren prostor, prekinitve pogovora). Prav tako smo pripravili smernice za izvajanje pogovorov ter, glede na to, da gre za vključevanje posebej ranljive skupine, vložili prijavo na etično komisijo in maja 2025 prejeli odobritev Etične komisije Univerze v Ljubljani, Fakultete za socialno delo.

Pridobljene odgovore smo s soglasjem udeležencev in udeleženk posneli in transkribirali, nato pa vsebinsko združili in jih smiselno kodirali po tematskih sklopih. Na podlagi tako zbranih podatkov smo v zaključnem poglavju podali predloge za izboljšanje rejništva.

4.2. Opis vzorca anketnih vprašalnikov

- Opis vzorca rejnikov in rejnic, ki so izpolnili anketni vprašalnik

Anketni vprašalnik je izpolnilo **97 rejnic in rejnikov** (kar predstavlja 17 % zajem podatkov glede na populacijo):

- 88,7 % žensk in 8,2 % moških (ena oseba je označila drugo, dve nista želeli odgovoriti).
- Največ je starih od 41 do 50 let (36,1 %), sledijo tisti nad 60 let (26,8 %), 51 do 60 let (23,7 %) ter do 40 let (12,4 %) (ena oseba starosti ni navedla).
- 50,5 % jih opravlja plačano delo, ostalih 49,5 % pa navaja druge statuse (in sicer: gospodinja_ec (17,5 %), upokojeni (14,4 %), drugi status (14,4 %), brezposelni (3,1 %)).
- 22,7 % ima zaključeno osnovnošolsko ali poklicno izobrazbo; 36,1 % srednješolsko, 41,2 % pa več kot srednješolsko (podrobneje: 2,1 % imata srednjo splošno izobrazbo, 6,2 % osnovnošolsko ali višješolsko, 16,5 % nižjo ali srednjo poklicno, 34 % srednjo strokovno, 35,1 % pa visokošolsko izobrazbo ali več).
- Večina biva na vasi (59,8 %), ostali pa v manjšem mestu (26,8 %) oz. velikem mestu (Ljubljani ali Mariboru) (11,3 %) (dve osebi nista želeli odgovoriti).
- Največ jih prihaja iz Podravske regije (16,6 %), sledijo Pomurska (13,4 %), Gorenjska (12,4 %), Osrednjeslovenska (10,3 %), Savinjska in Obalno-kraška (9,3 %), Posavska (7,2 %), Zasavska (6,2 %), Goriška (4,1 %), Koroška in Primorsko-notranjska (3,1 %) ter Jugovzhodna Slovenija (2,1 %) (tri osebe niso želele odgovoriti).
- Večina je rojenih v Sloveniji (91,8 %), ostalih 8,2 % pa izven.
- Glede finančnega položaja družine 56,7 % poroča, da težje shajajo, medtem ko jih 43,3 % navaja, da lahko shajajo z denarjem (podrobneje: a) 10,3 % jih poroča, da v družini zelo težko shajajo, b) 46,4 % jih nekako shaja, c) 41,2 % ima dovolj denarja, da shajajo

in nekaj privarčujejo, d) 2,1 % pa navaja, da imajo več kot dovolj denarja, da zelo dobro shajajo).

Anketirani imajo v povprečju 10 let **dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti**, in sicer:

- manj kot 5 let: 37,1 %,
- od 6 do 10 let: 26,8 %,
- od 11 do 15 let: 12,4 %,
- več kot 16 let: 22,7 % (ena oseba ni želela odgovoriti).

Večina anketiranih rejništva ne izvaja **kot poklic** (84,5 %), temveč ga opravlja ob drugih dejavnostih, medtem ko se jih 13,4 % zanj odloča poklicno (dve osebi na to vprašanje nista odgovorili). Kot **glavna razloga za izvajanje rejniške dejavnosti** navajajo predvsem željo pomagati drugim (64,6 %) in ljubezen do otrok (55,2 %). Manj pogosto pa še: druge razloge (24 %), rejništvo kot alternativo posvojitvi (17,7 %) in verske razloge (1 %). Noben od sodelujočih ni navedel finančnega vidika kot poglobitnega razloga (pri čemer ena oseba ni podala odgovora).

V času izpolnjevanja ankete je **imelo 85 rejnikov in rejnic** nameščene otroke v rejniško oskrbo, **kar predstavlja 90,4 % tistih, ki so odgovorili na vprašanje** (oz. 87,6 % vseh anketiranih, saj trije na vprašanje niso odgovorili).

Med njimi ima največ rejnikov in rejnic nameščene enega otroka (54,1 %), dobra četrtina dva (28,2 %), nekaj manj pa jih ima tri (9,4 %), štiri ali več (8,2 %). V povprečju je to približno 1,76 nameščenih otrok na rejnika oz. rejnico. Poleg rejniških otrok ima 51,8 % anketiranih tudi svoje biološke otroke, s katerimi prebivajo. Največ jih ima enega (45,5 %), sledijo tisti z dvema (38,6 %), tri otroke ima 9,1 %, štiri ali več pa 6,8 %.

Med rejniki in rejnicami, ki imajo nameščene otroke, jih 60 poroča o **prisotnosti čustvenih in/ali vedenjskih motenj** pri vsaj enem otroku³⁸. Med njimi:

- 70 % navaja prisotnost tako čustvenih kot vedenjskih motenj,
- 26,7 % poroča o samo čustvenih motnjah,
- 21,7 % pa samo o vedenjskih motnjah.

Poleg tega je 80 anketiranih navedlo prisotnost drugih zdravstvenih težav, in sicer:

- motnje v duševnem razvoju (N = 28),
- telesna oviranost (N = 4),
- hujše (fizično) obolenje otroka (N = 2),
- drugo (N = 46), kjer so najpogosteje omenjali predvsem ADHD in avtizem.

Kot poročajo rejniki oz. rejnice, ki imajo nameščene otroke v rejniški oskrbi, je dobra tretjina (35,7 %) teh otrok **doživela neko obliko zlorabe** (pri čemer ena oseba ni odgovorila). Najpogosteje je to fizično nasilje in zanemarjanje (23 otrok), sledi psihično (22 otrok) in nazadnje spolno nasilje (11 otrok).

Primerjava z nacionalnimi podatki

- rejnice in rejniki

³⁸ Subjektivne ocene rejnic kažejo na višji delež otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami otrok v primerjavi s poročanjem CSD o tej problematiki. Težko ocenimo, zakaj prihaja do razkoraka v ocenah. Predvidevamo, da bodisi rejnice bolje poznajo situacijo otrok v primerjavi s strokovnimi delavci CSD bodisi vedenjske in čustvene motnje zamenjujejo denimo s procesom »žalovanja«.

Po podatkih MDDSZ (27. 2. 2025) je v Sloveniji registriranih 558 rejnikov in rejnic, od tega 91,4 % žensk in 8,6 % moških. Med njimi je 65 oseb registriranih kot poklicni rejniki. Večina (81,2 %) ima trenutno nameščene rejniške otroke, v povprečju 1,7 otroka na družino.

Starostna struktura rejnic in rejnikov kaže, da največji delež predstavljajo starejši od 60 let (38,9 %), sledijo osebe, stare od 51 do 60 let (29 %), nato tisti od 41 do 50 let (22,6 %), medtem ko je delež mlajših od 40 let najmanjši (9,5 %).

Glede izobrazbe ima največ oseb končano osnovno ali poklicno šolo (37,8 %), sledi delež tistih z izobrazbo nad srednjo šolo (32,3 %), nato z dokončano srednjo šolo (29,2 %), le 0,7 % oseb pa ima nedokončano osnovno šolo (za tri osebe pa podatek o izobrazbi ni na voljo).

Naš anketni vzorec vključuje nekoliko več mlajših rejnic in rejnikov, vendar sta tako starostna kot izobrazbena struktura primerljivi z nacionalnimi podatki. Podobnosti se kažejo tudi glede števila nameščenih otrok v rejniške družine, saj rezultati sledijo podobnemu vzorcu kot nacionalni podatki, kar dodatno potrjuje relevantnost in primerljivost našega vzorca.

- otroci, nameščeni v rejništvo

Podatki MDDSZ kažejo, da večina otrok nima posebnih zdravstvenih težav (66 %). Kadar pa so le-te prisotne gre najpogosteje za čustvene motnje (11 %), v manjši meri tudi za motnjo v duševnem razvoju (2,9 %) in vedenjske in osebnostne motnje (2 %). Statistika popiše še kategorijo »drugo«, ki pa ni jasno opredeljena, in zajema 9 % nameščenih otrok.

- **Opis vzorca mladih, starih 15 let in več, ki odraščajo v rejništvu in so izpolnili anketni vprašalnik**

Anketni vprašalnik je izpolnilo **42 mladih z izkušnjo z rejništvom** (kar predstavlja 15 % zajem podatkov glede na populacijo):

- 57,1 % žensk in 42,9 % moških.
- Stari so od 15 do 34 let (povprečna starost znaša nekoliko več kot 19 let (AVG = 19,3).
- 85,7 % je šolajočih (dijakov in/ali študentov), 7,1 % zaposlenih, 2,4 % brezposelnih, 4,8 % pa navaja druge statuse.
- 38,1 % ima zaključeno osnovnošolsko izobrazbo; 19 % nižjo ali srednjo poklicno; 21,5 % srednjo strokovno ali splošno; 21,5 pa višješolsko ali visokošolsko izobrazbo ali več.
- Večina biva na vasi (78,6 %), ostali pa v velikem mestu (Ljubljani ali Mariboru) (11,9 %) oz. manjšem mestu (9,5 %).
- Največ jih prihaja iz Podravske regije (40,5 %), sledijo Pomurska (19 %), Osrednjeslovenska (14,3 %), Savinjska (11,9 %), Gorenjska (7,1 %) ter Zasavska, Koroška in Posavska (2,4 %) regija.
- Vsi so rojeni v Sloveniji.

Ob **namestitvi v trenutno rejniško družino** so bili v povprečju stari nekoliko več kot 6 let ($M = 6,3$). Večina anketiranih (57,3 %) je bila nameščena v starosti od 0 do 5 let, 40,6 % pa v starostnem obdobju od 7 do 13 let. V trenutnih rejniških družinah so v povprečju nameščeni nekaj več kot 12 let ($M = 12,8$), pri čemer najkrajše navedeno obdobje znaša 2 leti, najdaljše pa 23 let.

Pred namestitvijo v trenutno rejniško družino najpogosteje niso prebivali nikjer drugod (69 %). V drugih primerih pa so navajali predhodno bivanje v kriznem centru (16,7 %) ali v drugi rejniški družini (7,1 %), pri čemer gre v vseh treh primerih za eno rejniško družino. Nihče izmed

anketiranih pa ni bil predhodno nameščen v strokovnem centru oz. vzgojnem zavodu. Pod kategorijo »drugo« (9,5 %) so udeleženci navajali naslednje: »biološki starši«, »pri starših« ter v dveh primerih bivanje »pri Romih«.

Kot poglobitve **razloge za namestitev v rejniško družino** so anketirani najpogosteje navajali predvsem **neurejene družinske razmere** (73,8 %) pa tudi **nasilje v družini** (31 %) in v nekaj primerih **smrt staršev** (14,3 %). Sledijo še odgovori »ne vem« (9,5 %) in »ne želim odgovoriti« (2,4 %). Pod kategorijo »drugo« (11,9 %) pa so anketirani navajali razloge, kot so »alkohol«, »alkoholizem in neodgovornost«, »bolezen«, »bolezen starša« ter »spolno nasilje«.

4.3. Omejitve raziskave

Poglobitna omejitev raziskave je nizek odziv. S skoraj 20 % zajemom populacije rejnic in rejnikov v vzorec smo zadostili minimalnim pogojem za statistično obdelavo podatkov, za bolj kompleksne izračune pa to ne zadostuje.

Še večje težave smo imeli s pridobivanjem odgovorov otrok in mladih, ki odraščajo v rejništvu. Njihov odziv je bil tako nizek, da pridobljeni podatki niso primerni za poglobljeno statistično obdelavo.

5. VIDIK REJNIC IN REJNIKOV

V tem delu poročila kakovost rejništva preverimo na podlagi analize odgovorov rejnic in rejnikov. Njihov vidik smo ocenili s petimi kazalniki uspešnosti rejništva, ki smo jih podrobneje predstavili v poglavju o metodologiji. Na koncu prikažemo še njihove ideje za izboljšanje ureditve na tem področju.

Povzamemo lahko, da rejnice in rejniki izrazito pozitivno ocenjujejo vpliv rejništva na otroke. Glede na njihove odgovore se zdi, da rejništvo dosega visoko raven kakovosti (v kolikor kakovost ocenjujemo z vidika izidov otrok z izkušnjo rejništva). V nadaljevanju podrobneje predstavimo in utemeljimo dodeljeno oceno kazalnikov.

5.1. Namen rejništva

Anketni podatki kažejo, da je namen rejništva pri večini otrok dosežen delno. Kazalniku, ki meri izpolnjevanje namena rejništva, smo tako pripisali **oceno 2**.

TABELA 1: NAMEN REJNIŠTVA

	kazalnik	Ocena
	Namen rejništva	
0	Osnovni namen rejništva, ki se nanaša na zagotavljanje zdrave rasti, vzgoje in izobraževanja ter skladnega osebnostnega razvoja, pri večini otrok in mladih, ki so nameščeni v rejništvo, ni dosežen niti v eni točki.	
1	Večina otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, se razvija skladno vsaj z eno točko opredeljenega namena rejništva.	
2	Pri večini otrok, nameščenih v rejništvo, je namen rejništva dosežen delno.	2
3	Pri večini otrok, nameščenih v rejništvo, je osnovni namen rejništva dosežen v celoti.	

Doseganje namena rejništva smo preverili z osmimi trditvami, ki so jih rejnice in rejniki ocenili na lestvici strinjanja od 1 do 5, kjer 1 pomeni »sploh se ne strinjam« in 5 »popolnoma se strinjam«. **Anketiranci so vsem trditvam pripisali visoke ocene.** Najvišje ocenjujejo zadovoljenost potrebe otrok po vključenosti v izobraževanje (AS = 4,9) ter potrebo po tesni in varni navezanosti na vsaj eno odraslo osebo (AS = 4,9), najnižje, vendar še vedno visoko, pa ocenjujejo zadovoljenost potrebe po sprejemanju s strani vrstnikov v lokalnem okolju (AS = 4,4) in seznanjenosti glede stvari, pomembnih za izgradnjo lastne biografije (AS = 4,4). Rejnice in rejniki torej menijo, da **so potrebe otrok, ki so nameščeni pri njih, v splošnem zelo dobro zadovoljene.** Omenjene trditve so vsi rejniki in rejnice poenoteno ocenili. Med njimi ne prihaja do razlik glede na različne socio-ekonomske značilnosti, z izjemo dohodka. Ugotavljamo, da tiste rejnice in rejniki, ki so poročali, da težje shajajo z dohodki, v povprečju statistično značilno višje ocenjujejo zadovoljenost potrebe otrok po tesni, varni navezanosti na vsaj eno odraslo osebo (AS = 4,9) v primerjavi z ostalimi, ki pravijo, da lahko shajajo z dohodki (AS = 4,7).

Iz anketnih odgovorov se zdi slika zelo optimistična. Nekoliko drugačen vtis dobimo, v kolikor upoštevamo odprte odgovore. Tak primer je anketno vprašanje, kjer nas je zanimalo, kakšne pristope in metode dela uporabljajo na splošno in v kriznih situacijah (kot so konflikti med otroki in rejnicami_ki, matično družino ipd.). Ugotavljamo, da rejnice in rejniki pri soočanju z omenjenimi težavami izhajajo predvsem iz »zdravorazumskih« pristopov, utemeljenih v ljubezni do otroka,

strokovno podprtih odzivov pa je malo³⁹. Anketiranci so npr. odgovarjali takole (odgovori so razvrščeni glede na pogostost):

- Pogovor (redni pogovori, analiza situacij, odprta komunikacija, dogovor in sklep, zapis dogovorjenega (vključno s posledicami in nagradami), poslušanje, razumevanje čustev, pogovor po umiritvi konflikta, pogovor preko zgodb, pravljic).

"Zadevo uredimo s pogovorom."

"Pogovor, igra, skupni hobiji..."

"Pogovor, analiza izziva, skupna rešitev."

- Doslednost, pravila in struktura (jasna pravila, dosledno uveljavljanje, postavljanje in vzdrževanje mej, rutina (jutranja, večerna), struktura vsakdana, sistem nagrad/kazni).

"Doslednost, podpora."

"Veliko se pogovarjamo, smo dosledni, postavljamo pravila in meje..."

"Rutina in predvidljivost – dnevna struktura in ponavljanje pomagata otrokom..."

- Čustvena regulacija in podpora (uglaševanje na otrokove čustvene potrebe, ohranjanje mirnosti odraslih, umik iz situacije, objemi, bližina, ponujanje varnosti, čustveno opismenjevanje otrok).

"Vedno sva z možem na voljo za objeme in tolažbo."

"Pogovor in čustveno opismenjevanje..."

"Ponudim možnost, da bije blazino namesto ljudi..."

- Vzgajanje skozi odnose in sočutje (sočutna vzgoja z jasnimi mejami, vzgoja z ljubeznijo, skrbjo, občutkom pripadnosti, otroka obravnavajo kot "svojega").

"Otroka sta del naše družine..."

"Vzgoja z jasnimi mejami in toplino."

"S fantkom smo prijazni in ljubeči..."

- Lastne vrednote in zgled (vzgoja skozi lastni zgled, poudarek na delavnosti, odgovornosti, spoštovanju, osebna refleksija in samoregulacija odraslih).

"Vedno izhajam iz sebe, kar meni ni OK..."

"Poštenost/enakopravnost, delavnost, odgovornost..."

"Pokazati tudi ranljivost in nemoč."

- Vključevanje strokovnjakov in institucij (sodelovanje s CSD, psihologi, terapevti, pedopsihiatri, programi kot "Neverjetna leta", urejanje stikov in pogovorov preko CSD).

"Sodelovanje z mamo poteka na CSD..."

"Imam zelo odzivno psihologinjo..."

"Smo se vključili v program Neverjetna leta..."

³⁹ Na Fakulteti za socialno delo so prepoznali manko strokovne podpore na področju rejništva. V ta namen so razvili model sodelovalnih procesov socialnega dela z družino v skupnosti in ga preverili v dveh mednarodnih akcijskih projektih. Na študiji primera se je model izkazal kot uspešen. Za udejanjanje modela v vsakodnevni praksi CSD, je, kot poudarjajo snovalci modela, »*potrebno razumevanje življenjskega sveta družin, znanje o sodobnih konceptih socialnega dela, odločitev, da bomo to znanje dosledno uporabljali v praksi, pa tudi ustrezen institucionalni okvir, ki socialne delavke pri socialnem delu z družinami podpira*« (Mešl, Ilešič Toš 2020). Vir: Mešl, Nina in Valerija Ilešič Toš. 2020. Sodelovalno socialno delo z družino na centrih za socialno delo Utopija ali nujno izhodišče sodobne prakse? Socialno delo, 59, (2-3): 235–254.

- Sodelovanje z matično družino (spodbujanje stikov z biološkimi starši, spoštljiv odnos do matične družine, reševanje konfliktov z družino z mero in umirjenostjo, včasih tudi konfliktni ali odsotni odnosi).

"Otroku in staršema govorim resnico."

"Z matično družino imamo vzpostavljen korekten odnos."

"Matično družino spoštujem..."

Anketiranci so pri tem vprašanju pogosto izpostavljali tudi svojo nemoč pri odzivanju na konfliktne situacije. Omenili so, da se srečujejo z otroki, ki prihajajo iz travmatičnih okolij in s seboj prinašajo kompleksne vedenjske, čustvene in razvojne izzive. **Potrebe otrok po uspešnem razreševanju travme tako ostajajo slabše naslovljene, čeprav gre za eno ključnih potreb ranljivih skupin otrok, kamor sodijo tudi otroci v rejništvu.** Kot »zahtevne« primere so anketiranci navajali sledeče situacije:

- **Izbruhi, agresivno vedenje, samopoškodovanje.** Nekateri otroci izražajo stisko skozi fizično nasilje, uničevanje stvari, vpitje, ali celo samopoškodovalno vedenje.

"Zadnjič je zletela steklenica vode, ker je izgubil kontrolo."

"Udari se po glavi in začne govoriti, da je neumen in slab."

"Zanika, da je razbil zadevo, potem pa se zapre vase in se skriva."

Strategije rejnikov: umik iz konflikta, da se situacija umiri, delo na prepoznavanju in izražanju čustev, pomoč strokovnjakov (psihologi, terapevti), uporaba metode »počakajmo, da mine« (sočutno ignoriranje).

- **Otroci s posebnimi potrebami ali razvojnimi težavami.** Več rejnic in rejnikov poroča o izzivih z otroki, ki imajo diagnosticirane motnje (npr. ADHD, avtizem, motnje navezanosti, disociativne motnje, govorne zaostanke).

"Fant ima za seboj zelo težko zgodovino – več let spolne zlorabe. Ne zna vzpostaviti stika."

"Otrok ima govorno-jezikovni zaostanek, zelo slabo razume navodila."

"Včasih se zapre v sobo in dan ali dva ne komunicira."

Strategije rejnikov: individualiziran pristop (počasen tempo, ponavljanje), vključevanje logopedov, specialnih pedagogov, psihoterapevtov, rutina in varno okolje, brez večjih sprememb v vsakdanjem življenju.

- **Poglobljena stiska ob stikih z matično družino.** Obiski bioloških staršev pogosto pri otrocih sprožijo regresijo, čustveni kaos, strah ali obtoževanje rejnikov.

"Po stiku z očetom otrok reče, da sem zlobna, ker sem ga vzela stran."

"Po stiku z mamo se začne močiti, ponoči joka, noče v šolo."

"Otrok od mame sliši, da ne sme poslušati mene."

Strategije rejnikov: vzpostavljanje varnih ritualov po stikih (pogovor, igra), sodelovanje s CSD za regulacijo stikov, ohranjanje spoštljivega odnosa do bioloških staršev – zaradi otrokove notranje lojalnosti.

- **Postavljanje fizičnih in čustvenih mej.** V izjemno težkih primerih nekateri rejniki uporabijo tudi fizične omejitve (a z mislijo na varnost), ali pa se umaknejo, da preprečijo konflikt.

“Imamo stajico, ki otroku daje občutek varnosti – ne kot kazen, ampak da se umiri.”

“Ko me ne posluša, omenim zavod – včasih samo to prime.”

“Če otrok preveč izziva, grem ven, da ne rečem kaj narobe.”

Strategije rejnikov: kaznovalni ton ali umik.

- **Osebnostna stiska rejnikov.** Rejniki izpostavljajo tudi lastne stiske, dvome, občutke nemoči, še posebej ob dolgotrajnih izzivih brez jasnega napredka.

“Počutim se izčrpano, kot da hodim po jajčnih lupinah.”

“Zvečer samo sedim in se vprašam, če delam prav.”

“Včasih potrebujem tudi jaz psihološko pomoč, ker me preveč prizadene.”

Strategije: pomoč terapevta ali supervizorja, podpora partnerja in skupnosti rejnikov, samorefleksija in priznavanje čustev.

Navedene potrebe otrok, ki bivajo v rejniških družinah, so večini rejnicam in rejnikom dobro poznane. Izjema je le **potreba po ohranjanju kulturne identitete**. Ko smo jih v anketnem vprašalniku povprašali po uresničevanju le-te, je večina rejnic in rejnikov (59,7 %) odgovorila »ne vem«. Ugotovitev v splošnem velja za vse rejnice in rejnike, saj med njimi ni prihajalo do opaznih razlik (npr. glede na starost, spol, dohodek ipd.).

V prihodnje bi veljalo temu vidiku posvetiti več pozornosti, saj v rejniških družinah prebivajo tudi otroci prve ali druge generacije priseljencev, romski otroci, otroci migranti ipd.

Na podlagi prej omejenih osmih trditev smo izračunali indeks namena rejništva, ki na lestvici od 0 do 100 dosega visoko vrednost 90,5 i.t. Glede na to, da so za uresničevanja različnih vidikov namena rejništva v precejšnji meri odgovorne rejnice in rejniki, je razumljivo, da so ocene tako visoke, saj so sodelujoči v raziskavi pri teh vprašanjih tako rekoč ocenjevali sebe.

Izmed vseh okolij (mikro, mezo in makro) ugotavljamo, da na uresničevanje namena rejništva **v največji meri vpliva mikro okolje** ($p < 0,001$). Ugotovitev je v skladu z dognanji področne literature, ki smo jo predstavili v prvem poglavju.

V povprečju so rejnice in rejniki opisanim trditvam pripisali **oceno 4,7** (min = 3,2, max = 5). Med anketiranci pri odgovorih ni prihajalo do razlik. Izjema je le shajanje z dohodki. Podatki kažejo, da tisti, ki so ocenili, da s svojimi dohodki težje shajajo v povprečju statistično značilno višje ocenjujejo pogoje v rejniški družini (AS = 4,8) v primerjavi z ostalimi (AS = 4,6).

Poleg mikro okolja je sicer v manjši meri, vendar še vedno statistično značilno, pomembno tudi **podporno mezo okolje** (velja za sodelovanje: $p = 0,019$ in dodatne aktivnosti: $p = 0,049$). V povprečju so anketirani delo CSD na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »popolnoma se strinjam« ocenili s **3,5**. Posameznim vsebinskim sklopom so pripisali sledeče ocene:

- IPS = 4,1 (min 1, max 5)
- Sodelovanje s CSD = 4,0 (min 2,1 max 5)

- Dodatne aktivnosti CSD = 3,4 (min 1, max 5)
- Dodatna podpora s strani CSD = 2,5 (min 1, max 5)

V primerjavi z mikro okoljem, kjer so anketiranci poenoteno navajali visoke ocene, so za mezo okolje značilne nekoliko nižje ocene in razlike v odgovorih. Razlike med anketiranimi so najbolj opazne glede na težave, s katerimi se soočajo otroci, ki bivajo pri njih v rejništvu. Npr. tisti rejniki, ki so v anketi navedli, da otroci nimajo vedenjskih motenj ali težav, so celotno podporo s strani CSD ocenili višje (AS = 3,9) v primerjavi z ostalimi (AS = 3,4). Podobno so rejniki, ki skrbijo za otroke, ki niso doživeli zlorabe, višje ocenili svoje zadovoljstvo s sodelovanjem s CSD (AS = 4,2) v primerjavi z drugimi (AS = 3,6).

Glede na naše izračune makro okolje ne vpliva na uresničevanje prvega kazalnika.

Anketiranci so izmed vseh treh okolij **makro okolje ocenili najnižje (AS = 2,7)**. S trditvami, ki merijo makro okolje, so se v največji meri strinjali anketirani, stari od 41 do 50 let (AS = 3,0; do 40 let = 2,1; 51–60 let = 2,5, nad 60 let = 2,9) ter tisti, ki živijo na vasi in v manjšem mestu (AS = 2,8; veliko mesto LJ ali MB = 2,1). Pri tem podatki kažejo, da so rejnice in rejniki srednje dobro seznanjeni s področno zakonodajo (AS = 3,7). Izmed vseh anketiranih so z zakonodajo, po njihovi oceni, najbolje seznanjeni tisti, ki izvajajo rejništvo kot poklic ter rejnice in rejniki, stari od 41 do 50 let, najmanj pa tisti v starosti do 40 let. S pravicami otrok so v splošnem vsi nekoliko bolje seznanjeni (AS = 3,9) kot pa z zakonskimi spremembami na tem področju (AS = 3,5).

5.2. Pridobitev pozitivne družinske izkušnje

Anketni podatki kažejo, da rejniki in rejnice dobro ocenjujejo pridobivanje pozitivne družinske izkušnje otrok, ki so nameščeni v rejništvu – kazalniku, ki to meri smo pripisali **oceno 3**.

TABELA 2: PRIDOBITEV POZITIVNE DRUŽINSKE IZKUŠNJE

	Kazalnik	Ocena
	Pridobitev pozitivne družinske izkušnje	
0	Redkokateri od otrok in mladih v rejništvu pridobi pozitivno družinsko izkušnjo. Prevladuje odraščanje v okolju, ki ni primerno in varno, brez primernih materialnih dobrin ter razumevanja in podpore.	
1	Manjši del otrok in mladih pridobi pozitivno družinsko izkušnjo.	
2	Precejšen del otrok in mladih pridobi vsaj nekaj pozitivnih družinskih izkušenj.	
3	Večina otrok in mladih pridobi celostno pozitivno družinsko izkušnjo (prevladuje odraščanje v varnem in podpornem okolju s primernimi materialnimi dobrinami.)	3

Pridobitev pozitivne družinske izkušnje v rejništvu smo preverjali na osnovi štirih trditev, ki so jih rejnice in rejniki ocenili na lestvici strinjanja od 1 do 5, kjer 1 pomeni »sploh se ne strinjam« in 5 »popolnoma se strinjam«. Rejnice in rejniki **v splošnem ocenjujejo, da so potrebe otrok, ki so nameščeni pri njih, dobro zadovoljene (AS = 4,8)**, kar kaže na pretežno pozitivno zaznavanje družinske izkušnje. V splošnem so bile ocene precej enotne, brez statistično značilnih razlik glede na socio-ekonomske značilnosti, z nekaj izjemami. In sicer so rejniki in rejnice, ki opravljajo rejništvo kot poklic nekoliko bolj pozitivno ocenili družinsko izkušnjo otrok (AS = 5,0) v primerjavi s tistimi, ki rejništva ne izvajajo poklicno (AS = 4,8).

Z vidika posameznih potreb so rejnice in rejniki najvišje ocenili zagotavljanje varnega okolja in primerne nastanitve za otroke. Sledi zadovoljitev potreb po razumevanju in podpori, medtem ko je zagotavljanje materialnih dobrin ocenjeno najnižje – vendar še vedno razmeroma visoko (glej Tabela 3). Anketirani so tudi posamezne trditve ocenili precej enotno in med njimi ni statistično značilnih razlik glede na različne socio-ekonomske značilnosti, z izjemo naslednjih skupin:

- tisti, ki izvajajo rejništvo kot poklic nekoliko bolje ocenjujejo zadovoljevanje potrebe otroka po varnem okolju (AS = 5,0), v primerjavi s tistimi, ki ga ne opravljajo kot poklic (AS = 4,9),
- poklicni rejnik in rejnice, prav tako v povprečju najboljše ocenjujejo zadovoljevanje potrebe otroka po primerni nastanitvi (AS = 5,0), v primerjavi z nepoklicnimi rejniki in rejnicami (AS = 4,9),
- tisti, ki nimajo nameščenih otrok s čustvenimi ali vedenjskimi motnjami pa se v večji meri strinjajo, da so zadovoljene otrokove potrebe po materialnih dobrinah (AS = 4,9), v primerjavi s tistimi, imajo nameščene otroke z omenjenimi motnjami (AS = 4,6).

TABELA 3: VREDNOSTI KAZALNIKOV PRIDOBITVE POZITIVNE DRUŽINSKE IZKUŠNJE (AS; OCENE NA LESTVICI OD 1 DO 5, KJER 5 POMENI »POPOLNOMA SE STRINJAM«)

Potrebe otrok, ki so nameščeni v našo družino, so v splošnem dobro zadovoljene.					
Velja za potrebe po:	razumevanju in podpori.	varnem okolju.	primerni nastanitvi.	materialnih dobrinah.	pozitivna družinska izkušnja
	4,8	4,9	4,9	4,7	4,8

Glede vpliva različnih okoljskih dejavnikov (mikro, mezo in makro) je korelacijska analiza pokazala, da ima **mikro okolje najmočnejšo povezavo s pozitivno družinsko izkušnjo** otrok v rejništvu ($p < 0,001$). Rezultati regresijske analize so to še dodatno potrdili – **mikro okolje se pokaže kot edini statistično značilen napovednik pozitivne družinske izkušnje**.

Mezo okolje (kot so vloga IPS, sodelovanje, podpora ter dodatne aktivnosti v okviru CSD), je sicer izkazalo statistično značilno, a šibko povezavo ($p = 0,044$). Makro okolje pa ni izkazalo statistično značilnega vpliva.

Rezultati kažejo, da je za pridobivanje pozitivne družinske izkušnje otrok v rejništvu predvsem pomembno kakovostno mikro okolje – torej vsakodnevni odnosi in razumevanje ter varnost znotraj rejniške družine. Vplivi širših sistemskih dejavnikov, kot so mezo in makro okolje pa so manj izraziti, kar kaže na pomen neposrednih izkušenj in interakcij v rejniškem domu. Sklepamo lahko, da bolj kot je **mikro okolje spodbudno, bolj pozitivna je otrokova izkušnja v rejniški družini**.

Za bolj poglobljeno razumevanje družinske izkušnje pa je pomembno raziskati tudi vidike, ki trenutno niso bili vključeni – denimo prisotnost nasilja, otrokovo vključenost v odločanje ter vlogo družinskih pravil in struktur. Ti elementi lahko bistveno prispevajo k bolj celostnemu razumevanju otrokovega doživljanja družinskega življenja v rejništvu.

5.3. Prilagoditev na življenje v rejništvu

Anketni podatki kažejo, da so otroci in mladi, ki so nameščeni v rejništvo, po mnenju rejnikov in rejnic, na to dobro prilagojeni – kazalniku, ki meri prilagoditev na življenje v rejništvu smo pripisali **oceno 3**.

TABELA 4: PRILAGODITEV NA ŽIVLJENJE V REJNIŠTVU

	Kazalnik	Ocena
	Prilagoditev na življenje v rejništvu	
0	Slaba - redkokateri od otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro prilagojen na življenje v rejniški družini.	
1	Dokaj slaba - manjši del otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro prilagojen na življenje v rejniški družini.	
2	Srednja - precejšen del otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro prilagojen na življenje v rejniški družini.	
3	Dobra - večina otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro prilagojena na življenje v rejniški družini.	3

Rejniki in rejnice, ki so sodelovali v anketi **zelo dobro ocenjujejo prilagoditev otrok na življenje v rejniški družini** (AS = 4,6). S trditvijo »Večina otrok se je uspešno prilagodila na življenje v rejniški družini« se je **popolnoma strinjalo kar 70,1 % anketiranih**.

Analiza rezultatov kaže, da se večina rejnikov in rejnic ne glede na socio-ekonomske značilnosti s trditvijo strinja brez izrazitih odstopanj. Le ena rejnica je zapisala, da se otrok pri njih nikakor ne more sprijazniti s tem, da je v rejništvu: »Težko se sooči, da je v rejništvu.«

Statistično značilne razlike v povprečnih ocenah so se pokazale le v nekaterih podskupinah:

- Rejniki in rejnice, ki so poročali, da težje shajajo z dohodkom, so se s trditvijo v povprečju bolj strinjali (AS = 4,7) kot tisti, ki lažje shajajo (AS = 4,4).
- Rejniki in rejnice, ki imajo nameščene otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, so se nekoliko manj strinjali s trditvijo (AS = 4,5) v primerjavi s tistimi, ki nimajo nameščenih otrok z omenjenimi motnjami (AS = 4,9).
- Rejniki in rejnice z nameščenimi telesno oviranimi otroki so izkazali najvišje strinjanje (AS = 5,0), vendar je zaradi zelo majhnega števila teh anketirancev rezultat statistično nezanesljiv in iz njega ni mogoče sklepati o širši populaciji.

Glede vpliva raznih okolij (mikro, mezo in makro) na uspešnost prilagoditve otrok na življenje v rejništvu je korelacijska analiza pokazala, da ima **mikro okolje najmočnejšo povezavo (tudi) z uspešno prilagoditvijo otrok**.

Nekateri vidiki **mezo okolja**, predvsem vloga IPS in sodelovanje s CSD, so pokazali šibko do zmerno statistično značilno povezanost ($p = 0,005$), medtem ko so drugi elementi, kot so dodatne aktivnosti ali podpora CSD-ja, ostali statistično nepomembni.

Rezultati regresijske analize potrjujejo, da je **mikro okolje edini statistično značilen in močan napovedovalec** zaznane uspešne prilagoditve otrok v rejništvu ($p < 0,001$). Kazalniki mezo in makro okolja pa niso dosegli statistično značilnega vpliva.

Rezultati nakazujejo, da je uspešna prilagoditev otrok v rejništvu **najbolj odvisna od neposrednega rejniškega okolja** v katerem otrok živi – torej od vsakodnevnih odnosov, podpore in dinamike znotraj rejniške družine. **Širši institucionalni in sistemski dejavniki** (npr. podpora CSD, širše družbeno okolje) pa imajo v primerjavi s tem **manjši vpliv**.

5.4. Usposobljenost na prehod v samostojno življenje

Kazalniku za usposobljenost mladih na prehod v samostojno življenje smo glede na odgovore rejnikov in rejnic dodelili **oceno 3**.

TABELA 5: USPOSOBLJENOST ZA PREHOD V SAMOSTOJNO ŽIVLJENJE

	Kazalnik	Ocena
	Usposobljenost za prehod v samostojno življenje	
0	Slaba - redkokateri od mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro usposobljen za samostojno življenje in delo.	
1	Dokaj slaba - manjši del mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro usposobljen za samostojno življenje in delo.	
2	Srednja - precejšen del mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro usposobljen za samostojno življenje in delo.	
3	Dobra- večina mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro usposobljen za samostojno življenje in delo.	3

Glede na izkušnje rejnic in rejnikov, ki so sodelovali v raziskavi, je večina otrok dobro usposobljenih na prehod v samostojno življenje (AS = 4,8). S trditvijo »potrebe otrok, ki so nameščeni v našo družino, so v splošnem dobro zadovoljene: potreba po pridobivanju veščin za samostojno življenje« se je **popolnoma strinjalo kar tri četrtine anketirancev**. Glede na različne skupine rejnic in rejnikov so se z omenjeno trditvijo v največji meri strinjali ti, ki rejništvo opravljajo kot poklic (AS = 5).

Za dobro usposobljenost na prehod v samostojno življenje je pomembno zlasti **mikro okolje**, torej pogoji, ki jih zagotavlja rejniška družina ($p = 0,001$). Mezzo okolje je pomembno predvsem z vidika IPS ($p = 0,009$) in sodelovanja s CSD ($p = 0,006$). Makro okolje z analiziranim kazalnikom ne korelira.

5.5. Prehod v samostojno življenje

Kazalnik, ki meri uspešnost prehoda mladih z izkušnjo rejništva, v samostojno življenje smo glede na odgovore rejnikov in rejnic ocenili z **oceno 2**.

TABELA 6: PREHOD V SAMOSTOJNO ŽIVLJENJE

	Kazalnik	Ocena
	Prehod v samostojno življenje	
0	Neuspešen - redkokateri mladi osebi, z izkušnjo rejništva, uspe uspešen prehod v odraslo življenje. Večino zaznamujejo različne težave, med katerimi so najpogostejše duševne motnje, odvisnosti od dovoljenih in nedovoljenih drog, udeležnost pri kaznivih dejanjih.	

	Kazalnik	Ocena
1	Dokaj neuspešen - manjšemu delu mladim, ki odraščajo v rejništvu, uspe uspešen prehod v samostojno življenje. Velja nasprotno, da se po izhodu pogosto znajdejo v tveganih življenjskih situacijah in med uporabniki storitev s področja duševnega zdravja, socialnih pomoči in drugih oblik pomoči.	
2	Dokaj uspešen - precejšnjemu delu mladih, ki odraščajo v rejništvu, uspe uspešen prehod v odraslo življenje, vendar ob pomoči podpornih služb.	2
3	Uspešen - za večino mladih, ki odraščajo v rejništvu, je značilen uspešen prehod v odraslo življenje, in se ne razlikuje posebej od izkušenj njihovih vrstnikov.	

V splošnem se anketiranci strinjajo s tem, da je večini mladih, ki odraščajo pri njih v rejništvu, uspel uspešen prehod v odraslo življenje (AS = 4,3).

Kazalnik o prehodu v samostojno življenje je ocenila manj kot polovica anketirancev, zato je potrebno prikazane podatke razumeti z zadržkom oz. zgolj kot oceno. Večji del anketirancev (več kot polovica) pa je na zastavljeno vprašanje odgovorilo z »ne vem«. Menimo, da je temu tako, ker ima dobra polovica rejnic in rejnikov do vključno 10 let izkušenj dela na tem področju, kar lahko pomeni, da se otroci, ki prebivajo pri njih, še niso osamosvojili.

Opazimo lahko, da je ocena pripravljenosti otrok na samostojno življenje (četrti kazalnik kakovosti rejništva) višja od samega uspešnega prehoda v odraslost. Eden od razlogov bi bil lahko tudi ta, da v lokalnih skupnostih primanjkuje potrebne podpore na tem področju. Anketiranci so tovrstno podporo namreč ocenili precej nizko (AS = 2,7).

Glede na ugotovitve je zanimivo, da med ključnimi pomanjkljivostmi, ki bi jih morala področna zakonodaja nemudoma rešiti, anketiranci ne omenjajo težav z osamosvajanjem otrok. Zgolj en citat se je na tem mestu dotaknil neurejene problematike zaključevanja rejništva in odhoda v odraslo življenje : *»Ko se rejništvo zaključi, pomagati pri zaposlitvi rejenca«*. So pa o tej težavi spregovorili, ko smo jih vprašali, kakšno podporo bi v njihovi lokalni skupnosti nujno potrebovali za otroke:

»Pomoč otrokom ob zaključku rejništva in iskanju zaposlitve.«

»Ko otrok zaključuje rejništvo, je praktično na cesti, ali pa se mora podrediti zahtevam staršev in se vrniti v staro okolje. Stanovanja za te otroke nujno ... Male a življenjsko potrebne, da se lahko osamosvojijo.«

»Pomoč pri zaposlitvi otroka z posebnimi potrebami.«

»Da bi občine, v katerih imajo otroci v rejništvu stalno prebivališče, pomagale otrokom pri osamosvajanju.«

Glede na različna okolja se je ponovno kot **ključno pokazalo mikro okolje** ($p = 0,029$).

5.6. Različne skupine rejnic in rejnikov

Če sklepamo iz opisa vzorca lahko po eni strani zaključimo, da gre pri osebah, ki opravljajo rejniško dejavnost za dokaj homogeno skupino. V splošnem rejniško nadomestno varstvo otrokom in mladostnikom nudijo ženske, stare nad 50 let, ki prebivajo na vasi in težje shajajo z dohodki. Ko pogledamo njihova stališča glede ureditve rejništva pri nas, pa ugotovimo, da gre v resnici za precej bolj heterogeno skupino posameznikov.

Multivariatna segmentacijska analiza je tako pokazala, da je rejnice in rejnike smiselno ločiti v tri skupine. Upoštevali smo njihove odgovore glede potreb po dodatnem usposabljanju in pomoči s strani strokovnih institucij, kot tudi njihove ocene glede dela CSD-jev. Raznovrstna strokovna podpora, ki so jo sodelujoči v anketi izpostavili kot velik manko rejništva (o čemer smo pisali v prejšnjih poglavjih), je tako predstavljala osrednjo os segmentacijske analize. Na podlagi upoštevanega so statistični izračuni potrdili tri skupine rejnic in rejnikov, in sicer:

- a) skupino, ki ne čuti potrebe po dodatnih usposabljanjih, želeli pa si boljše obravnavo s strani CSD in praktično podporo, še posebej ob nameščanju (35,1 %);
- b) skupino, ki v poslanstvu delu rejništva ne vidi velikih ovir, ki se želi usposabljati na različne načine in se želi seznaniti z novimi vsebinami. Z delom CSD so zadovoljni, predlagajo le okrepljeno terensko podporo na domu v primeru otrok z intenzivnimi potrebami (27,0 %);
- c) (pre)obremenjeno skupino, ki potrebuje dodatno pomoč s strani CSD in drugih strokovnih služb; ti si želijo tudi več usposabljanj (37,1 %);

TABELA 7: ZNAČILNOSTI RAZLIČNIH SKUPIN REJNIC IN REJNIKOV (ODGOVORI V %) ⁴⁰

	1. ne želijo si usposabljanj, le pomoči CSD	2. bi se usposabljali, a ne rabijo pomoči CSD	3. obremenjeni, rabijo pomoč, želijo si novih znanj
Pogrešam nove vsebine na tovrstnih usposabljanjih.	29,2%	80,0%	78,6%
Menim, da potrebujemo več praktičnih usposabljanj.	12,5%	70,0%	85,7%
Rejniki bi se morali najmanj enkrat letno udeležiti enodnevnega usposabljanja.	33,3%	55,0%	82,1%
Obvezna usposabljanja bi morala pokriti različna časovna obdobja.	33,3%	65,0%	75,0%
Želijo si: Supervizijo.	0,0%	25,0%	53,6%
Želijo si: Mentorske, podporne skupine rejnikov oz. rejnic.	0,0%	15,0%	46,4%
Želijo si: Individualne oblike psihosocialne pomoči.	16,7%	10,0%	42,9%
Ob nameščanju otroka bi potreboval_a več strokovne opore s strani CSD.	50,0%	0,0%	78,6%
V splošnem si želim boljše obravnave na CSD.	65,4%	0,0%	67,9%

⁴⁰ Prikazane so tiste trditve, kjer so izračuni potrdili statistične razlike v odgovorih med skupinami rejnic. Nekatere socio-demografske in ekonomske značilnosti se npr. niso izkazale kot statistično pomembne (npr. kraj bivanja, finančni položaj, št. nameščenih otrok, ipd.) pri delitvi rejnic v različne skupine. Podobno velja tudi za nekatere trditve v anketi (kot so npr. trditve povezane z novimi oblikami »rejništva«).

	1. ne želijo si usposabljanj, le pomoči CSD	2. bi se usposabljali, a ne rabijo pomoči CSD	3. obremenjeni, rabijo pomoč, želijo si novih znanj
Za bolj uspešno rejništvo bi bilo treba okrepiti terensko podporo na domu za rejniško družino z otroki z intenzivnimi potrebami.	50,0%	78,9%	76,9%
sodelujete z različnimi CSD? - da	64,0%	84,2%	71,4%
starost	znotraj skupine prevladujejo stari do 50 let - 50 %	znotraj skupine prevladujejo stari 41-50 let - 42,1% in stari nad 60 let - 36,8 %	znotraj skupine prevladujejo starejši nad 50 let - 67,8 %
izobrazba	znotraj skupine jih ima največ končano OŠ - 42,3 %	znotraj skupine jih ima največ končano več kot srednjo šolo - 50 %	znotraj skupine jih ima največ končano srednjo šolo - 46,4 %
trajanje dovoljenja za opravljanje rejniške dejavnosti	znotraj skupine jih ima največ manj kot 5 let izkušenj - 46,2 %	znotraj skupine jih ima največ manj kot 5 let izkušenj - 35 %	znotraj skupine jih ima največ več kot 16 let izkušenj - 42,9 %
Ali je kateri od otrok doživel zlorabo? - da	44,0%	22,2%	48,1%
fizično nasilje	32,0%	16,7%	37,0%
psihično nasilje	32,0%	11,1%	40,7%
spolno nasilje	16,0%	0,0%	22,2%
zanemarjanje	36,0%	5,6%	40,7%
Ali so pri katerem od otrok prisotne čustvene in/ali vedenjske motnje? - da	80,0%	63,2%	88,9%
So pri otrocih prisotne motnje v duševnem razvoju? - da	52,2%	26,3%	39,1%
Telesna oviranost? - da	0,0%	5,3%	8,7%
Ali ocenjujete, da je bila vaša odločitev za izvajanje rejniške dejavnosti pravilna in bi se ponovno odločili za takšno pot? - ne, ne vem	23,8%	5,6%	20,8%

Na podlagi podatkov, prikazanih v zgornji preglednici, lahko sklepamo, da tretja skupina rejnic in rejnikov, kljub temu, da gre za izkušene osebe na tem področju, v največji meri izraža potrebo po

različnih vrstah dodatne podpore in pomoči, ker ima v primerjavi z drugima dvema skupinama pogosteje nameščene težje primere otrok (torej otroke, ki so doživeli zlorabe in bili izpostavljeni različnim oblikam nasilja, otroke pri katerih so prisotne čustvene in/ali vedenjske motnje, otroke s telesno oviranostjo). Obenem gre v povprečju za starejše rejnice.

Podatki, prikazani v spodnji preglednici nadalje potrjujejo različne poglede rejnic in rejnikov glede potrebne podpore za lažje izvajanje rejništva. Prva skupina, kjer prevladujejo mlajše rejnice in manj izobražene, si želijo predvsem več konkretne strokovne podpore CSD. Tretja skupina najbolj obremenjenih rejnic prav tako pogreša več podpore CSD, obenem pa si želi tudi dodatnih izobraževanj in bolj kakovostne lokalne podpore za otroke v rejništvu.

Zadnja skupina rejnic tudi najnižje (čeprav še vedno precej visoko) ocenjuje uspešnost prilagajanja otrok na življenje v rejniški družini, ki je eden pomembnejših kazalnikov kakovostnega rejništva. Eden od razlogov za to je lahko povezan z resnimi težavami in travmami otrok, ki so jih rejnice v tej skupini pogosteje izpostavljale v primerjavi z drugima dvema skupinama. Tretja skupina predstavlja najobsežnejšo skupino rejnic, kar še dodatno pritrjuje potrebi po preišljeni in raznovrstni strokovni podpori za vse deležnike, o čemer smo že pisali v prejšnjih poglavjih.

TABELA 8: ZNAČILNOSTI RAZLIČNIH SKUPIN REJNIC IN REJNIKOV GLEDE NA OCENO DELA CSD IN OCENO DOSTOPNOSTI PODPORE V LOKALNEM OKOLJU (PRIKAZANA SO POVPREČJA ODGOVOROV NA LESTVICI OD 1 DO 5, PRI ČEMER 5 POMENI NAJVIŠJO OCENO)

	1. ne želijo si usposabljanj, le pomoči CSD	2. bi se usposabljali, a ne rabijo pomoči CSD	3. obremenjeni, rabijo pomoč, želijo si novih znanj
Ob nameščanju otroka prejmem s strani CSD zadosti informacij o otroku.	3,54	4,11	3,04
Ob nameščanju otroka bi potreboval_a več strokovne opore s strani CSD.	3,57	2,12	4,14
V splošnem si želim boljše obravnave na CSD.	3,91	2,47	3,74
Od strokovnih delavk na CSD prejmem vse informacije, ki jih potrebujem.	4,28	4,47	3,81
Od strokovnih delavk na CSD pravočasno prejmem vse informacije, ki jih potrebujem.	4,21	4,47	3,81
Strokovne delavke na CSD so vedno dosegljive.	3,88	3,78	3,07
Na pristojnem CSD se rejnice in rejniki vključujemo v različne oblike skupinskega dela (skupine, ki jih organizira CSD, sodelovanje z drugimi rejniškimi družinami ipd.).	4,21	4,47	3,52
Sodelovanje CSD z drugimi službami dobro poteka.	4,04	4,39	3,65
IPS dobro poteka.	4,24	4,80	3,89
Vsi člani IPS so enakovredno vključeni.	4,13	4,72	3,96
IPS sledi individualnim potrebam otroka.	4,23	4,72	3,93
Dogovori sprejeti na IPS se v praksi tudi izvajajo.	4,04	4,89	3,93
Otroci so v skladu s svojo starostjo in zrelostjo aktivno vključeni v IPS.	4,38	4,65	3,80
V lokalnem okolju je otrokom v rejništvu na voljo kakovostna podpora, ki jo izvajajo različne službe. Velja za:			
psihosocialno podporo in pomoč.	3,74	4,07	2,95
podporo in pomoč za otroke s posebnimi potrebami.	3,84	3,92	2,94
prehod v odraslo, samostojno življenje.	3,24	2,75	2,35
Večina otrok se je uspešno prilagodila na življenje v rejniški družini.	4,67	4,89	4,30

Sklenemo lahko, da vsi rejniki in rejnice sodelujoči v raziskavi izražajo željo po več pomoči. Bodisi potrebujejo več usposabljanj in izobraževanj bodisi več podpore s strani CSD ter drugih strokovnih služb v lokalnem okolju, ali pa vse navedeno. Pri snovanju primerne podpore je

pomembno temeljito poznavanje situacije rejnic in rejnikov (njihove izobrazbe, delovnih izkušenj, starosti ipd.). Na podlagi pridobljenih podatkov pa se je še posebej izkazalo, kako pomembno je upoštevati zdravstveno stanje nameščenih otrok, tako v fizičnem kot duševnem smislu.

Za zagotavljanje učinkovite in primerne podpore ter usposobljenosti rejnic je zato nujno prilagoditi vsebine in oblike pomoči – ustvariti ciljno usmerjene, fleksibilne in prilagojene oblike, ki odgovarjajo tako specifičnim potrebam nameščenih otrok kot tudi stiskam, znanju in potrebam rejnic in rejnikov.

5.6.1. Predlogi za izboljšanje rejništva

Z namenom, da bi otrokom omogočili **uspešno bivanje v rejništvu**, so rejnice in rejniki navajali številne predloge. Sami so kot kakovostno rejništvo opredelili tisto, ki združuje devet ključnih dejavnikov, in sicer:

- **Ljubezen, sprejemanje in čustvena varnost** (ljubezen, toplina, objem, radost, brezpogojno sprejemanje otroka takšnega, kot je. Otroku je treba pokazati, da je dobrodošel, da je ljubljen, pomemben in v varnem okolju. Občutek pripadnosti, sprejetosti, enakovrednosti. Zdrav in ljubeč odnos, občutek družinske povezanosti. Otroku je treba dati čas, da se naveže in vzpostavi zaupanje. Pomembna je tudi ljubezen tudi do otrok s posebnimi potrebami. Veliko srca, dobra volja, srčnost).
- **Razumevanje otroka in njegove preteklosti** (razumevanje otrokove travme, stiske in »prtljage«, ki jo nosi s sabo, spoštovanje osebnih vrednot in preteklih izkušenj otroka. Otrok mora čutiti, da ga imamo radi, ga slišimo, mu pomagamo. Pomembno je, da otroka ne poskušamo oblikovati po svojih željah, ampak ga podpiramo na njegovi poti. Zavedanje, da gre pogosto za »poškodovane« otroke, ki potrebujejo posebno obravnavo).
- **Potrpežljivost, čas in postopnost** (velika mera potrpežljivosti, majhni koraki, postopno navajanje na spremembe. Ne vsiljevati odnosa, temveč omogočiti, da se ta razvije naravno in postopno. Otroku dati čas za prilagoditev. Razumeti, da otrok lahko potrebuje mesece, da se čustveno naveže).
- **Komunikacija in odnosi** (odprt, iskren pogovor z otrokom. Komunikacija in sodelovanje z matično družino, kadar je mogoče. Podpora in razumevanje s strani drugih družinskih članov. Iskrenost in transparentnost znotraj rejniške družine).
- **Stabilno in varno okolje** (varna navezanost, čustveno toplo okolje, jasna pravila in struktura. Stabilno in predvidljivo družinsko okolje. Varnost pred morebitnimi škodljivimi vplivi matične družine. Fizična in psihična stabilnost rejnikov).
- **Vključevanje otroka v družinsko življenje in okolico** (otrok mora biti vključen v vsakodnevne aktivnosti, da se počuti del družine. Povezanost z drugimi otroki v rejništvu (če so prisotni). Spoznavanje s širšo okolico – sosedi, šola, vrtec. Zaupanje otroku pri vsakodnevni nalogah in odločanju).
- **Podpora družine in okolice** (družinska podpora (mož/žena, sorojenci). Pripravljenost in brez predsodkov s strani vseh članov gospodinjstva. Sprejemanje otroka tudi s strani širše družine in prijateljev. Pomembna je skupna odločitev vseh članov družine).
- **Sodelovanje s strokovnimi službami in institucijami** (dobro sodelovanje s CSD, sodiščem, šolo, vrtcem, zdravstvenimi delavkami. Transparentnost in zadostne informacije o otroku in njegovi družini. Psihološka podpora rejnikom. Večje zaupanje strokovnih služb v rejniško družino. Jasna vloga institucij in sodelovanje vseh akterjev).

- **Znanje, priprava in osebna motivacija** (zrelost rejnikov in njihova notranja stabilnost. Strokovno znanje o vzgoji in otrokovem razvoju. Temeljit premislek o motivaciji za rejništvo (ne sme biti zgolj finančni interes). Jasna in zavestna odločitev za pomoč otroku. Transparentnost pred vključitvijo otroka (več informacij, priprava rejnikov in otroka)).

Izmed vseh navedenih dejavnikov močno izstopa »ljubezen, sprejemanje in čustvena varnost« (pojavlja se v več kot 40 odgovorih v različnih oblikah (ljubezen, sprejemanje, občutek varnosti, brezpogojna pripadnost)). Med pogosteje omenjenimi sta še »razumevanje otroka in njegove preteklosti« (pogosto poudarjena skupaj z ljubeznijo in potrpežljivostjo; približno 20–25 odgovorov se neposredno nanaša na razumevanje otrokove »prtljage«, travme, preteklosti) ter »potrpežljivost, čas in postopnost«, ki se pojavi se v vsaj 15–20 odgovorih.

Najmanj pogosto pa so omenjali a) »znanje, priprava in osebna motivacija« (omenjeno v manjšem številu odgovorov (okoli 5–7); b) »podpora širše družine in okolice« ter c) »sodelovanje s strokovnimi službami« (približno 10–15 odgovorov neposredno omenjajo pomembnost sodelovanja s CSD, šolo itd., vendar pogosto le kot dodatno, ne osrednjo točko).

Pogled rejnic in rejnikov na kakovostno rejništvo je v določeni meri v skladu z dejavniki uspešnega rejništva, kot jih popiše področna literatura (prvo poglavje)⁴¹. Ujemanje njihovih odgovorov je najmočnejše izraženo zlasti v treh točkah: odnos z rejnikom, stabilnost in varnost namestitve ter vpetost v lokalno okolje. V manjši meri (oz. sploh ne) pa so med dejavniki uspešnega rejništva prepoznali pomen matične družine, sorojencev in vključenosti otrok v sprejemanje odločitev, povezanih z njihovim življenjem v rejništvu.

S svojimi predlogi za doseganje uspešnega rejništva so delno naslovili ključne izzive rejništva, ki smo jih predstavili v drugem poglavju – kot je pomanjkanje rejnikov, šibka podpora za različne deležnike, ipd.

- **Pridobivanje novih rejnic**

Rejnice in rejniki se močno zavedajo **problema pomanjkanja rejnic in rejnikov**. V anketnem vprašalniku je večina odgovorila, da v njihovem lokalnem okolju **promocije ni**. Pri tistih, kjer pa promocija obstaja, gre bodisi za promocijo, ki poteka »od ust do ust« (13 odgovorov), preko medijev (10 odgovorov - štirje anketirani so izpostavili, da pri tem tudi sami sodelujejo), občinska priznanja in pohvale (6 odgovorov) bodisi gre za promocije aktivnosti v izvedbi CSD (le 5 odgovorov).

- **Podpora v lokalnem okolju**

Poleg tega izrazito poudarjajo tudi **pomen podpore, ki jo sami potrebujejo za izvajanje rejništva kot tudi otroci in njihove matične družine**. Iz njihovih odgovorov je razvidno, da so z različnimi oblikami podpore v lokalnem okolju srednje zadovoljni, od tega najmanj s podporo, ki je na voljo mladim za prehod v odraslo življenje.

V odprtih odgovorih so najpogosteje navajali, da v njihovem lokalnem okolju primanjkuje strokovne psihosocialne pomoči za otroke (redne, takojšnje in celostne), pomoč ob zaključku rejništva in pri prehodu v samostojno življenje, pomoč pri vsakodnevnih potrebah in urejanju

⁴¹ Opredelitev kakovostnega rejništva z vidika rejnic in rejnikov smo upoštevali pri oblikovanju kazalnikov rejništva, ki so predstavljeni v poglavju o predlogih za izboljšanje obstoječe ureditve.

formalnosti (kot so pomoč pri učenju, občasno varstvo, pomoč pri urejanju upravno-pravnih zadev) in organizirane dejavnosti za otroke, ki živijo v rejništvu.

Nekoliko **bolje so zadovoljni s samim sodelovanjem z različnimi organizacijami**. V največji meri so zadovoljni s sodelovanjem s pediatrom otroka (AS = 4,6), psihologom/psihoterapevtom (AS = 4,5) in ostalimi zdravniki specialisti (AS = 4,4) ter drugimi rejniškimi družinami (AS = 4,3) in šolo, ki jo obiskujejo otroci (4,3). Manj pa z družinskim terapevtom (AS = 3,8), sodiščem (AS = 3,6), sodelovanjem med različnimi institucijami (AS = 3,5) in NVO (AS = 3,3).

- **Obvezna usposabljanja in izobraževanja**

Nadalje si rejnice in rejniki glede podpore želijo določenih sprememb pri obveznih usposabljanjih na državni in lokalni ravni. S tovrstnimi usposabljanji so v splošnem sicer zadovoljni (npr. s strokovnostjo predavateljev (AS = 4,3), kakovostjo izvedbe (AS = 4,3, primernostjo vsebin (AS = 4,2), primernostjo metod (AS = 4,2) in pogostostjo izvedbe (AS = 4,0). Ocene veljajo za izobraževanja na državni ravni. Zelo podobno so rejnice in rejniki odgovarjali tudi za lokalno raven.

Menijo pa, da bi obvezna usposabljanja na državni ravni morala pokriti različna časovna obdobja, pogrešajo nove vsebine (tudi na lokalni ravni) in se strinjajo s tem, da bi se morali rejniki najmanj enkrat letno udeležiti enodnevnega usposabljanja. Precej visoko se tudi strinjajo s tem, da bi potrebovali več praktičnih usposabljanj (AS = 3,8).

Pri novih vsebinah se v največji meri strinjajo s tem, da bi te morale biti izbirne, zanje pa bi se odločali na podlagi konkretnih potreb (AS = 4,2). Strinjajo se tudi s tem, da bi potrebovali več izobraževanj na temo čustveno varnega odzivanja na otroke z izkušnjo travme (AS = 3,9), kako bolje razumeti in sodelovati z biološkimi starši (AS = 3,8), varne uporabe interneta pri otrocih (AS = 3,8) in čustveno varnega odzivanja na otroke z izkušnjo nasilja (AS = 3,8).

»Rejniki smo dolžni hoditi na izobraževanja - pri čemer smo o le-teh obveščeni deset dni prej, morda celo teden dni prej - kar je nedopustno - glede tega, kako si organizirati skrb za otroka in službo, izobraževanja so obvezna. Rejniku za odsotnost iz službe ne pripada dela prost dan, za to moramo jemati lastni dopust.«

»Nujno bo potrebno zagotoviti več (brezplačnih) izobraževanj za "novodobne" izzive vzgoje, izobraževanja, medvrstniškega nasilja, stigmatiziranja, otroci z motnjami ...«

»Izobraževanje enkrat letno in preobremenjene strokovne delavke na CSD niso optimalna podpora.«

Za izboljšanje izobraževanj, usposabljanj in pridobivanje novih znanj predlagajo sledeče (po pogostosti odgovorov):

- **Uvedba manj teoretičnih predavanj, ki bi bila uporabna za prakso**

"Izvajalci izobraževanj predvsem podajajo teorijo, premalo je izobraževanj s praktičnimi primeri in izvajalci z izkušnjami na tem področju."

"Sestavljena predavanja so dokaj dolgočasna. [...] Sheme s krogci [...] tudi po mojem mnenju ne prinesejo ničesar novega."

"Glede na to, da smo starši praktiki, bi morali metodologijo prilagoditi praktikom."

"Naj bo zanimivo podano s praktičnimi primeri, ne pa suhoparno nakladanje iz knjig."

- **Okrepiti izmenjavo izkušenj med rejniki in njihovo medsebojno podporo**

"Pogrešam delavnice, kjer bi rejnice/ki izmenjale svoje izkušnje, si dajale podporo pri vzgoji."

"Najbolj ustreza v živo, si rejniki izmenjamo zgodbe."

- **Izboljšati dostopnost izobraževanj**

"Nismo vsi doma v Ljubljani, zato je že sama pot naporna in tudi ni poceni."

"Naj naredijo izobraževanje po regijah, namreč otroci zelo težko sprejmejo odsotnost rejnice."

"Oba načina dostopa do izobraževanja bi mi bila primerna, vendar preko spleta zgolj v nujnih primerih."

- **Uvedba bolj sodobnih pristopov in novih predavateljev**

"Obstajajo igre vlog, delo s primeri, sobe pobega z nalogami – vse teme bi se dale preoblikovati."

"Mogoče nove obraze na izobraževanju, nekatere vidimo že 20 let, pa nimajo konkretnih stikov z otroki v rejništvu."

• **Dodatna izobraževanja**

Polovica sodelujočih v anketi se vključuje še v dodatna izobraževanja. Najpogosteje so omenjali program »Neverjetna leta«, »Cool Kids« (Pediatrična klinika) ter izobraževanja in srečanja v živo, ki jih izvaja Rejniško društvo Slovenije. Veliko jih je omenilo tudi branje strokovne literature in različna predavanja preko spletnih platform Zoom-a in Youtub-a (npr. spletno izobraževanje organizacije Lunina vila). Številni rejniki obiskujejo predavanja, ki potekajo v sklopu šole (na temo avtizma, otroci s težavami, vzgoja otrok ipd.). Obiskujejo strokovna predavanja in specializirane programe (kjer omenjajo predavanja na LU Celje, Sigmund Freud University)⁴². Nekaterim so v veliko oporo manj formalna ali praktična izobraževanja kot so razni tečaji, duhovne vaje ali prostovoljstvo ter tabori in srečanja rejniških družin.

Eden izmed sodelujočih v raziskavi je predlagal, da bi: *"CSD moral omogočiti program na državnem nivoju – npr. Neverjetna leta za rejniške družine."*

• **Odnos s CSD**

Iz odgovorov sodelujočih v raziskavi lahko razberemo, da so v splošnem zadovoljni z odnosom in obravnavo na CSD. Med lastnostmi, ki najbolje opisujejo strokovno delavko CSD in njen odnos do rejnikov so anketiranci precej bolj pogosto izbrali pozitivne attribute kot pa negativne. Med pozitivnimi prevladujejo oznake, kot so sodelovalen in dostopen, v manjši meri pa zaupen in poglobljen. Kritične ocene odnosa so bile, kot rečeno, redke – če že, so anketiranci tukaj izbrali odgovor »neoseben in neodziven«.

Kljub vsemu si rejnice in rejniki želijo več podpore, v smislu večje dosegljivosti in ustrezno obravnavo ter informacije ob nameščanju otroka, kot tudi bolj poenoteno obravnavo.

⁴² Rejniške družine iščejo tudi druge formalne oblike pomoči, ki jih v vprašalniku niso navedli. Npr. opazamo, da se vse pogosteje vključujejo v vsebine centrov za družine, ki jih sofinancira MDDSZ. Po naših podatkih so ti v letu 2024 obravnavali skupaj 41 otrokov, mladostnikov in rejniških družin.

TABELA 9: OCENA ODNOSA S CSD - STRINJANJE S TRDITVAMI NA LESTVICI OD 1 DO 5, PRI ČEMER 1 POMENI »SPLOH SE NE STRINJAM« IN 5 »POPOLNOMA SE STRINJAM« (AS)

CSD na področju rejništva delujejo poenoteno.	2,8
Strokovne delavke na CSD so v nujnih primerih dosegljive tudi med vikendom.	2,8
Biološki starši sodelujejo v IPS.	3,0
Ob nameščanju otroka bi potreboval_a več strokovne opore s strani CSD.	3,4
Ob nameščanju otroka prejmem s strani CSD zadosti informacij o otroku.	3,5
CSD ob zaključevanju rejništva nudi ustrezno obravnavo.	3,5
V splošnem si želim boljše obravnave na CSD.	3,5
Strokovne delavke na CSD so vedno dosegljive.	3,5
Pri sodelovanju s starši otrok, nameščenimi v rejništvo, strokovne delavke CSD nudijo ustrezno oporo.	3,8
Sodelovanje CSD z drugimi službami dobro poteka.	4,0
Z odnosom strokovnih delavk CSD, ki so pristojni za otroka, sem v splošnem zadovoljen_a.	4,0
Na pristojnem CSD se rejnice in rejniki vključujemo v različne oblike skupinskega dela (skupine, ki jih organizira CSD, sodelovanje z drugimi rejniškimi družinami ipd.).	4,0
Od strokovnih delavk na CSD pravočasno prejmem vse informacije, ki jih potrebujem.	4,1
Od strokovnih delavk na CSD prejmem vse informacije, ki jih potrebujem.	4,1
Prejel_a sem vse potrebne informacije, ki sem jih takrat potreboval_a.	4,1
Z odnosom strokovnih delavk CSD, ki so pristojni zame, kot rejnika, sem v splošnem zadovoljen_a.	4,1
Sodelovanje poteka dobro.	4,2
Z obravnavo na CSD sem bil_a tem času v splošnem zadovoljen_a.	4,2
Medsebojna komunikacija poteka dobro.	4,2
Vsi člani IPS so enakovredno vključeni.	4,2
Otroci so v skladu s svojo starostjo in zrelostjo aktivno vključeni v IPS.	4,2
IPS sledi individualnim potrebam otroka.	4,2
Dogovori sprejeti na IPS se v praksi tudi izvajajo.	4,2
IPS dobro poteka.	4,3
Sodelovanje in medsebojna komunikacija je v tem času potekala dobro.	4,4
CSD strokovno vodi IPS.	4,4

Večina rejnic in rejnikov (69 %) sodeluje z različnimi CSD. Opažajo, da kakovost stikov **močno variira med različnimi CSD-ji**. Nekateri so zelo podporni, drugi manj angažirani. Običajno sodelujejo vsaj z dvema, in sicer s strokovno delavko, ki je pristojna za otroka in strokovno delavko, ki je pristojna za njih.

Rejnice in rejniki povedo, da sodelovanje s strokovnimi delavkami, ki so pristojne za otroka poteka na več načinov (osebno (na CSD ali na domu), telefonsko, preko elektronske pošte ali Zoom-a, na IPS srečanjih, stiki z biološkimi starši, srečanjih rejniških družin). V splošnem so rejnice in rejniki izrazili zadovoljstvo s stiki (glede pogostosti, dosegljivosti in pozitivnem vplivu na otroka). Kot lahko razberemo iz njihovih odgovorov se stiki izvajajo običajno enkrat do dvakrat letno (redkeje mesečno). Nekaterim to zadostuje, ker otrok, po njihovem mnenju, ne potrebuje bolj intenzivne podpore: *"Stiki so takrat, ko jih potrebujemo, saj je otrok že 6 let pri meni."*

Več rejnic in rejnikov pa je opozorilo na težave zaradi pogostih menjav strokovnih delavk, kar negativno vpliva na kakovost odnosa in podporo: *"Zamenjale so se že 4 strokovne delavke."* Ali pa: *"Zelo malo kontakta, strokovna delavka nikoli sama ne pokliče."*

Manjše število anketiranih je pri tem vprašanju izpostavilo **nezadovoljstvo zaradi redkih stikov, neodzivnosti ali neprimernosti pristopa strokovnih delavk**:

"Sem nezadovoljna, podpora minimalna, en mesec že čakam na odgovor."

"Mislim, da premalo spremljajo otroke – ni pristnih odnosov."

"Stik izključno, ko pride do težav, otrok ni deležen podpore, ko bi jo sicer potreboval."

"Strokovni delavec je pristranski do biološkega starša, otrok pristal pri psihiatru."

V primerjavi s strokovno delavko, ki je pristojna za otroke, je pri tistih, ki sodelujejo z rejnicami in rejniki opazen manj osebni stik. Stiki namreč pogosteje potekajo preko telefona ali elektronske pošte. Osebni stiki se pogosto **omejujejo na letna ali občasna srečanja**, kar mnogi rejniki sprejemajo kot ustrezno, če ni posebnih težav. Kadar se izvajajo obiski na domu, so le-ti napovedani.

Po drugi strani pa veliko rejnikov izraža tudi **zadovoljstvo s strokovnimi delavkami in podporo, ki jo nudijo**. Pogosto so omenjali **odzivnost, prijaznost, podporo** in občutek, da so slišani.

„Moja strokovna delavka je krasna. Prijazna, nudi potrebno pomoč in podporo.“

„Vedno se lahko zanesemo, da bomo dobili ustrezne odgovore na naša vprašanja.“

„Sodelujemo odlično... vedno korektni, prijazni, sočutni... nimam pripomb.“

Ponovno pa več rejnic in rejnikov izraža **kritiko glede pomanjkanja kadrov, preobremenjenosti strokovnih delavk**, menjav ali celo **neodzivnosti**.

„Veliko potenciala za izboljšanje, tako glede pogostosti kot strokovnosti s strani strokovnih delavk.“

„Trenutna strokovna delavka za našo družino odlična, vendar je to odvisno od človeka – niso vse OK.“

„Prišlo je do menjave strokovnega sodelavca CSD – še po več mesecih ni vzpostavljenega osebnega stika.“

„Zaradi nezaupanja v otrokov CSD sem se večkrat obrnila na 'moj' CSD.“

„Strokovna delavka mi je na voljo, a nima dovolj moči v svoji ekipi.“

Manjši, a pomemben delež rejnikov opozarja, da je pristop CSD preveč **formalen**, premalo čustveno varen in premalo poglobljen.

„Preveč samo uradniškega dela. IPS je kot upravni postopek – računalnik, zapisnikar, cela družina.“

„Zdi se mi, da je CSD bolj za tekoče težave z vzgojo, šolo... Ne pa za globinske zadeve.“

- **Dodatna podpora za lažje izvajanje rejniške dejavnosti**

»Vsak rejnik bi potreboval brezplačno psihoterapevtsko obravnavo, da bi lahko bil optimalna podpora otroku, ki je v rejništvu. Mi smo si jo sami plačevali, da smo zdržali otrokove procese žalovanja ipd. Rabiš nekoga, ki ti razloži, da je otrokov odziv normalen, da mu lahko pišeš, ko si v stiski ipd. CSD niso namenjene terapevtski podpori, temveč organizacijski. Za tiste otroke, ki pa izjemoma potrebujejo specialistično obravnavo, pa takojšnja odprava.«

Polovica anketirancev si želi dodatne podpore. V največji meri si želijo predvsem supervizije, individualne oblike psihosocialne pomoči, kot tudi mentorske in podporne skupine rejnic in rejnikov. Redki so odgovarjali tudi, da bi potrebovali občasno varstvo otroka in pravno podporo ter pomoč na sodiščih.

- **Zakonodajna podpora in vloga države**

Nenazadnje si rejnice in rejnike želijo več podpore s strani države. Kot so navajali v anketi zakonodaja, po njihovem mnenju, sicer dobro ureja številne vidike rejništva, vsaj v osnovnem, minimalnem smislu, potrebne pa so številne izboljšave in nadgradnje.

TABELA 10: POZITIVNI IN NEGATIVNI VIDIKI ZAKONSKE UREDITVE PODROČJA REJNIŠTVA (ODPRTI ODGOVORI)

Področja, ki jih področna zakonodaja dobro ureja:	Področja, ki bi jih področna zakonodaja nujno morala nasloviti:
možnost izobraževanj in usposabljanj rejnikov	plačilo in finančna podpora (višje nagrade, regres, dodatek za veliko družino, povračilo stroškov, finančna pomoč pri zdravljenju otrok, plačana odsotnost z dela zaradi obveznosti v rejništvu)
zagotavljanje finančnih in materialnih pogojev	pravni status in pooblastila rejnikov (enakovrednost partnerja, pravice v sodnih postopkih, dostop do brezplačne pravne pomoči, hitrejši postopki na sodiščih)
omogočanje brezplačnih storitev in ugodnosti za otroke (pravica do brezplačnega vrtca, šole, kosil in malic)	psihosocialna podpora (psihološka pomoč rejnikom in otrokom, supervizije, terapevtska obravnavo, usposabljanja)
jasno opredeljene pravice in dolžnosti, urejanje stikov z biološkimi starši	urejanje stikov z biološkimi starši (omejitve stikov, če škodujejo otroku, boljši nadzor in prilagajanje potrebam otroka)
možnost urejanja osebnih in šolskih zadev	administrativne in sistemske ovire (dolgi postopki, zapletena ureditev dokumentacije, težave s stalnim prebivališčem otroka, birokracija)
podaljšanje rejništva do 26. leta starosti, če se otrok še šola	status poklicnega rejništva (možnost poklicnega rejništva tudi za enega otroka,

Področja, ki jih področna zakonodaja dobro ureja:	Področja, ki bi jih področna zakonodaja nujno morala nasloviti:
	ureditev delovnih pravic, pravica do dopusta, bolniške ipd.)
ureditev rejništva kot poklica	celostna obravnava in podpora otrok (hitrejši dostop do specialistov, ustrezno vključevanje strokovnjakov, primerno upoštevanje otrokove koristi)
	prepoznavnost in vrednotenje rejništva (boljša podpora, spoštovanje, ozaveščenost javnosti, boljša koordinacija med institucijami)

»Rejnik ima lahko istočasno nameščene največ tri otroke, da se res lahko ukvarja z njimi.«

»Dobri so pogoji, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost.««

»Dobro je to, da obstaja finančna kompenzacija za stroške oskrbe otroka.«

»Potrebno bi bilo upoštevati psihološke značilnosti oseb, katerim so otroci odvzeti - povprašati psihološko stroko glede možnosti za spremembe pri starših in če so le-te slabe, otrokom omogočiti dom, posvojitev, torej življenje z ljudmi, na katere se je bolj varno navezal, kot na svoje starše. V obliki odprtih posvojitvev. To, da otroka leta čaka (po DZ iz 2019 so to 3 leta, z možnostjo podaljšanja, torej recimo 6 let - da se starš spremeni. To je nedopustno in ni v korist otroka.«

»Odnos do rejnikov - v teh letih, odkar sem v rejništvu, mi je bilo večkrat na kakšno pripombo rečeno: vi ste se za to odločili (torej, morate potrpeti); rejnikov nosimo veliko breme, največje breme za psihofizično skrb za otroka - nimamo pa nobene besede v vsem, kar se dogaja okrog otroka. ...«

»V praksi je vtis, da so pravice staršev večkrat pred pravicami otrok - pred tem, da se upošteva njihovo čustveno stanje, čustvene posledice pri otroku glede vsega, kar se dogaja - npr. otrok mora hoditi na stike, ko jih opredeli sodišče, in to mora početi vsakič, četudi starš npr. ne hodi na stike - daje se prednost staršu, da se bo mogoče spremenil, otroka se pa vsak teden (če je taka pogostost stiskov) lahko na novo prizadene, če starš ne pride - to ni v korist otroku!«

»Zagotovitev temeljnih delavskih pravic vsem rejnicam (delovni čas, dopust, plačan odvetnik, zavarovanje za primer odgovornosti za škodo, ...). Nagrada rejnici včasih ne pokrije niti stroškov, kaj šele kaj več. Sploh pri otrocih, kjer plačujejo starši 20 € preživitve.«

»Zagotoviti plačano odsotnost z dela za udeležbo na narokih na sodiščih (sedaj dajemo dopuste), urediti dostop do ZVEMa, rejnikom omogočiti delno skrbništvo, kjer se da (šolstvo, zdravstvo, upravno poslovanje itd).«

»Sorojenci, nameščeni v različnih rejniških družinah, bi morali imeti možnost srečevanj, kar bi moralo biti urejeno sistemsko, ne pa da je prepuščeno naključnim srečanjem.«

Po posameznih odgovornih akterjih za izvedbo predlogov v praksi, so rejnice in rejniki odgovarjali sledeče:

Rejnice in rejniki

- Deljenje pozitivnih izkušenj in zgodb

Večina rejnikov, ki so sodelovali v anketi izpostavlja, da jim je izkušnja rejništva obogatila življenje, saj je tak način življenja okrepil povezanost celotne družine, omogočil osebno rast njim samim ter ostalim družinskim članom (sočutje, sprejemanje drugačnih zgodb, vzgoja v strpnosti) ter jim s tem spremenil pogled na življenje (boljše sprejemanje družbenih razlik, večja hvaležnost) in jim dal občutek smisla, da pomembno prispevajo k boljšemu delovanju družbe.

- Sodelovanje v lokalnih dogodkih, medijih in družabnih omrežjih

Preko deljenja izkušenj z drugimi (pričevanja, osebne zgodbe), promocije v medijih, lokalnih dogodkih, pisanja člankov, spodbujanja drugih, da postanejo rejniki.

Ob tem so sicer rejniki pogosto tudi opozarjali na težavnost promocije (stigmatizacija, nerazumevanje) in omejitve zaradi varovanja osebnih podatkov. Omenjali so tudi neželena izpostavljenost rejnikov in otrok, kot tudi osebne zadržke: »to moraš začutiti«, »ne bi priporočala vsakemu«, »ne gre za promocijo, temveč za iskreno delo«).

- Medsebojna pomoč drugim rejnikom (v smislu »peer to peer« podpore, organizacije srečanj, društev, skupin za izmenjavo izkušenj in sodelovanja rejniških družin).
- Aktivna prisotnost v skupnosti (šole, društva, župnije).

CSD

- Aktivno informiranje in ozaveščanje javnosti (npr. organizacija informativnih dni in dogodkov za promocijo rejništva, promocija rejništva preko medijev (TV, radio, splet, družbena omrežja, priprava okroglih miz, javnih predstavitev, lokalnih dogodkov in predstavitev rejniških družin, plakati in informativni materiali, ki jasno predstavijo rejništvo, pridobivanje pozitivnih zgodb rejnikov za javno rabo, uporaba sodobnih medijev za nagovarjanje mlajših potencialnih rejnikov), reševanje negativnega ugleda rejništva s predstavitvijo uspešnih zgodb, prizadevanja za prepoznavnost potrebe po rejništvu (otroci v stiski)).
- Izobraževanje strokovnih delavk in podpora rejnikom (več spoštovanja do rejnikov kot sodelavk, empatične, dostopne in strokovno usposobljene delavke CSD, pozitivna podpora rejnikom: svetovanje, mentorstvo, strokovna pomoč, skupni javni nastopi rejnikov in CSD, CSD naj zaupa rejnikom in ne preferira vedno matičnih družin, nuditi podporo novim rejnikom v vseh fazah, rejnike z dobrimi praksami bi morali nagrajevati, več strokovnosti med zaposlenimi na CSD, več rednih izobraževanj in manj birokracije, boljša komunikacija in več praktičnega znanja, hitrejši postopki, krajši čas za pridobitev statusa rejnika, poenostavljena dokumentacija, CSD naj nudi vstopne informacije o rejništvu na enem mestu, priprava informativnih gradiv, svetovanje in podpora skozi celoten proces, redno spremljanje družin brez nenehnih kadrovskega menjav, iskrena predstavitev rejništva kandidatom za posvojitev), prepoznanje rejništva kot zahtevnega, a spoštovanja vrednega dela).
- Vključevanje matičnih družin in uravnoteženo sodelovanje (obvezna izobraževanja tudi za matične družine, bolj uravnotežen pristop med podporo rejnikom in matičnim družinam, večja omejitev pravic bioloških staršev, kjer ti ovirajo delo rejnikov).
- Povezovanje z lokalnimi skupnostmi in organizacijami (predstavitve v šolah, zdravstvenem sektorju, lokalni skupnosti, večje predstavitve za občane, sodelovanje z drugimi organizacijami (šole, zdravstvo, sodišča)).
- Pomoč pri usklajevanju promocijskih dogodkov

Občina

- Finančna podpora rejnikom in rejniškim otrokom (npr. financiranje izobraževalnih in podpornih programov za rejnike, financiranje priložnostnih programov za rejniške otroke, financiranje psihoterapije, pomoči otrokom, finančna pomoč, subvencije za opremo, vrtce, letovanja, šolske knjige ipd, podpora rejnikom tudi v obliki bonitet ali nagrad (ne samo denarno), ob tem so omenjali primere dobrih praks za občine, ki že omogočajo letovanja, vozovnice, prehrano, ipd.).
- Organizacija promocijskih dogodkov in kampanj na lokalni ravni (organizacija občinskih dogodkov, tematskih srečanj, delavnic na temo rejništva, objave v občinskih glasilih in medijih (članki, predstavitve izkušenj), uporaba občinskih medijev za širjenje informacij, povezovanje lokalne skupnosti z organizacijami, ki podpirajo rejništvo, objava informacij o rejništvu na občinskih spletnih straneh in publikacijah, povezovanje z lokalnimi mediji, šolami, vrtci, ozaveščanje prebivalcev, da rejništvo ni nekaj slabega, spodbujanje razumevanja, da so rejniški otroci enakovredni drugim, naslavljanje predsodkov (npr. da gre rejnicam samo za denar)).
- Moralna podpora in priznanja rejnikom (podeljevanje občinskih priznanj rejnikom, moralna podpora: pohvale, javno priznanje njihovega dela, prednost pri obravnavi v občinskih službah).
- Neposredna podpora rejniškim družinam (pomoč pri urejanju dokumentacije, spodbujanje vključevanja rejniških otrok v lokalne aktivnosti, organizacija srečanj in dogodkov za rejniške družine, zagotavljanje prostorov za srečanja, delavnice, sodelovanje z rejniškimi družinami in CSD pri ozaveščanju in izobraževanju).

Država

- Posodobitev zakonodaje in sistemske podpore (potreba po prenovi zakonodaje, ki bo priznala rejniško delo kot odgovorno in zahtevno poslanstvo, ter rejnikom zagotovila ustrezne pravice, kot so dopust, regres, zavarovanje, dostop do pomoči; Vzpostavljanje strokovnih timov, ki bi spremljali otroka skozi celotno obdobje rejništva).
- Finančne in moralne spodbude za rejnike (dostojno in pravično plačilo rejnikom, povrnitev materialnih stroškov in dodatki, finančni »dodatki in ugodnosti« za rejnike ali potencialne kandidate, v obliki spodbud podjetjem, da nagradijo zaposlene rejnike (npr. znižani davki)).
- Izobraževanje in strokovna podpora (izobraževanje sodnikov, CSD in drugih strokovnih delavk, podpora rejnikom prek supervizij, usposabljanj, druženj).
- Zagotavljanje zadostnega števila kadra
- Nacionalna kampanja za promocijo rejništva (kampanje in predstavitve, ki bi potekale v pozitivnem tonu, družbeno priznanje in spoštovanje rejnikov, organizacija dogodkov in povezovanje rejnikov preko kulturnih in športnih dogodkov).
- Izboljšati pravno zaščito rejnikov

Vsi odgovorni akterji naj bi s svojimi aktivnostmi prispevali k temu, da bi v družbi utrdili večje zaupanje v rejništvo, izboljšali podporo rejnikom in omogočili večje število kakovostnih rejniških družin za otroke, ki potrebujejo nadomestno varstvo.

5.6.2. Odnos do »drugih oblik nadomestnega varstva otrok«

V vprašalniku nas je v povezavi s prihodnostjo rejništva zanimalo, kakšen je odnos rejnic in rejnikov do možnih novih rešitev oz. »novih oblik nadomestnega varstva otrok«. Kot je razvidno s spodnjega grafa, anketiranci navedenim novostim niso preveč naklonjeni oz. so jim srednje naklonjeni. Slednje velja za vikend rejništvo in krizno rejništvo. V najmanjši meri pa so naklonjeni ideji za vzpostavitev takšnih oblik namestitve, kjer bi otrok lahko prebival skupaj z odraslo osebo (npr. materjo, očetom ali drugim skrbnikom).

V anketi so bile trditve predstavljene kot novosti, čeprav nekatere prakse že obstajajo pri nas in se tudi uspešno izvajajo. Tak primer je ravno oblika namestitve, kjer otrok prebiva skupaj z odraslo osebo. Opisan je v članku Mešl in Ilešić Toš (2020, 14):

»Socialni delavki je z veliko osebno zavzetostjo, ob podpori mentorske skupine v okviru projekta LIFE in strokovnega tima na centru za socialno delo, uspelo soustvariti veliko inovacijo. Deklica je bila sprejeta v rejniško družino, a rejniška družina je bila pripravljena k sebi sprejeti tudi Natašo. Nataša zdaj živi skupaj s hčerjo in jo vzgaja ob pomoči in usmerjanju rejnice. Pomembni so bili vztrajanje in potrpežljivost socialne delavke, njena stalna pridruženost uporabnici, spoštljiv in odgovoren odnos ter nenehno zagotavljanje opore sogovornici na poti do zelenih izidov z zaupanjem v njene zmožnosti.«

Zanimivo se nam je zdelo ugotoviti, katere posamične dobre prakse še obstajajo in bi jih bilo smiselno uvesti kot sistemske rešitve. V ta namen smo poslali poizvedbe na vse naslove CSD in njihove odgovore upoštevali pri analizi potreb otrok v rejništvu in njihovih rejnic.

5.6.3. Preventivno delovanje in zmanjšanje ali preprečevanje institucionalizacije otrok

Ko smo rejnice in rejnike povprašali, katere storitve, bi po njihovem mnenju, zmanjšale potrebe po namestitvi otrok v rejništvo, so ti izpostavili osem predlogov (glede na pogostost odgovorov po vrstnem redu):

- **povečanje in izboljšanje podpore družinam že pred rojstvom otrok in v zgodnjem otroškem obdobju v smislu nudenja preventivnih programov, izobraževanja staršev in zgodnje intervencije**

"Šole za starševstvo in vzgojo, še preden se odrasli odločijo za družino."

"Ustrezni programi psihološke pomoči v času nosečnosti in prvih treh, petih let življenja."

"Da, bi se ljudje že v šolah bolje poučili o odgovornosti / obveznosti do otrok (npr. predmet Družina/Starševstvo)"

"Mobilna služba, preventivni programi"

»Definitivno pozitivna promocija tradicionalnih vrednot (pomembnost devišstva, vzdržnosti, pomikanje spolnih odnosov v čim kasnejše obdobje)«

"Red, disciplina, odgovornost, vizija, cilj, življenjski smisel."

- **večja vloga in aktivnejše delo strokovnih služb, predvsem CSD (v smislu boljšega nadzora, hitrejšega ukrepanje in več strokovne podpore)**

"Večji nadzor in podpora strokovno usposobljenih delavcev CSD."

"Hitreje pomagati družini, kjer je v stiski in jih jasno in odločno seznaniti s posledicami."

"Pomoč na domu s strani CSD, podpora staršem."

"Več strokovnega dela, mislim pogostost obiskov, svetovanj... družinam."

"Večji nadzor v kritičnih družinah. ženskam v kriznih družinah nuditi več podpore."

- **jasne in hitre odločitve glede odvzema in posvojitve (pomembno je pravočasno ukrepanje in zmanjševanje vračanja otrok v neustrezne biološke družine):**

"Več odvzemov starševske skrbi in posvojitve otrok, za katerih se ve, da vračanje v biološko družino ne bo mogoče."

"Hitrejša odločitve glede možnosti posvojitve."

"Včasih si kot svetovalna delavka želim, da bi se namestitve v rejniške družine zgodile prej kot se dejansko; predolgo se čaka."

- **podpora in pomoč staršem v stiski**

"Podpora družinam v krizah – zgodnje posredovanje in pomoč strokovnjakov."

"Programi ki bi krepili družine"

"Razumevanje stiske staršev, nudenje pomoči"

"Možnost izobraževanj za socialno šibke starše, starše s slabo samopodobo, izkušnjami nasilja..."

- **upoštevati širše družbene vzroke in težave, ki vplivajo na razloge za odvzem otroka**

"Nezaposlenost je velik vir agresije in zatekanja k alkoholizmu."

"Družina se razbija. Za vsem tem stoji politika, ekonomija..."

"Ko bi starši tolikokrat pobožali svojega otroka, kot svoj mobilni telefon, ne bi bilo potrebe po rejništvu."

Otroci s kompleksnimi težavami so običajno nastanjeni v drugih institucijah, najpogosteje v strokovnih centrih. V raziskavi nas je zanimalo, kaj bi rejnice in rejniki potrebovali, da bi lahko uspešno skrbeli za to skupino otrok. Izpostavili so pet vidikov (po vrsti glede na pogostost):

- **Strokovno podpora (psihologi, terapevti, psihiatri, svetovalci). Poudarili so pomembnost:**

- rednega dostopa do psihoterapevtov (tudi izven centra Slovenije)
- osebne psihološke/terapevtske podpore za rejnike, ne le za otroke
- psihosocialne pomoči (takojšnje in redne obravnave)
- možnosti stalnega svetovanja z istim strokovnjakom, ki pozna družino in otroka
- sodelovanja s strokovnjaki s praktičnimi izkušnjami in človeškim pristopom
- pomoči pri soočanju z vedenjsko in čustveno zahtevnimi otroki, pogosto travmatiziranimi

»Potrebovala bi redno strokovno podporo psihologa/kliničnega psihologa, ki bi nas poznal in redno sodeloval z nami.«

- **Dostop do kakovostnega in praktično naravnane izobraževanja v smislu nudenja:**

- izobraževanj o travmi, osebnostnih motnjah, ADHD, nasilju itd.
- usposabljanj, prilagojenih praktikom, ne le teoretičnim pristopom
- stalnega in obveznega usposabljanju, tudi regionalno dostopnega

"Več kakovostne strokovne in praktične pomoči."

- **Finančna in organizacijska podpora, kot je:**

- povečano financiranje, npr. za prilagoditev bivalnih pogojev
- pomoč pri organizaciji prevozov, zdravstvene oskrbe, specialistov
- sočasno usklajevanje rejništva s službo – potreba po realnih pogojih

"Življenjski standard zahteva, da oba starša hodita v službo – zato ni realno zahtevati treh rejniških otrok za poklicno rejništvo."

- **Strukturne spremembe sistema rejništva:**

- boljše razumevanje rejništva s strani sodišč (npr. glede stikov z biološkimi starši)
- ustrežnejša zakonodaja in praksa, kjer rejniške družine niso obravnavane le kot "storitev na voljo"
- možnosti poklicnega rejništva že za 1 otroka s kompleksnimi potrebami

"Sodišča ne bi smela siliti v stike zgolj zato, da so."

- **Čustvena podpora in razumevanje. Več anketiranih je na tem mestu izpostavilo:**

- čustveno stisko otrok, njihovo navezanost na biološke starše kljub zlorabam
- pomembnost ljubezni, varnosti, fizičnega stika

"Otroci, ki živijo 24/7 v centrih, bi morali imeti vsaj vikend rejništvo, da bi dobili objem in lepo besedo."

Določene rejnice in rejniki na zastavljeno vprašanje niso znali odgovoriti, nekateri pa so ob tem izrazili zadržke in odklonilen odnos do rejništva otrok s kompleksnimi potrebami: *"S tem se ne bi želela ukvarjati."*

6. VIDIK MLADIH Z IZKUŠNJO REJNIŠTVA

V pričujočem poglavju, podobno kot pri rejnicah, kakovost rejništva preverimo še na podlagi analize rezultatov ankete mladostnikov z izkušnjo rejništva. Izkazalo se je, da ti prav tako zelo pozitivno ocenjujejo svojo izkušnjo z rejništvom (pri čemer so sicer dekleta pogosto bolj kritična kot fantje). Glede na to, da na odprta vprašanja v anketi niso odgovorili, ne razpolagamo s poglobljenim vedenjem o njihovih podanih ocenah. Kljub vsemu smo iz njihovih odgovorov lahko izluščili posamezne potrebe, ki bi jih v sistemu prenove rejništva morali ohraniti ali (boje) nasloviti (npr. potreba po kontinuirani obravnavi s strani ene osebe na CSD, potreba po izboljšani podpori CSD (zlasti pred namestitvijo v rejniško družino), potreba po razvijanju novih oblik skrbi za otroke, potreba po »nestigmatizaciji in normalnosti« ipd.). Dodatni intervjuji in izvedba delavnice, ki jih opišemo v naslednjem poglavju, še nekoliko bolje osvetlijo njihov pogled na rejništvo.

6.1. Namen rejništva

Na podlagi analize odgovorov, ki so jo v anketnem vprašalniku podali mladostniki z izkušnjo bivanja v rejništvu, vidimo da je namen rejništva pri veliki večini dosežen. Prvemu kazalniku smo tako dodelili oceno 3.

TABELA 11: NAMEN REJNIŠTVA

	kazalnik	Ocena
	Namen rejništva	
0	Osnovni namen rejništva, ki se nanaša na zagotavljanje zdrave rasti, vzgoje in izobraževanja ter skladnega osebnostnega razvoja, pri večini otrok in mladih, ki so nameščeni v rejništvo, ni dosežen niti v eni točki.	
1	Večina otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, se razvija skladno vsaj z eno točko opredeljenega namena rejništva.	
2	Pri večini otrok, nameščenih v rejništvo, je namen rejništva dosežen delno.	
3	Pri večini otrok, nameščenih v rejništvo, je osnovni namen rejništva dosežen v celoti.	3

Doseganje namena rejništva npr. potrjujejo odgovori mladostnikov glede njihovega počutja. V splošnem so zadovoljni s svojim življenjem in optimistični glede svoje prihodnosti. Dekleta in starejši mladostniki (19 ali več let) so najbolj zadovoljni (razlike se pojavljajo pri vseh kazalnikih, statistično pomembne razlike pa se kažejo pri kazalniku »*Moje življenje je točno tako, kot mora biti*«, ki so ga dekleta v povprečju ocenila s 4,2 in fantje s 3,6 ter pri kazalniku »*Dobro živim*«, ki so mu mladostniki, stari 15-18 let, v povprečju dodelili oceno 4,2, tisti stari 19 let ali več pa oceno 4,7).

Nadalje, anketiranci ocenjujejo, da so njihove potrebe v rejniški družini zadovoljene (velja za različne potrebe, od vključevanja v prostočasne aktivnosti, vključenosti v izobraževanje, participaciji doma, ohranjanju fizičnega in psihičnega zdravja ipd.). Pri tem kazalniku so ocene še celo višje kot pri samooceni počutja.

Mladostniki so na to vprašanje približno enako odgovarjali. Edina statistično pomembna razlika se pojavi kasneje pri nadaljnjih vprašanjih, vezanih na obiskovanje šole. Dekleta namreč bistveno raje obiskujejo šolo (AV = 4,4), kot pa fantje (AV = 3,6). Pri ostalih trditvah o počutju mladostnikov v šolskem okolju ni razlik glede na spol. Njihove ocene so tudi pri tem sklopu vprašanj relativno visoke, sploh če jih primerjamo z odgovori ostale populacije otrok (glej npr. ugotovitve raziskave RIBO (Boljka idr. 2024)⁴³, kjer je počutje v šoli najslabše ocenjeno izmed vseh okolij (v primerjavi z družino, sovrstniki, sosesko). Raziskava RIBO sicer vključuje osnovnošolsko populacijo otrok, tako da podatki niso povsem primerljivi). Glede na to, da podatki RIBO kažejo upad počutja v šoli z naraščajočo starostjo (pri čemer tudi tuji in nacionalni podatki kažejo upad samoocene blaginje otrok z naraščajočo starostjo), lahko sicer le sklepamo, da bi se pri srednješkolski populaciji ocena počutja poslabšala oz. bi bilo to vsaj manj ugodno kot pri osnovnoškolskih otrocih.

6.2. Pridobitev pozitivne družinske izkušnje

Odgovori sodelujočih v anketi nakazujejo, da večina mladostnikov v rejništvu pridobi pozitivno družinsko izkušnjo. Kazalniku za to področje smo pripisali oceno 3.

TABELA 12: PRIDOBITEV POZITIVNE DRUŽINSKE IZKUŠNJE

	Kazalnik	Ocena
	Pridobitev pozitivne družinske izkušnje	
0	Redkokateri od otrok in mladih v rejništvu pridobi pozitivno družinsko izkušnjo. Prevladuje odraščanje v okolju, ki ni primerno in varno, brez primernih materialnih dobrin ter razumevanja in podpore.	
1	Manjši del otrok in mladih pridobi pozitivno družinsko izkušnjo.	
2	Precejšen del otrok in mladih pridobi vsaj nekaj pozitivnih družinskih izkušenj.	
3	Večina otrok in mladih pridobi celostno pozitivno družinsko izkušnjo (prevladuje odraščanje v varnem in podpornem okolju s primernimi materialnimi dobrinami).	3

Velika večina mladostnikov občuti varnost, stabilnost, zaupanje, razumevanje in svobodo v odnosu z rejnico. Močna podpora rejnice (in rejniške družine na sploh) je še zlasti pomembna za mladostnike v starosti 15-18 let, medtem ko so starejši od 19 let z rejnico že v manj intenzivnem odnosu (ti z rejnico npr. precej bolj poredko počnejo skupaj zabavne stvari, imajo tudi precej več možnosti svobodnega odločanja glede stvari, pomembnih zanje). Obenem ima velika večina vsaj eno odraslo osebo izven rejništva, na katero se lahko obrnejo v primeru težav.

⁴³ Boljka, Urban idr., 2024. Izdelava novega regijskega indeksa dobrobiti otrok RIBO, končno poročilo. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

Dober odnos z rejnico se odlikava v njihovem dobrem počutju v rejniški družini na splošno. Edina ocena, ki izstopa, je njihovo občutje drugačnosti, ker živijo v rejništvu (tukaj velja obratno kot pri ostalih trditvah – nižja kot je ocena, bolj se strinjajo s trditvijo). V tem primeru je povprečna vrednost odgovorov 3,2, kar je precej nizko glede na ostale visoke ocene).

Mladostniki tudi za ostale potrebe, kot so npr. potreba po primerni nastanitvi (AS = 4,7), materialnih dobrinah (AS = 4,7) in ohranjanju stikov z matično družino (AS = 4,0) menijo, da so dobro zadovoljene.

Če odnos z rejnico in celotno rejniško družino izrazito pozitivno ocenjujejo, velja ravno obratno za njihovo biološko družino. Večina se srednje dobro oz. slabo razume z mamo (AS = 2,9) in očetom (AS = 2,7). Pogostejših stikov z njima si ne želijo, pri čemer večina anketirancev ocenjuje, da se njihovo mnenje glede tega dobro upošteva. Več kot polovica z mamo nima stikov; takih ki so zelo pogosto ali pogosto z njo v stiku je le 10 %. Še nekoliko slabše je s stiki z očetom. 60 % anketirancev nima stikov z očetom, zelo pogosto ali pogosto pa 6 %. Običajno gre za stike v živo (44,6 %) ali preko telefona (36 %), druge načine komuniciranja so mladostniki izbrali v manjši meri (kot npr. prek SMS sporočil, socialnih omrežij, elektronske pošte, drugo). Izmed vseh sorodnikov so pomembni predvsem stiki s sorojenci. Z njimi je zelo pogosto ali pogosto v stiku tretjina anketirancev (tretjina pa nikoli).

Nekoliko slabše ocenjujejo še odnose rejnice z biološkimi starši.

Iz prikazanih podatkov lahko izpeljemo še eno ugotovitev, in sicer da mladostniki podpora rejnic pri ohranjanju odnosov z matično družino ocenjujejo precej višje kot podporo CSD.

Sicer pa na splošno velja, da se jim zdijo strokovne delavke na CSD »sodelovalne«, »dostopne« in »zaupne« – kar se po namestitvi v rejniško družino še izboljša.

Večina anketirancev je do danes zamenjala že več strokovnih delavk (običajno vsaj dve, trije so odgovorili, da že štiri, dva mladostnika sta jih zamenjala že 5 in eden 6). Večina si niti ne želi pogostejših stikov s strokovno delavko (AS = 3,1) tako v rejniški družini kot izven nje (AS = 2,8).

Boljše ocene odnosa s strokovno delavko so razvidne iz njihovih odgovorov na vprašanja, če mu lahko zaupajo (AS = 4,0), če upošteva njihovo mnenje (AS = 4,2), če razume njihove potrebe (AS = 4,2), če se z njim dobro razumejo (AS = 4,2) in če se lahko vedno obrnejo nanj po pomoč, kadar bi ga potrebovali (AS = 4,2). Ob tem pa so mladostnice precej bolj kritično ocenjevale odnos s svojo strokovno delavko na CSD v primerjavi z mladostniki (statistično pomembne razlike se kažejo pri vprašanju »*S strokovnim_no delavcem_ko se dobro razumem*« (dekleta AS = 3,8, fantje AS = 4,7) in pri vprašanju »*Na strokovnega_o delavca_ko se lahko vedno obrnem po pomoč, če bi bilo to potrebno*« (dekleta AS = 3,8; fantje AS = 4,7). Precej bolj kritične so tudi nasploh do pogojev, ki jih zagotavlja država, vendar razlike niso statistično pomembne (npr. »*V Sloveniji je dobro poskrbljeno za otroke, ki odraščajo v rejništvu.*« - dekleta AS = 3,7; fantje AS = 4,2. »*Država zagotavlja dobre pogoje za ohranjanje pravic, spoštovanja in dostojanstva otrok, ki živijo v rejništvu.*« – dekleta AS = 3,6, fantje AS = 3,8. »*Otroci in mladi, ki odraščamo v rejništvu, lahko vplivamo na stvari, ki so pomembne za naše življenje* (npr. *izbira rejniške družine, stiki z družino ipd.*)« – dekleta AS = 3,9; fantje AS = 4,2. »*Imamo možnost varno prijaviti morebitno zlorabo ali izkoriščanje v rejniški družini.*« - dekleta AS = 4,2, fantje AS = 4,8). Večina anketirancev je sicer dobro seznanjenih z njihovimi pravicami, kot je pravica do ohranjanja stika s starši (AS = 4,6), pravica do zasebnosti (AS = 4,7) in pravica do izražanja svojega mnenja (AS = 4,6).

6.3. Prilagoditev na življenje v rejništvu

Anketni podatki kažejo, da so otroci in mladi, ki so nameščeni v rejništvo, na to dobro prilagojeni. Večina meni, da so ob prihodu v rejniško družino prejeli vso potrebno podporo in razumevanje rejniške družine (AS = 4,7) in da so se uspešno prilagodili na življenje v rejniški družini (AS = 4,8). Kazalniku, ki meri prilagoditev na življenje v rejništvu smo pripisali **oceno 3**.

TABELA 13: PRILAGODITEV NA ŽIVLJENJE V REJNIŠTVU

	Kazalnik	Ocena
	Prilagoditev na življenje v rejništvu	
0	Slaba - redkokateri od otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro prilagojen na življenje v rejniški družini.	
1	Dokaj slaba - manjši del otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro prilagojen na življenje v rejniški družini.	
2	Srednja - precejšen del otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro prilagojen na življenje v rejniški družini.	
3	Dobra - večina otrok in mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro prilagojena na življenje v rejniški družini.	3

Mladostniki običajno živijo z rejnico in njenim (zakonskim) partnerjem. Druge odrasle osebe (kot npr. starši rejnic in rejnikov, drugi sorodniki) le poredkoma živijo z njimi. Najpogosteje so v rejništvu skupaj s sorojenci ali drugimi otroki v rejništvu (en do dva otroka), kot tudi z biološkimi otroki rejnice (en do dva otroka). Gre torej za velike jedrne družine.

Kot ocenjujejo sami, se z različnimi osebami, ki živijo v z njimi v rejništvu, dobro razumejo.

6.4. Usposobljenost na prehod v samostojno življenje

Skorajda vsi anketiranci ocenjujejo, da so dobro pripravljene na samostojno življenje. Kazalnik o zadovoljevanju njihove potrebe po pridobivanju veščin za samostojno življenje so v povprečju ocenili z oceno 4,8. Kazalniku ki meri usposobljenost na prehod v samostojno življenje, tako pripisujemo oceno 3.

TABELA 14: USPOSOBLJENOST ZA PREHOD V SAMOSTOJNO ŽIVLJENJE

	Kazalnik	Ocena
	Usposobljenost za prehod v samostojno življenje	
0	Slaba - redkokateri od mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro usposobljen za samostojno življenje in delo.	
1	Dokaj slaba - manjši del mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro usposobljen za samostojno življenje in delo.	
2	Srednja - precejšen del mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro usposobljen za samostojno življenje in delo.	
3	Dobra- večina mladih, nameščenih v rejništvo, je dobro usposobljen za samostojno življenje in delo.	3

6.5. Pogled na prihodnost rejništva

Velika večina meni, da bi za izboljšanje pravic, spoštovanja in dostojanstva otrok država morala razvijati nove oblike skrbi za otroke (npr. drugačne oblike namestitve, ki so bolj po meri otrok; nove oblike rejništva; nove storitve in podpore, ki so multidisciplinarno naravnane in dostopne otroku ter njegovi družini na domu ipd.). V največji meri se strinjajo, da bi morala država ponuditi krizno namestitev (kjer družine ali posamezniki nudijo dom in skrb otroku, ki ga je treba nemudoma umakniti iz družine) in dnevno pomoč na domu v ranljivih družinah. S slednjo obliko namestitve so se pogosteje strinjale mladostnice (AS = 4,7) kot pa mladostniki (AS = 4,0). Podobno velja tudi za vikend rejništvo (dekleta AS = 4,6; fantje AS = 3,1).

Kot je razvidno iz odgovorov, se rejniki in rejnice (glej poglavje 4.6.2 Odnos do »drugih oblik nadomestnega varstva otrok«) v primerjavi z mladimi, ki odraščajo v rejniških družinah, v povprečju manj strinjajo z novimi oblikami podpore. Kljub temu mladi jasno prepoznavajo njihov pomen in potrebo po takšnih prilagojenih oblikah pomoči, ki upoštevajo različne potrebe in preference ne le otrok in mladostnikov, ampak tudi matičnih/bioloških družin.

7. OCENA ZADOVOLJENOSTI POTREB OTROK, MLADOSTNIKOV IN REJNIC

V tem poglavju na podlagi različnih virov podatkov identificiramo ključne potrebe ciljnih skupin, s poudarkom na potrebah otrok in mladostnikov v rejništvu ter rejnic. Ugotovitve črpamo iz informacij, ki smo jih pridobili na podlagi izpolnjenih anket, namenjene rejnicam in mladim, ki odraščajo v rejništvu, ki smo ju z namenom ocene kakovosti rejništva podrobneje analizirali že v četrtem in petem poglavju tega poročila. Potrebe ciljnih skupin smo pri tem analizirali tudi na podlagi drugih virov informacij: krajše poizvedbe med CSD-ji, pogovora z dvema mladostnicama z izkušnjo rejništva, delavnice z mladostniki z izkušnjo rejništva, pogovorov z rejnicami, pogovora s predstavniki mladinskega doma Malči Belič in e-mail korespondence s predstavniki Slovenske filantropije.

Ocena potreb, po vzoru priporočil IRSSV (2024)⁴⁴ za razvoj rejništva v Sloveniji, zajema naslednje sklope:

- **zakonodaja** (npr. status rejniških družin, plačilo, dostop do pravic za otroke, matične družine in rejniške družine ipd.),
- **storitve** (npr. storitve za podporo otrokom, matičnim družinam in rejniškim družinam, storitve preprečevanja institucionalizacije otrok, razvoj različnih oblik rejništva, organizacija storitev in povezovanje med različnimi izvajalci storitev in akterji na področju rejništva ipd.),
- **metode dela** (z otrokom, matično družino, rejniško družino, s skupnostjo),
- **vsakdanji svet uporabnikov** (potrebe otrok, matičnih družin in rejniških družin),
- **postopki** (npr. postopki nameščanja otrok v institucije iz matičnih družin ali iz rejniških družin, in preselitev otrok ven iz institucij ipd.),
- **izobraževanje in usposabljanje** (rejniških družin, matičnih družin, socialnih delavk idr.).

Navedeni sklopi se med seboj povezujejo. Npr., zakonodaja vpliva na izvajanje in dostop do storitev in na vsakdanji svet uporabnikov ipd. Pomembno je, da jih raziskujemo skozi tri faze dela z otrokom (pred vstopom, vstop in izhod iz rejništva). V ta namen smo bili pri vsakem sklopu pozorni na celoten proces rejništva.

Ocena potreb je ključna za oblikovanje priporočil državi, ki jih predstavimo na koncu poročila.

7.1. Zakonodaja in postopki

Po mnenju sodelujočih v raziskavi zakonodaja določene stvari dobro ureja. Rejnice so v anketi npr. kot pozitivno izpostavile: možnost izobraževanj in usposabljanj rejnikov, zagotavljanje finančnih in materialnih pogojev, omogočanje brezplačnih storitev in ugodnosti za otroke (kot je plačilo vrtca, šole, kosil in malice), jasno opredeljene pravice in dolžnosti, urejanje stikov z biološkimi starši, možnost urejanja osebnih in šolskih zadev, podaljšanje rejništva do 26. leta starosti, če se otrok še šola, ureditev rejništva kot poklica. Ena rejnica, ki je sodelovala v intervjuju, je med prednostmi zakonodaje omenile še Družinski zakonik⁴⁵: *»teh vmesnih 'soft*

⁴⁴ IRSSV. 2024. Razvoj rejništva v Sloveniji – predlogi. Interni dokument.

⁴⁵ Družinski zakonik – DZ (Uradni list RS, št. 15/17 z dne 31. 3. 2017).

variant' prej ni bilo (primer: vikend rejništva), zdaj z družinskim zakonikom smo jih pa, hvala bogu, dobili.«⁴⁶

Ne glede na izpostavljenost, pa **si vsi želijo nadgradnje obstoječe zakonodaje**. Med pogostejšimi vidiki, kjer si želijo več podpore s strani države, so omenjali sledeče:

- **plačilo in finančna podpora.** O tem so najpogosteje govorile rejnice, pa tudi otroci ter strokovnjaki (zaposleni na CSD ter v domu Malči Belič). Rejnice so predlagale npr.: višje nagrade, regres, dodatek za veliko družino, povračilo stroškov, finančna pomoč pri zdravljenju otrok, plačano odsotnost z dela zaradi obveznosti v rejništvu, dostojno in pravično plačilo rejnikom, finančne »dodatke in ugodnosti« za rejnike ali potencialne kandidate, v obliki spodbud podjetjem, da nagradijo zaposlene rejnike (npr. znižani davki). Obenem menijo, da bi tudi občine morale biti zavezane finančni podpori rejnikom in rejniškim otrokom (npr. financiranje izobraževalnih in podpornih programov za rejnike, financiranje prostočasnih programov za otroke v rejništvu, financiranje psihoterapije, pomoči otrokom, finančna pomoč, subvencije za opremo, vrtce, letovanja, šolske knjige ipd., podpora rejnikom tudi v obliki bonitet ali nagrad (ne samo denarno). Ob tem so omenjali primere dobrih praks za občine, ki že omogočajo letovanja, vozovnice, prehrano, ipd.).

»Na splošno dati nižje davke rejnicam, ker je v sodobni ekonomiji težko že za lastnega otroka, kaj šele za otroka nekoga drugega. Zvišanje otroških dodatkov, za družine, ki se dokažejo.« (mladostniki, udeleženci delavnice)

»Potem neke bombončke bi morala država dati. Se pravi, če želiš več otrok, moraš ti zdaj iti v nakup večje nepremičnine. Rejniki bi torej lahko imeli boljše pogoje za ugodnejši kredit, recimo. Nižja obrestna mera, recimo razliko plačuje država, ali pa je država porok ali pa kaj takega, ne. Saj se delajo za druge zadeve, ne vem zakaj se recimo za rejništvo ne. Ker če ne bo novih rejnikov in ker se bo ta sistem, mislim ta krivulja pada, če ne bodo izboljšali, bodo pa gradili domove in bodo otroci institucionalizirani. Ali pa da je kakšen davek manjši ali pa ne vem, ni samo ta rejnina, no. Jaz mislim, da zdaj itak je večja mera, saj pravim kreditne sposobnosti, stanovanjska stiska mladih in pač tudi malo v tem kontekstu, da bi to nekako bila 'win-win' zadeva.« (intervju z rejnico 3)

»Pomembno, da se na ravni države ponudi dovolj materialne pomoči za zagotavljanje ustrezne podpore rejnikom in otrokom v rejništvu (podporni programi na CSD).« (strokovna delavka CSD)

- **pravni status in pooblastila rejnikov**, o čemer so govorile zlasti rejnice (izboljšati pravno zaščito rejnikov, enakovrednost partnerja, pravice v sodnih postopkih, dostop do brezplačne pravne pomoči, hitrejši postopki na sodiščih).

⁴⁶ DZ sicer dejansko te spremembe ni prinesel.

»Kar mene pri rejniškem sistemu moti je, da se pogodba sklene samo z rejnico. Torej mi govorimo o rejniški družini, ampak rejniške družine ni. Je samo ena oseba, ali je to možki ali je to ženska, ki je podpisala pogodbo. Ker ko sem bila jaz najbolj izgorela in najbolj potrebovala podporo sistema, mi je strokovna delavka pač rekla, da moram iti na obvezno izobraževanje. Je rekla, mož lahko gre zraven, ampak ne bodo vam šteli, da ste ga vi opravila. Jaz sem bila pa v bolniški nonstop v tistem petletnem krogu, nisem izpolnila teh stvari in mi je bilo na koncu že potem vseeno ali me vržejo ven ali ne, ampak namen izobraževanja naj bi bila podpora rejnici. Če govorimo o rejniški družini, se mora skleniti večpartitna pogodba, v kateri bosta oba enakovredno vpletena, oba nosita pravice in obveznosti in se oba zavedata v kaj sta šla.« (intervju z rejnico 2)

»Ko se prijavljaš pregledajo oba. Oba morata na psihološke teste, na preglede, obema se pregledajo bančni računi, vse vse, ampak potem dobi en licenco. Zelo je čudno, ne razumem. Mene tudi moti. Npr. na sodišča moram sama in bi mi bilo res lažje, če bi lahko šla oba. Smešno je, ker sva oba isto vključena, isto se pogovarjava, debatirava. Tako da ja, meni se to zdi skrajno nenavadno.« (intervju z rejnico 4)

»Lahko bi imela odvetnika, ampak do zdaj se mi je zdelo, da ga ne rabim. Ampak zdaj ko bo ta nov zakon in bo brezplačna pravna pomoč, pa bom. Spet je zelo odvisno kakšnega odvetnika ima CSD. Kakšni so v redu in se postavijo tudi zate, kakšni pa ne. Pač meni je smešno, da moram jaz imeti svojega odvetnika. Če bi res zlorabljala otroke potem, ja, potem je to drug postopek. Ne pa kot rejnik, ki skrbi za otroke.« (intervju z rejnico 4)

»Rejnica nima pravic, ki jih ima vsak v delovnem razmerju, razen če je poklicno. Recimo, ko ima rejnice v rejništvu otroke, ki so Romi in jih niti na rojstni dan ne more same spustiti, mora biti tam, pa naredijo načrt, kako bodo vse zaščitili, da jim ne bodo vse pokradli.« (intervju z rejnico 2)

»Sodišča so zelo stresna. To je stvar, ki jo je takrat, ko sva se midva prijavljala za rejnike, imel čez CSD. Potem pa si kar naenkrat vabljen tja, ne veš kaj pričakovati, nihče te ne pripravi. Tam imajo starši večinoma to brezplačno pravno pomoč z nekimi agresivnimi odvetniki, ki se nate spravljajo. Mislim, jaz sem imela zelo slabe izkušnje, to je ena neprijetna stvar, sem se sicer navadila, ker je tega veliko, ampak verjamem da marsikoga to odbije.« (intervju z rejnico 4)

»Ne mislim, jaz sem imela vnuka šest mesecev, brez plačila, brez ničesar. Tako je bilo to odvisno od odločbe sodišča, čeprav sem naredila jaz te psihične teste, če ga imam lahko, ali ne. Ker nisem imela papirja, sklepa sodišča, nisem dobila za nazaj nič.« (intervju z rejnico 1)

»Predolgo časa trajajo namestitve v kriznih centrih. Predolg proces je, da sploh prideš do rejništva, vse predolgo traja na sodiščih, kjer se ne upošteva dovolj mnenj otrok.« (mladostniki, udeleženci delavnice)

- **psihosocialna podpora**, ki so jo rejnice in strokovnjaki v pogovorih močno izpostavljali (psihološka pomoč rejnikom in otrokom, supervizije, terapevtska obravnava, usposabljanja).

»Jaz sem prepoznala, da v rejništvu potrebuješ psihoterapevtsko obravnavo. Zdaj malo je drugače, če si ti rejnik sorodnik ali pa če si zunanji. Tako da tukaj ne moremo čisto enačiti stvari. Mi smo imeli psihoterapevtsko obravnavo zato, ker je šlo pač za umor in samomor staršev in smo mi bili kot sorodniki čustveno zelo vpleteni in nam so CSD pa Zveza prijateljev mladine zelo stali ob strani. Tako da mi smo skozi imeli psihoterapevtsko obravnavo. Kar je meni najbolj pomagalo je, da mi je terapevtka interpretirala, da vedenje otroka, ki je bilo včasih tudi tako agresivno, potem nisi vedel, ali bo otrok agresiven ali je samo zbujanje pozornosti, Razložila mi je, da to dejansko otrok preverja, ali ga imamo res radi ali ga bomo tudi mi zapustili. Jaz sem bila takrat noseča, ko se je to zgodilo, tako da sem čez noč iz enega otroka prišla na 3 otroke. Ne vem, jaz, če ne bi imela tako močne primarne podpore s strani moje družine, ne vem, če bi preživela. Da sem lahko ločevala, kaj je stvar posledice neke travmatične izkušnje ali pa nekega normalnega razvoja otroka, to je bilo meni dragoceno znanje.« (intervju z rejnico 2)

- **administrativne in sistemske ovire**, o čemer so govorile zlasti rejnice pa tudi otroci in mladostniki, ki so se udeležili delavnice (dolgi postopki - rejnice si npr. želijo krajši čas za pridobitev statusa rejnika, omenjajo tudi zapleteno ureditev dokumentacije, težave s stalnim prebivališčem otroka, birokracijo).
- **status poklicnega rejništva**, kar so poudarjale rejnice (možnost poklicnega rejništva tudi za enega otroka, ureditev delovskih pravic, pravica do dopusta, bolniške ipd.).
- **celostna obravnava in podpora otrok**, o čemer so govorili vsi sodelujoči (hitrejši dostop do specialistov, ustrezno vključevanje strokovnjakov, primerno upoštevanje otrokove koristi, vzpostavljanje strokovnih timov, ki bi spremljali otroka skozi celotno obdobje rejništva, skrb za otroke, za katere je najtežje najti primerne rejniške družine (npr. romski otroci, najstniki, mladostniki s hujšimi vedenjskimi in čustvenimi težavami), težave pri osamosvajanju otrok).

»Jaz bi opozorila na vidik prezgodnje odraslosti, oz., da so otroci prekmalu prepuščeni sami sebi. Če je neka povprečna starost, ko se mladi osamosvojijo 20 ali več let, pa ti 'naši' otroci z 18-letji niso zreli. Od teh otrok se pričakuje kot da s polnoletnostjo že vse zmorejo, znajo, imajo vse pogoje. Vedeti moramo, da imajo lahko zaostanke v razvoju. Gre za zelo neskladen razvoj. Lahko je recimo otrok kronološko star 18 let, v nekaterih stvareh je star 12, v nekaterih pa 40 - po nekih izkušnjah, ki jih ne bi smel še imeti. In tak otrok je potem star 18, let in prepuščen sam sebi. Nujno bi bilo treba razmišljati tudi v smislu, da ima podporo dalj časa. Zato ni pošteno, da zakonodaja podpora pogojujejo s šolanjem.« (predstavniki doma Malči Belič)

- Na tem mestu so anketiranci pogosto izpostavili tudi potrebo po formalni ureditvi različnih oblik rejništev. Med oblikami rejništva so najpogosteje omenjali predvsem **specializirano rejništvo**, saj je za določene skupine otrok in mladostnikov težko najti primerne rejniške družine (kot npr. za otroke s hujšimi vedenjskimi in čustvenimi težavami, za otroke brez spremstva ipd.). Obenem se strinjajo, da bi država morala poskrbeti tudi za druge oblike rejništva, kot je **krizno rejništvo**, **zelo kratko rejništvo (nekaj mesecev)** ali pa **vikend rejništvo**, medtem ko se za ostale oblike rejništva strinjajo v manjši meri (kot je npr. rejništvo na domu, rejništvo otroka skupaj z enim od staršem ipd).

»Pri obravnavi in oskrbi otrok brez spremstva gre za otroke priseljence, ki so v Sloveniji brez spremstva staršev ali skrbnic_kov ter zaradi svoje ranljivosti potrebujejo posebno obravnavo, skrb in zaščito. Nevladne organizacije, ki delujemo na tem področju, se zavzemamo za vzpostavitev večtirnega sistema nastanitve in oskrbe otrok brez spremstva, kar vključuje tudi rejništvo, v primerih, ko se ugotovi, da je to v otrokovo največjo korist. Npr. za mlajše in ranjivejše otroke smatramo, da je za njihov razvoj in obravnavo primernejša skrb v družinskem okolju. Seveda pa je potrebno pri sprejemu otrok brez spremstva opraviti celostno in individualno oceno situacije ter potreb za vsakega posameznega otroka in na podlagi ugotovitve, kaj je v otrokovo največjo korist, zagotoviti primerno obliko nastanitve ter oskrbe.

Glede na to, da gre za skupino otrok, pri katerih so za namene kakovostnega izvajanja rejništva zelo pomembna dodatna specifična znanja in veščine, se nam zdi pomembno, da se vzpostavi mreža rejnic in rejnikov, ki so to področje dobro usposobljeni. Ta znanja se nanašajo na razumevanje posebnih potreb otrok brez spremstva, izzivov, s katerimi se srečujejo, podpore, ki jo potrebujejo zaradi doživetih travm in morebitnih zlorab, njihove ranljivosti in krepitev odpornosti; prav tako so pomembne medkulturne kompetence, poznavanje različnih kultur in kulturnih razlik, razumevanje migracij in poznavanje področne mednarodne in slovenske zakonodaje, sistema in postopkov, v katere so ti otroci vključeni, možnosti za vključevanje otrok v slovensko družbo itd.

V Sloveniji do sedaj nimamo veliko izkušenj z nameščanjem otrok brez spremstva v rejništvo, vsekakor pa obstaja potreba po krepitvi tega področja.« (predstavniki Slovenske filantropije)

- **prepoznavnost in vrednotenje rejništva**, kar so poudarjali vsi sodelujoči (posodobitev zakonodaje in sistemske podpore, ki bo priznala rejniško delo kot odgovorno in zahtevno poslanstvo. Priznanja rejnikom (podeljevanje občinskih priznanj rejnikom) in moralna podpora (pohvale, javno priznanje njihovega dela, prednost pri obravnavi v občinskih službah).

»Strokovne delavke na področju rejništva si prizadevamo, da bi se na ravni države rejništvu priznala večja vloga, saj rejniške družine otrokom namenjajo več kot le samo namestitve in skrb, to je občutek pripadnosti in varnosti, ki je zanje izjemnega pomena. Država bi morala najti ukrepe, kako bi k tej plemeniti 'službi' povabilo več ljudi.« (strokovna delavka CSD)

- **kritičen odnos do rabe ustaljenih besed in poimenovanj**, kot je »rejništvo«, »rejenec«, o čemer so govorili zlasti mladostniki na delavnici in rejnice, saj so, po njihovem mnenju, močno povezujejo z občutki stigme⁴⁷.

»Na začetku ta beseda rejništvo vsakega pahne stran. Že konotacija, da to ni v redu. Skrb ali pa pomoč družini, recimo, da bi se tako imenovalo. To kar pahne človeka stran, mislim joj, kako je to kužno, ne vem. Beseda ima slabe vibracije.« (intervju z rejnico 1).

⁴⁷ V zakonodaji sicer tega poimenovanja ni več, vendar pa je očitno v vsakdanjem življenju še vedno ustaljena praksa.

- sodelujoči so v pogovorih pogosto tudi omenjali, da si **želijo omejitev pravic bioloških družin**, kjer te ovirajo njihovo delo (npr. omejitev stikov, če škodujejo otroku, boljši nadzor in prilagajanje potrebam otroka, (ne)nujnost pridobivanja dovoljenja staršev za urejanje različnih zadev).

»Ni prav, da starši obdržijo toliko pravic, tudi potem ko smo otroci že v srednji šoli, pa še vedno rabimo od njih podpise, sami pa na sebi nič ne delajo.« (mladostniki, udeleženci delavnice)

»Ta mama in njen nov partner so nam ful grozili že prej. On je tako z neko strupeno kačo doma in z enim psom in sem rekla, da se jaz ne morem več iti tega. Po šestih dneh me je klicala naj jih pridem rešit, ker sta se napila in udarila njenega brata. Pa še prevelike zahteve. Mislim prevelike, če hočeš ti živeti neko normalno življenje. Mislim sodniki zelo 'fursirajo' te stike, kar imam jaz izkušnje. Tudi otroci so rekli, da bi si želeli, da bi bilo malo manj tega. Npr. naša izkušnja je bila taka, da sta se sorojenca vrnila domov samo za šest dni in potem je bil spet odvzem narejen. Sedaj sta v stanovanjski skupini. Smo še v stiku, prideta kdaj k nam in gremo kam, ampak, ja, onadva sta bila prepozno odvzeta. Zelo zelo zelo težko je takima otrokoma potem pomagat. Če mi bodo zdaj rekli, stiki 3-krat na teden za drugega otroka, bom mogla jaz otroka dati nazaj, pa ga nočem dat, ampak imam še dva druga otroka, ki ju moram pazit. Ne gre. Pa tudi nočem, da imajo vsi samo stike, da so toliko vpeti v to, da lahko imajo še tudi kaj drugega.« (intervju z rejnico 4)

»Zelo je odvisno od strokovne delavke na CSD. Ena je super in je tudi edina, ki me vpraša, kako sem pa kaj jaz. Tega me ne vpraša noben drug. Da se živo zanima za otroke in da tudi opazi stvari. Ta fantek, ki smo ga posvojili, je pasal pod njo. Ona je znala

»Se boji določene stvari povedat, ker verjetno je bil tudi ustrašovan, če pove kaj. Potem se je seveda izogibal, zdaj hodi redno, vsaj enkrat na teden na kosilo k mamici, za urco, ali pa dve.« (intervju z rejnico 1)

»Tukaj se midva z možem tudi ne strinjava med seboj, ne. Ker jaz sem recimo bolj mnenja za to, da ko otrok pride, da se on lepo počasi 'vkalupira' v družino in v dinamiko in v rutino in tako naprej. In da potem, ko on mogoče postane malo bolj stabilen, samozavesten, ko se malo več procesirajo zadeve, da se recimo potem začne počasi delati z matično družino, nazaj približevati, pa delati na tem. Zdaj kar imam jaz izkušnje se mi zdi, da se velikokrat dela bolj na tem, da je otrok nameščen, pa se počasi spet že dela na tem, da je v stiku, da se ga vozi. Tukaj naju zmanjka, imava premalo, ker tudi tukaj v tem primeru nisva imela direktnega stika z mamo, ampak so bile pa delane malo sabotáže, ker vsak razume tako kot razume. Je težko.« (intervju z rejnico 3)

»Če ni nekih kapacitet oz. interesa boš težko dosegel nek velik rezultat. Bi pa jaz v vsakem primeru za vsakega (biološkega starša) uvedla neke delavnice, ukrepe. Jaz sem za to, da se zavedajo neke odgovornosti, da otrok ni nekaj, kar se mu odpoveš, pa bo država za njega poskrbela, to je tvoja odgovornost, kakorkoli že in tudi to, da se zahteva preživnina, pa če 10 evrov pa 10 evrov, je prav, da se zahteva, ker nimajo privzgojenega tega. Recimo do zdaj so bili nagrajeni za svojo neodgovornost.« (intervju z rejnico 2)

»Ko ga predam imam stike z matično družino. Potem pa je čisto odvisno v kakšni koži so. Večino časa so zelo jezni nate ti starši, ker tudi ne vem koliko CSD-ji delajo s starši, da bi jim razložili, da jim nismo mi vzeli otrok. Jaz nimam nobene zveze s tem, da je bil ta otrok odzvet. Moja naloga je, da pazim na njega najboljše, kolikor lahko, takrat ko je pri nas.« (intervju z rejnico 4)

»Pa na sodišču so recimo prosili za tri dni v tednu za stike, ampak on tega noče. Sedaj je v 17. letu. So ga popolnoma, upoštevali. Tako je tudi mnenje CSD.« (intervju z rejnico 1)

7.2. Storitve

O tem vidiku so se sodelujoči v raziskavi najbolj razgovorili, kar kaže na to, da je eden pomembnejših, ki jih je treba nasloviti pri nadgradnji rejništva. Njihova razmišljanja smo analizirali prvič:

- a) glede na akterje, s katerimi sodelujejo. Izkazalo se je, da so pogosto močno vpeti v delovanja različnih institucij (pri eni rejnici smo npr. našli več kot 10 akterjev, s katerimi je bil v stiku v različnih obdobjih izvajanja rejništva, od Bolnišnice za otroke Šentvid pri Stični, kriznega centra, pedopsihiatrov, različnih CSD, pristojnih za otroke in za njo kot rejnico, do sodišč, šole, poleg stikov z matičnimi družinami in povezovanja z drugimi rejnicami) in drugič
- b) glede na vrsto storitve (npr. preventiva, nove oblike rejništva ipd.).

7.2.1. Akterji

Sodelovanje s CSD

Splošna ocena, ki jo lahko podamo glede sodelovanja različnih akterjev s CSD, je, da so rejnice in mladi v rejništvu z delovanjem CSD srednje zadovoljni. Kako ocenjujejo sodelovanje je v veliki meri odvisno od različnih značilnosti strokovne delavke. Opažajo, da so med strokovnimi delavkami velike razlike glede izkušenj, znanja in strokovnosti ter značajskih lastnosti, pri katerih najbolj cenijo empatičnost, prijaznost in zmožnost nudenja podpore in občutka, da so slišani.

Rejnice so, kot smo pisali že v četrtem poglavju, v splošnem zadovoljne z odnosom in obravnavo na CSD (odzivnost, prijaznost, podpora in občutek, da so slišane). Z delovanjem IPS so srednje zadovoljne, najmanj pa z dodatnimi aktivnostmi CSD in dodatno podporo⁴⁸. Želijo več podpore (večjo dosegljivost, boljše informacije ob nameščanju otroka in bolj poenoteno obravnavo). Predlagajo naj CSD nudi vstopne informacije o rejništvu na enem mestu, pripravo informativnih gradiv, svetovanje in podpora skozi celoten proces, redno spremljanje družin brez nenehnih kadrovskega menjav. S stiki z otroki, ki so običajno enkrat do dvakrat letno, so zadovoljni. Motijo pa jih pogoste menjave strokovnih delavk – kar negativno vpliva na kakovost odnosa in podporo – ter pomanjkanje kadra in preobremenjenost strokovnih delavk. Manjši delež, a vseeno pomemben, izpostavlja, da je odnos preveč formalen, premalo čustveno varen in poglobljen.

⁴⁸ Glej poglavje 5 za uvid v spremenljivke, analizo in interpretacijo.

»Kako nam je njuno situacijo predstavil c je bilo zelo omiljeno in nismo imeli dovolj podatkov. 'Fantek je bil malo bolj živahen, ona pa je bila malo bolj problematična.' V resnici pa sta bila zelo oškodovana otroka in ti v bistvu nimaš pojma, kako postopati. Socialna delavka je ali pa je ni. Če hočeš priti po redni poti do obravnave traja to 2 leti, mi smo zato samoplačniško iskali pomoč, ker bi se nam zmešalo po moje vsem. Na srečo smo lahko. Jaz to pogrešam, stokrat rajše ne bi dobila rejnine in bi dobila strokovnjaka, ki ti je na voljo, ki ve kaj je to rejništvo, ki sodeluje s centrom, ki bi že od prej poznal družine. Da se spremlja te družine že preden pride do odvzema, da pozna to predzgodbo in ko je otrok nastanjen k tebi si predstavljam, da bi ti mogel nekdo pomagati. Recimo ta primer je bil tako hud, da mi je neverjetno, da ti kar dajo otroka, pol se pa znajdi. Moj mož je zdravnik, imava neko izobrazbo pa to, ampak še vedno čutiš, kako nisi opremljen za take primere.« (intervju z rejnico 4)

Največji poudarek pri rejnicah je bil, da si želijo več dodatne podpore, v smislu supervizije, psihosocialno pomoč zase in za otroke, mentorske in podpore skupine rejnic.

»Tako da ja, jaz zelo pogrešam podporo, kar se otrok tiče. Iskreno, jaz sem si to čisto drugače predstavljala, si mislila, da ti je strokovni delavec na voljo, ampak je vse odvisno od strokovne delavke. Imamo eno zelo dobro izkušnjo, imamo eno strokovno delavko iz CSD-ja, ki je zdaj sicer na porodniški, ampak je super. Ona je tudi terapevtka drugače, ima tudi ona otroke in ona je top top top. Težko si predstavljam, da je kdo še boljši kot ona. Kar se tiče sodelovanja, kar se tiče uvida v otroke, kaj se dogaja z njimi in kako to potem skomunicira s sodiščem in tako naprej. Ona je res tako svetla izjema. Tudi glede drugih otrok mi je ona svetovala, ko nisem vedela, kam se obrnit, kaj narediti. Tako da jaz sem res hvaležna zanjo. Ona ima tudi en drug pogled, ker se je veliko šolala, malo širši pogled. Ona je meni dala eno knjigo za prebrat 'Building the bonds of attachments'. Pomagalo mi je razumeti določene stvari in spoznala sem, kako v Angliji funkcionirajo stvari po temu modelu za rejnika, strokovno delavko in psihologa. Oni so vsi trije tedensko na vezi in se pogovarjajo o otroku. Res je ogromno podpore. Potem imamo še eno socialno delavko, ki je tudi okej iz drugega centra, centra od otrok. Moja matična je pa taka, da jo je skoraj nemogoče dobiti. Jo kličeš, se ti ne oglasi, pišeš. Je obremenjena, ampak če je res toliko obremenjena je to res narobe, ker sploh ni sodelovanja. « (intervju z rejnico 4)

Rejnice si tudi želijo, da bi CSD bolje razložili matičnim družinam, da niso rejniki tisti, ki so jim odvzeli otroka ali otroke.

»Zelo je odvisno od socialne delavke. Mislim, da bi bilo treba precej delati na tem, da bi jim razložili, da rejniki niso neki sovražniki. Tudi si ne lastim teh otrok. Jih imam srčno rada, ampak se zavedam, kje je moje mesto in če njim uspe, da spremenijo stvari, se potem lahko otrok vrne nazaj. Nam bo zelo hudo sicer. Ti starši pa grozijo z vsem živim. Eni so res kriminalci. Tudi sodniki se nate spravljajo, namesto da bi se ukvarjali s to družino, glede korakov kako bodo otroke nazaj dobili, pa se ukvarjajo s tabo, da ima otrok prekratke hlače. In sodniki to pustijo.« (intervju z rejnico 4)

Mladostnikom, ki so sodelovali v anketi, se zdijo strokovne delavke na CSD sodelovalne, dostopne in zaupanja vredne – kar se po namestitvi v rejniško družino še nekoliko izboljša. Kljub vsemu pa menijo, da bi bili ti odnosi lahko pogostejše poglobljeni in bolj osebni ter da bi jih spremljala ista oseba (moti jih menjava kadra). Ob tem so sicer mladostnice precej bolj kritično ocenjevale odnos s svojo strokovno delavko na CSD v primerjavi z mladostniki.

Mladostniki, ki so sodelovali na delavnici so poudarili, da je za njih idealna izkušnja sodelovanja s CSD takšna, kjer se počutijo varno, sproščeno, umirjeno, kjer dobijo podporo, se čutijo sprejete, in da v urejenem in zasebnem prostoru lahko zaupno povedo svoje mnenje. Predvsem jim je pomembno, da začutijo, da je **strokovnjakom mar** za njih.

»Socialne delavce, ki zdaj poznam so v redu in se počutim, kot da jih briga (prej ne glih). Resnica.« (mladostniki, udeleženci delavnice)

»Nekateri ljudje, ki se na centru za socialno delo ukvarjajo z otroki, slabo opravljajo svojo službo.« (mladostniki, udeleženci delavnice)

»Da bi bili tudi socialno delavci ljudje z empatijo in ne samo nekdo, ki dela za denar predlagam, da bi center spraševal otroke, kaj si mislijo o svojih delavcih.« (mladostniki, udeleženci delavnice)

»Socialna delavka je zelo dobra. Taka srčica. Zares skrbi za naju. Pozna naju že od nekdaj. Se mi zdi, da če bi jo, kaj prosili, bi da se zelo potrudila.« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend rejništva)

Sodelovanje z ostalimi institucijami, ki delujejo v lokalnem okolju

Rejnice so zadovoljne s samim sodelovanjem z različnimi organizacijami. V največji meri so zadovoljne s sodelovanjem z otrokovim pediatrom, psihologom/psihoterapevtom (katere obiskujejo praktično vse rejnice oz. njihovi otroci) in ostalimi zdravniki specialisti ter drugimi rejniškimi družinami in šolo, ki jo obiskujejo otroci. Manj pa z družinskim terapevtom, sodiščem, sodelovanjem med različnimi institucijami in NVO (pri slednjih predvsem v smislu pomanjkanja primernih NVO in programov, ki bi jih potrebovali).

»Mi smo dobili na srečo v redu klinično psihologinjo, oba sta hodila k njej in tudi ta punčka, ki je še zdaj pri nas ima anksiozno motnjo, tudi hodi k njej. Pedopsihiatra smo pa tudi dobili po redni poti zelo hitro. Ta punčka, ki je pri nas, hodi na 3 tedne h klinični psihologinji, potem k pedopsihiatru pa po potrebi, oz. na ene 3 mesce, če je kaj vmes se slišimo in poskusimo prej priti.« (intervju z rejnico 4)

»Ne bi bilo slabo, da bi pedopsihiater k nam domov prišel, bi vsaj videli v kakšnem okolju živimo. Bi bil otrok doma bolj sproščen, kakor v tujem okolju. Dokler on ne predela te stvari. Ko pa mu ne bo več hudo povedati takšno stvar, potem bo drugače. Ampak, ali veste, koliko je teh otrok? Je premalo strokovnjakov, da bi to lahko naredili.« (intervju z rejnico 1)

Ena od rejníc vidi v NVO priložnost za delo z matičnimi družinami, za katere je bilo, v pogovorih z vsemi udeleženci, večkrat poudarjeno, da ne dobijo ustrezne strokovne obravnave. Obenem bi, po njenem mnenju, lahko takšna organizacija predstavljala most med rejniško in matično družino. Tudi nasploh so rejnice omenjale NVO kot eno izmed možnosti strokovne podpore, ki pa v sistemu nastopa kot dopolnitev podpore, ki jo omogoča CSD.

»Načeloma je CSD po navadi mediator, samo pa sama mislim, da bi morala biti to kakšna peta oseba recimo. Zaradi tega, ker ti biološki starši imajo velikokrat že nespoštovanje do teh strokovnih delavk na CSD-ju, ker z njimi že več let delajo in tako naprej. In imajo tudi na nek način negativno izkušnjo z njimi ali pa tudi če nimajo, oni mislijo, da delajo proti njim, da so jim otroke vzeli in tako naprej. Mediator bi morala biti neka čisto peta oseba, ki bi bila malo bolj avtoritativna in tudi malo bolj strahospoštovana, zato da bi potem ti biološki starši to malo bolj zares vzeli. Nevladne organizacije bi lahko tukaj vstopile, da bi našle nekega strokovnjaka.« (intervju z rejnico 3)

»Država ne more prelagati odgovornosti za tisti minimum na nikogar, tako da jaz nevladni sektor vidim kot nek 'amortizer' tam, ko sistem popusti. Če bi mi zdaj rekli, 'dajmo to reševati z nevladnim sektorjem', jaz delam v nevladnem sektorju, pa vem kaj to pomeni na račun stroke in tistega, kar naj bi mi otrokom namenili, bomo spet porabili za iskanje finančnih sredstev. Če hočemo to nevladnemu sektorju dati, potem bo tu treba zagotoviti nek stalen vir financiranja, ker da se izgublja energija na tem, kje se bodo za plače denar dobile, nismo naredili nič. Se pravi nevladni sektor zapolni tiste praznine, ki jih sistem ne more, tako da sistem mora za minimum poskrbeti. Bistveno lažje je delati za ljudi v nevladnem sektorju, si manj uokvirjen, ampak se pa soočaš z drugimi izzivi, tako da jaz vidim kombinacijo kot nekaj pozitivnega.« (intervju z rejnico 2)

»Pa ideja o podpori s strani nevladnih organizacij, ki bi potem v bistvu oni našli strokovnjake. To se mi zdi tako tudi zelo hitro izvedljivo. Možno, pa hitro izvedljivo pri nas, vsaj se mi zdi. Vprašanje, če je res, ampak se zelo dobro sliši.« (intervju z rejnico 4)

O sodelovanju s kriznimi centri jih nismo posebej spraševali v anketi, je pa bil ta vidik nemalokrat omenjen v pogovorih –, predvsem v negativnem smislu.

»Krizni center je res katastrofa. Jaz sem takrat pritožbe pisala. Prvič, ko smo šli obiskati otroka, so bili sami zunaj zraven ceste. Tisti strokovni delavec, ki jih je čuval, je šel v trgovino, cela gruča teh otrok pa je tam stala na cesti sama. Takrat bi lahko odpeljala kogarkoli od tam. Pa skos jim pobegajo. Mi smo šli na morje in je punčka po celem telesu dobila izpuščaje. Se je potem izkazalo, da je impetigo, ampak oni je niso peljali, ker je samo eden tam in noben nima časa, da bi jo peljal k zdravniku. Ona je bila garjava. So me klicali, da ima neke izpuščaje in če bi jo lahko jaz k zdravniku peljala. Punčka je šla potem na infekcijsko, da se je to potem rešilo, ker drugače se da rešit, če pravočasno ukrepaš. Da ne govorimo o ostalih stvareh, to sem potem prijavila. So bile še druge stvari, ne samo to. Katastrofa. Kakorkoli, upam da je zdaj kaj boljše, ampak vsaka druga stvar bi bila boljša kot krizni center takrat. Upam, da se je kaj izboljšalo. Da ne govorimo o nasilju. Da je malega prijel za vrat in ga gor dvignil, ker ga ni mogel obvladat. Tam so na kupu otroci s hudo travmo, traparij milijon in če ti nimaš ljudi, da se ukvarjajo z njimi, kaj boš. Nisem mogla verjet.« (intervju z rejnico 4)

Povezovanje z drugimi rejniškimi družinami

Precej rejnic sodeluje z drugimi rejniškimi družinami, kar jim predstavlja uteho in podporo. Nimajo pa vse rejnice te možnosti, saj v nekaterih lokalnih okoljih takšna povezovanja niso vzpostavljena.

»To se mi zdi zelo dobro. Tako da se res rejniki med seboj srečujemo. Zaradi tega, ker družba, skupnost, tudi tvoji lastni starši in tako naprej, noben ne razume, zakaj si se zdaj ti tega lotil, zakaj ti to zdaj želiš. Vsi imajo svoje otroke in je že z njimi veliko dela, kdo bi hotel zdaj neko dodatno psihično nestabilno okolje ustvarjati doma, to noben ne razume in se potem tudi s temi prijatelji ne moreš pogovarjati. Nobenemu ne moreš povedati svoje in pač taka srečanja rejnic oz. rejnikov so pa res zelo pomembna.« (intervju z rejnico 3)

Pri mladostnikih, ki so sodelovali na delavnici, pomen povezovanja z drugimi sovrstniki v podobni situacijah ni bil izpostavljen kot pomemben. Predvsem si želijo, da ne izstopajo in da živijo »normalno« kot ostali. Sta pa podpora sovrstnikov omenili mladostnici z izkušnjo vikend rejništva:

»Pogovor z ostalimi v isti situaciji je dober. Iskreno mislim, da se je bolje z njimi pogovarjati, kot pa z enimi, ki nič ne vejo. Ni ti treba razlagati vsega tri ure.« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend rejništva)

Medsebojno sodelovanje institucij

Medsebojno sodelovanje institucij je za uresničevanje koristi otrok v različnih situacijah v rejništvu izrednega pomena. Le s spoštovanjem in upoštevanjem mnenj, znanj in izkušenj lahko dosežemo, da bo otrok dobil primerno obravnavo in oskrbo. V praksi pa je to pogosto težko doseči.

Npr. v mladinskem domu Malči Beličeve izpostavljajo pomen dobrega sodelovanja med njimi in centri za socialno delo. Pogosto sodelujejo s centri (preko IPS npr.). Želijo pa si, da bi jih centri bolj pogosto upoštevali in da bi bilo to sodelovanje morda bolj formalno urejeno.

»Pomembno je, da različne institucije slišimo druga drugo. Pogosto se nam zgodi, da se nas ne upošteva in potem hitro pride do problemov. Center npr. pozna nek primer že od prej. In potem, ko je otrok nameščen pri nas, misli, da še vedno oni najbolj poznajo otroka. Pa ni čisto tako. Ko je otrok enkrat nameščen, in je 24h na dan, 365 dni tukaj, so naši vzgojitelji tisti, ki ga najbolj poznajo. Poleg tega se stvari spremenijo, otroci odraščajo. Tukaj pride pogosto do težav.« (predstavniki doma Malči Belič)

Primer neuspešnega sodelovanja:

»Ni nujno, da sta sorojenca sploh kompatibilna. In smo tudi že predlagali, da za enega se poiščejo rejniki, za drugega ne. Ali pa smo se tudi dogovarjali, da bi za določen vikend hodil en, drugi vikend pa bi hodil drugi. Da bi bila ločena. Pa nas niso upoštevali. Vzeli so oba skupaj in potem so rekli, 'hvala lepa'. Vedeti moramo, kako je to zahtevna situacija že enega tako travmatiziranega otroka imeti, kaj šele dva. To pomeni, da smo nekemu naložili zelo zahtevno nalogo. In moramo zelo razmisliti, ali jo bodo lahko speljali ali ne.« (predstavniki doma Malči Belič)

7.2.2. Vrste storitve

Strokovna podpora za rejnice in otroke, nameščene v rejništvo

Rejnice v anketnem vprašalniku močno poudarjajo pomen podpore, ki jo potrebujejo za izvajanje rejništva. Pogosto podpora, ki jo potrebujejo ni na voljo. V odprtih odgovorih so najpogosteje navajale, da v njihovem lokalnem okolju primanjkuje strokovne psihosocialne pomoči za otroke (redne, takojšnje in celostne), pomoč ob zaključku rejništva in pri prehodu v samostojno življenje, pomoč pri vsakodnevni potrebi in urejanju formalnosti (kot so pomoč pri učenju, občasno varstvo, pomoč pri urejanju upravno-pravnih zadev) in organizirane dejavnosti za otroke, ki živijo v rejništvu. Srednje zadovoljne so z dostopnostjo do psihosocialne podpore in pomoči za otroke s posebnimi potrebami in podporo za prehod v samostojno življenje (s katero so sicer najmanj zadovoljne).

Ključni poudarek, ki ga lahko izluščimo iz pogovorov z rejnicami je, da nujno potrebujejo strokovno podporo za nudenje boljše opore otrokom. Podpora bi morala, po njihovem mnenju, kar najbolje ustrezati različnim potrebam in situacijam rejniških družin in njenih članov. Poleg tega nekatere rejnice opozarjajo na to, da se otroke ne »zasiči« preveč z različnimi intervencijami. V povezavi s tem je treba premisliti tudi, koga je treba najbolj podpreti – ali rejnike, da bodo bolje delali z otroki, ali same otroke. Predvsem je pri sprejemanju tovrstnih odločitev treba izhajati iz otrok samih in upoštevati njihovo specifično situacijo ter želje.

Podobno opažajo tudi strokovne delavke na CSD, ki so izpostavile, da bi se morala podpora za otroke razvijati v smeri vzpostavitve in zagotavljanja primerne zdravstvene oskrbe (t. j. specializiranih obravnav otroka) z možnostjo hitrega dostopa do strokovnjakov.

»Niso problematični samo tisti, kjer imajo otroci težave v šoli, ker so agresivni, ker jaz pa mislim, da v rejniškem sistemu se predvsem to gleda. Ko je otrok problematičen, takrat vsi stopimo skupaj, rešujemo stvari, spregledajo se pa ženske v rejniškem sistemu. Osebno menim, da rejnik rabi terapevtsko obravnavo, ne otrok, razen če gre za neke patologije, ki so pač že bile prej. Vidim pa recimo, kaj manjka v sistemu. Zdaj ko sem v Hospicu, sem se naučila, da se marsikdaj zamenjuje agresija z nepredelanim žalovanjem. Vsak otrok po moje, ki je v rejništvu, gre čez hude procese žalovanja, pa se z žalovanjem nihče ne ukvarja. Sploh ne obstaja za marsikoga, jaz celo mislim, da niso usposobljeni, marsikdo ni usposobljen za delo z žalujočimi otroki in to bi bilo treba mogoče razmisliti tudi na področju izobraževanja, da se temu nameni več pozornosti. Da otrok, ki je agresiven v šoli in ga potem po navadi v zavod spravijo, mogoče ni imel priložnosti izraziti svoje bolečine, zato ker učitelji in nihče ni usposobljen na tem.« (intervju z rejnico 2)

»V praksi rejniki velikokrat izkazujejo vzgojno nemoč. Gre za otroke z različnimi specifikami, zato bi bilo zelo dobrodošlo, če bi bila rejniškim otrokom zagotovljena prednostna in hitra obravnava pri različnih specialistih ter s tem vsaj delna razbremenitev rejnikov. Tako pa rejniki prosijo in iščejo strokovno pomoč, do katere težko pridejo, ko jo najbolj potrebujejo. Razbremenilni in svetovalni pogovori na CSD niso dovolj, saj CSD ne razpolaga s strokovnjaki ustrezne stroke.« (strokovna delavka CSD)

»Midva nisva vedela, da sploh lahko dobiva psihološko pomoč, mogoče sva tudi premalo govorila, kako se midva počutiva, kakšna je situacija, da tole mogoče ne bo šlo. Ker se je začelo potem tudi stopnjevati in enkrat potem tudi midva nisva več zmogla, sva rekla, ne bo tole šlo na žalost. Tukaj sva mogoče tudi premalo povedala, 'pojamrala', po domače povedano, no tako. Ker je bilo vseeno to prvič, zdaj bi se tudi čisto drugače lotila.« (intervju z rejnico 3)

»Zelo je treba biti previden, kdaj pa v koliko nekih obravnav otroka vključuješ. Jaz, ko smo mi dobili otroka, smo pač mislili, zdaj pa je treba in kar do pedopsihiatra, če je mama umrla, pa ne vem, kaj še vse. Treba je paziti, da otrok ne institucionaliziramo, pa da jih prehitro ne vozimo, ker oni dobijo informacije, da je z njimi nekaj narobe. Zato sem jaz bolj pristaš tega, da se podpre tiste, ki za otroka skrbijo, kot pa da ima otrok občutek, da je treba njega voziti nekam, ker je z njim narobe nekaj. Bi pa izpostavila, da ne bomo neke formule mogli vzpostaviti zato, ker ljudje, ne samo otroci, nismo predvidljiva stvar. Mi lahko naredimo danes en načrt, pa je jutri že drugače.« (intervju z rejnico 2)

Podpora mora biti na voljo, dostopna in dejansko učinkovita:

»Ojoj, ti psihologi. Oni skos isto govorijo »V redu je, čez čas bo vse mimo...«. Že vnaprej vse vem, kaj hoče z neko igrico doseči. Te igrice so tako smešne. Samo nič ne rečem, samo sodelujem. Jaz bi drugim odstopila mojo čakalno vrsto.« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend rejništva)

Drugačne oblike rejništva

Velika večina otrok meni, da bi za izboljšanje pravic, spoštovanja in dostojanstva otrok država morala razvijati nove oblike skrbi za otroke (npr. drugačne oblike namestitve, ki so bolj po meri otrok; nove oblike rejništva; nove storitve in podpore, ki so multidisciplinarno naravnane in dostopne otroku ter njegovi družini na domu ipd.). V največji meri se strinjajo, da bi morala država ponuditi krizno namestitev (kjer družine ali posamezniki nudijo dom in skrb otroku, ki ga je treba nemudoma umakniti iz družine) in dnevno pomoč na domu v ranljivih družinah.

Mladostniki, ki so sodelovali na delavnici, so bili odločno proti vikend rejništvu (med njimi sicer nihče ni imel takšne izkušnje). Argumente so pripisovali temu, da se v tako kratkem času ne bi uspeli močneje čustveno navezati na rejniško družino. Stabilnost, varnost in umirjenost pa jim pomenijo največ. Ob tem so zelo poudarjali, da morajo biti različni pristopi in nasploh vse, kar je povezano z rejništvom, prilagojeno različnim potrebam, situacijam in osebnostnim značilnostim otrok.

Mladostnici z izkušnjo vikend rejništva sta izpostavili podobne pomisleke. V pogovoru z njima je bilo sicer zaznati oboje, tako prednosti kot slabosti vikend rejništva. Med prednostmi sta omenjali možnost predaha od urnika v zavodu in oporo, ki jima ju omogoča rejnica. Med pomanjkljivostmi pa sta izrazito poudarjali nepovezanost z rejniško družino in stalne selitve.

»Pri vikend rejništvu je problem, ker se ne moreš zares navezati. Sploh, ko si starejši, se težje navadiš na novo okolje, na šolo, prijatelje. In veliko je enega potovanja. V srednji šoli imamo sedaj veliko učenja, pa morava potem še pakirati, pa šola, vsega je preveč. Pa včasih je bolje, če rejniške družine nimajo svojih otrok, če ne potem poslušáš take zadeve, kot so 'Pa ne rabiš vsega povedati. Saj njiju to sploh ne zanima. Oni so že svoja družina (op.a. trije biološki otroci), ne bodo te čisto sprejeli.' Midve se tam za vikend z nikomer ne pogovarjava, samo z rejnico. Oni se pogovarjajo o stvareh, ki jih midve sploh ne razumeva. Imajo mlajši hči, ki veliko ustvarja, ampak midve se z njo ne moreva povezati. Dva starejša brata sta pa tako bolj kmečka in veliko delata zunaj. Živijo na vasi, preveč smo si različni. Vidiyo se razlike. Midve se tam samo učiva in hodiva jest. Imaš pa odmor v bistvu. Tukaj v domu ne moreš biti ves čas. In ni programa, tukaj je ves čas nek urnik. Pa dobro je, da lahko nekam greva za vikend in počitnice. Imava podporo, lahko bova tam delali izpit za avto. Rejnica nama je ponudila, da lahko tam ostaneva tudi po 18. letu« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend

Rejnice, ki so izpolnile anketo, niso bile preveč naklonjene novim oblikam rejništva (predvsem vikend rejništvu in kriznem rejništvu) oz. so imele nekatere rejnice pomisleke. Npr., glede vikend rejništva je ena od rejníc razmišljala takole:

»Ne vidim, kako bi bilo to smiselno (vikend rejništvo). Ker ne moreš slediti temu, kaj se z otrokom dogaja. On pride za dva dni k tebi, v resnici je to hotel za njega za tista dva dni in potem gre nazaj in nimaš vpogleda v njegovo življenje. Ko res hočeš pomagat temu otroku, res rabiš neko kontinuiteto, da veš, kaj se dogaja z njim. Meni se ne zdi smiselno, so me že spraševali, ampak jaz tega ne bi nikoli.« (Intervju z rejnico 4)

V pogovoru z njimi je bilo vseeno zaznati, da kljub določenim pomislekom pozdravljajo takšno nadgradnjo rejništva. Da bi drugačne oblike rejništva delovale v praksi je pomembno, po njihovem mnenju, upoštevati različne dejavnike, in sicer:

- **situacijo matične družine** (ali sploh izražajo željo po pomoči, podpori, spremembam ter kakšne težave imajo, kakšne značajske lastnosti)

»Vprašanje, kako bi to sprejeli. No, odvisno od posameznika. Nekdo bi to sprejel, kot rešilno bilko, končno nekdo, ki mi lahko pomaga, ki stoji ob meni, da sem jaz lahko z otrokom in da se to ne bi zgodilo. Trmast, narcisoiden, pa ne bi tako razmišljal. V bistvu je odvisno od posameznika, kakšen karakter je in kakšne težave ima ta mama sama s sabo. Ta moja ima težave sama s sabo zaradi svojih staršev, ki so ji naredili eno hudo stvar v življenju in te stvari ona ni razrešila in je ne bo hotela razrešiti, zato pa je tako kot je.« (intervju z rejnico 1)

»Če so kakšni hujši problemi in samo rabijo nekoga ok, ni pa to rešitev problema, se mi zdi. Zdaj naši primeri so zelo hudi, zelo poškodovane družine, ne vem kako je, če ni tako hudo in bi rabil nekdo samo malo podpore.« (intervju z rejnico 4)

»Taki starši imajo psihične težave in jih je treba zrihtati, da bodo bolj sposobni skrbeti za otroka, otroke. Seveda, saj pravim, podpora bi bila, tako kot recimo hodijo k starejšim jih previjati in tako. In tudi podpora psihična in bi hodili enkrat na teden pogledat zadevo, ali pa dvakrat na teden. In mora ta človek bit dovzeten, da to poslušá. Se pravi, tako kot sem prej rekla, če nekdo to sprejme s hvaležnostjo, če človek ni hvaležen noče tega sprejet. Tule moreš biti izredno, izredno, izredno potrpežljiv v tem, da pridobiš človeka na svojo stran. Ko ga pridobiš na svojo stran, potem je rešen.« (intervju z rejnico 1)

- **upoštevati potrebe ostalih družinskih članov, vključno z biološkimi otroci**

»Treba je tudi gledati na interese teh otrok, ki so v primarni družini. Recimo tako kot v najini družini recimo. Jaz sem razmišljala vmes, ko sva imela kar dobre čase, da bi še kakšnega otroka vseeno vzela, ne. Ampak to ni stvar samo naju kot odraslih oseb, to je stvar tudi otrok, in zato pri takih kriznih zadevah je tudi treba paziti na to. Če imamo mi še mladoletne otroke, bosta starša posredno prisilila otroke v nekaj. Ti svojega mladoletnega otroka ne vprašaš, ali se ti strinjaš ali se ne, pač poveš, kaj pa ti meniš, ampak če on reče ne, ga boš prepričeval, tudi če se on ne bo strinjal, boš rejnik, ker si ti začutil ali pa mož začutil, ker sta kompatibilna. Zato se mi zdi, da tukaj ne gre samo za otroka, ki ga nameščamo v rejništvo, ampak tudi tiste otroke, ki bodo v rejniški družini primarno. Tudi na njihove pravice ne smemo pozabiti.« (intervju z rejnico 2)

»To da bi še ena odrasla oseba prišla živet k nam bi bilo preveč. Imam občutek, da bi zelo hitro prišlo do konflikta. Glede na to, da imam še več otrok v rejništvu, morem paziti na neko varnost in se mi zdi, da to ne bi šlo v našem primeru. Se mi zdi to bolj za neko skupnost, neko komuno mogoče. Tako pa ne.« (intervju z rejnico 4)

»S CSD zelo dobro sodelujemo in me razumejo, da zdajle imamo tako majhno triletno punčko in zdajle še dojenčka, tako da se zdajle še kakšno leto, dve verjetno ne bova odločila za nobenega od otrok. Če bi pa se odločili za ponovno namestitev, bi pa gledali tako, da recimo ta starejša punca, še ne prične s šolo, no. Ker to so potem spet ta težja obdobja. Če se mi spet odločimo za eno tako stvar, da v družino vpeljemo novega otroka, moramo biti mi stabilni.« (intervju z rejnico 3)

- **pomembno je, kakšna podpora se bo nudila rejnikom, ki bi izvajali drugačne oblike rejništva**

»Ne vem, kako se bo selekcija delala, katere družine bodo to, ali bodo dovolj trdne za krizna rejništva in sposobne prestatii krize, ki jih tak otrok lahko prinese po neki hudi izkušnji. Tako da super je to, ampak pri vseh teh stvareh, ki ste jih navedli je izjemno pomembno, kako se bo podprlo te ljudi, ki bodo to izvajali. Ne moremo jih obravnavati kot neko službo brez, da jim damo podporo.« (intervju z rejnico 2)

»Podpora, ki bi jo rejnica mogoče v taki situaciji potrebovala, je supervizija verjetno. Drugače se mi zdi pa to pozitivna ideja, sigurno. S temi izzivi smo se tudi soočali na centru, ko smo videli, da ja, mama ali pa starši imajo otroka radi, nimajo pa kapacitete, ne. To se meni zdi pozitivno. To je super, da se lahko starše podpre na tak način (op.a. govori o rejništvu, kjer starš in otrok ostaneta skupaj). To so mehki načini podpore tistim ljudem, ki ne zmorejo. Zdi se mi, da so to razvojno normalni ali pa civilizirani postopki, ki ste jih zdaj pač omenili. To je meni pač nek idealen nivo za moje pojme. Nek nadstandard.« (intervju z rejnico 2)

- **upoštevanje nepredvidljivih dogodkov**

»Po navadi, so tudi te ženske zelo odvisne od moških in tukaj sigurno pol pridejo moški v zgodbo. Jaz ne vem, če sem prava oseba za to, ne bi se upala tega iti (op.a. govori o rejništvu, kjer gre otrok v rejništvo skupaj z mamo). Mislim, zelo se mi zdi zanimiv koncept in vse priznanje rejnici, ki se je odločila za to, ampak marsikaj se lahko zgodi, marsikaj se lahko spremeni potem po tistem. Tudi, če se še tako dobro razumejo, se pa potem lahko pojavi en partner pa potem vse 'olapsne'.« (intervju z rejnico 4)

- **pomembno je, da se otrok ne vključuje zaporedoma v različne oblike rejništva, saj to ni v otrokovo dobro**

»Zdaj tukaj je spet vprašanje, če se mogoče ne izide, pa se potem poskuša z drugo družino, a ne in ta nonstop neko skakanje ni dobro za otroka. Tudi vsak otrok rabi dolgo časa za to, da da se omehča. In vsak tak premik, ne vem če, koliko to dejansko otroku pripomore, mogoče staršem pripomore a ne, tudi da ne pride do odvzema otroka.« (intervju z rejnico 4)

Morda bi bilo bolje, da je situacija obrnjena in bi bili v idealnih razmerah (kjer ni pomanjkanja rejniških družin) otroci tisti, ki bi lahko izbirali, kje želijo biti:

»Veliko je selitev. Midve sva bili najprej dolgo časa v rejništvu. Potem pa samo za vikend v rejništvu, pa v domu. Ni nujno, da je to slabo. Šele ko sva prišle v drugo okolje, sva ugotovile, da prva rejnica ni delala prav. Fino bi bilo, da bi se lahko sam prepričal glede različnih rejniških družin –, da greš na probo, da se lahko prepričaš.« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend rejništva)

Nekatere rejnice so bile mnenja, da bi z novimi oblikami rejništva morda lažje pridobili nove rejnike.

Med drugimi oblikami rejništva so v pogovorih omenjale tudi potrebo po **specializiranem rejništvu**.

»Za take hude primere bi rejnik skorajda mogel biti nek profesionalec, ki je bil šolan na tem področju. Odvisno kakšnega otroka dobiš, so različne stopnje poškodovanosti. Če ti enkrat pride nekdo, ki je zelo poškodovan, ne vem, to so res otroci, ki te ne poslušajo, kričijo, so nasilni. Imajo milijon nekih vzorcev globoko v sebi, kako te za nekaj obtožit. Ni to običajen otrok, res ne.« (intervju z rejnico 4)

Med predlogi za nadaljnji razvoj rejništva predlagajo specializirano rejništvo tudi predstavniki doma Malči Belič:

»S tako travmatiziranimi otroki je treba znati delati, ne smeš imeti pričakovanj, ker si potem vedno razočaran. V resnici bi bilo treba za neko kvalitetno rejništvo omogočiti strokovno podporo ali ustrezna izobraževanja in razvijati strokovno rejništvo. Strokovnjaki, ki poznajo to področje, ki vedo, za kaj gre, ki ne pričakujejo nemogočih zadev in rezultatov, ki vedo, da bodo težave in da bo prišlo do zapletov, da bodo odpori, da bodo tukaj močni odzivi s strani otroka in uperjeni proti njim, tudi ko jim bodo ponudili lepa doživetja, da bo odpor, pa ne bodo razumeli, zakaj, ker je to psihološki mehanizem, ker otrok tega ni navajen. Take zadeve, po mojem mnenju, zmedejo rejnike.« (predstavniki doma Malči Belič)

- **Izkušnje iz prakse**

Izmed različnih oblik rejništva lahko v praksi najdemo zlasti primere vikend rejništva. Poizvedba med CSD je npr. pokazala, da imajo CSD v praksi izmed »drugih oblik« največ primerov vikend rejništva (med 15 različnimi enotami CSD, ki so odgovorili na zastavljeno anketo, je imelo v omenjeni obliki rejništva nameščenih 14 otrok). O tovrstnih izkušnjah so prav tako poročale nekatere rejnice (ena rejnica kot bivša zaposlena na CSD in druga, ki je takšno obliko tudi izvajala). O sicer maloštevilnih primerih so poročali tudi predstavniki doma Malči Belič.

Običajno gre za kombinacijo rejništva z namestitvijo v strokovne centre. Najpogosteje pride do takšne odločitve po dveh poteh: bodisi kot edina možnost ohranjanja vsaj delnega stika z rejništvom zaradi vedenjskih težav, ki jih rejnice težko obvladujejo bodisi kot možnost za otroke, ki sicer vseskozi ostajajo nastanjeni v strokovnih centrih (tudi med počitnicami in vikendi) za pridobivanje družinske izkušnje.

V določenih primerih se je vikend rejništvo izkazalo kot ustrezna rešitev, v nekaterih pa ne. Da bi bilo vikend rejništvo primerna oblika namestitve, morajo biti izpolnjeni naslednji dejavniki:

- medsebojno ujemanje med otroki in rejniki,
- intenzivno sodelovanje vseh deležnikov (rejniške družine, CSD in strokovnega centra),
- postopnost prehodov med institucijami,
- upoštevanje mnenj otrok (tudi mlajših). (kar v praksi to pogosto predstavlja izziv, saj primanjkuje rejniških družin – npr. v povezavi z upoštevanjem mnenj otrok glede izbire rejniške družine in medsebojnim »ujemanjem«).

»Primer ocenjujem za uspešen. Otrok je čez teden nameščen v zavod, kjer obiskuje osnovno šolo, čez vikende in počitnice je v rejniški družini. Težave otroka so se zmanjšale, uspešen je v šoli, zmore prepoznati lastna ravnanja, poteka dobra koordinacija med vsemi vključenimi s sprotnimi evalvacijami, otrok ima tako v zavodu, kot v rejniški družini rutino, ki jo vzdržuje, prav tako je v njej celostno sprejet, v zavodu je deležen strokovne podpore. Zaradi otrokovih specifik v razvoju je bila namestitve v rejniško družino prevelik izziv, koraki do namestitve v zavod so bili preiščeni in načrtovani daljše obdobje (sodelovanje šole, specialistov, ki deklico obravnavajo, vključitev strokovnih skupin-Mladinskega doma, Compas, otrok je bil vključen tudi v Rakitno),... Pri otroku se kombinirana oblika zaenkrat izkazuje kot ustrezna.« (strokovna delavka CSD)

»Se mi zdi, da je fajn ta postopnost, gremo najprej poskusiti za vikende, da vidimo, kako bo šlo, potem nadaljujemo s počitnicami in nato z dvomesečnimi počitnicami. Potem pa lahko gre v stalno rejništvo ali pa ostane samo za vikend. Pomembno je, da nobenega ne silimo. Postopnost se je res izkazala za učinkovito. Tako, da res gremo počasi, odvisno tudi, kako se odziva otrok. Nekateri otroci takoj podrejo zidove, so takoj zelo odprti, celo nekritično sprejemajo vse, nekateri pa rabijo več časa. Zato je treba tukaj znati oceniti, kako to najbolje speljati. So pa taki uspešni primeri redki. V zadnjih letih smo imeli samo en primer vikend rejništva, ki je potem prešel v stalno rejništvo.« (predstavniki doma Malči Belič)

»Saj naju vprašajo za mnenje, ampak seveda ne upoštevajo. Oz. ni izbire. Rečejo nama, da se bova pač navadili in da je to dobro za naju. Saj drugače je tudi dobro. Je pa čisto odvisno, koliko si star. Recimo midve, ko sva bili mlajši, nisva vedeli, kaj prva rejnica počne narobe. Ko si mlajši, se sploh ne zavedaš, da je kaj narobe. Ni nama kliknilo, dokler nismo prekinili rejništva, dokler nisva prišli v drugo okolje.« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend rejništva)

Med razlogi za neuspešno vikend rejništvo so sogovorniki najpogosteje omenjali, da se niso več »ujeli« med seboj, nosečnost, pomanjkanje ustrezne podpore, zahtevnost, zavračanje rejniške družine s strani otroka ter pomanjkanje intenzivnega sodelovanja in pretoka informacij med deležniki.

»V letu 2023 ali 2024 sta bila dva mladostnika pri nas nameščena sicer z vikend rejništvom, ampak sem bila noseča s prvim, tako da potem sem tudi rodila in potem to ni šlo skupaj. Tako da smo morali na žalost to zgodbo zaključiti, ker ni šlo, nismo bili kompatibilni potem več. Vsekakor se zdaj z vikend rejništvom ne bi več odločala. Za vikend sta v bistvu veliko teh svojih čustvenih tegob čistila pri nama. In potem sva midva z možem ugotovila, da midva pa sva potem v bistvu vse to procesirala čez teden in je bilo to zelo, zelo naporno. Saj veste, tam v strokovnih centrih so vse različne sorte in zgodbe in vse, kar se je dogajalo tisti teden, sta potem tudi onadva nosila k nam domov. Nas je ta čustvena nestabilnost in tudi, ker ni bilo dinamike, ker recimo, če je otrok stalno nameščen, ti že narediš svojo dinamiko. To se pravi, točno veš, imaš rutino in tako naprej. Zdaj pa za vikend, preden smo se mi uskladili, je bila že nedelja. Ali pa recimo potem počitnice. Med počitnicami, temi šolskimi glavnimi počitnicami, sta tudi hodila. Ampak je bilo to premalo. Ne moreš se povezati, so neke vrste samo obiskovalci. In potem, ker se ne povežeš, se tudi ne približaš in potem tudi nekako se ne moreš poistovetiti, ali pa ga dovolj dobro razumeti, ker je v bistvu to kot neka instantna zadeva.« (intervju z rejnico 3)

»Mladostnik (16 let) je bil zaradi odpovedi rejniške pogodbe s strani rejnice in njegove zahtevne vzgoje ter zavračanja rejniške družine z njegove strani nameščen najprej v stanovanjsko skupino, potem pa v Strokovni center Logatec (premestitev je bila notranja odločitev SC). Med vikendi in počitnicami se je vračal v isto rejniško družino, ki je bila to obliko rejništva pripravljena še izvajati. Ker je mladostnik rejniško družino kmalu pričel povsem zavračati, to ni bila dolgotrajna rešitev in smo rejništvo po nekaj mesecih zaključili. Mladostnik je zavračal tudi SC in dnevno begal, ob begih je bival v matični družini (pri babici, ne starših). Zaključilo se je na način, da je mladostnik ostal v matični družini, večinoma je zanj skrbela babica ob občasni pomoči mame, namestitev v SC pa se trenutno izvaja s spremljanjem strokovnega delavca SC na domu.« (strokovna delavka CSD)

Ena rejnica je izvajala rejništvo, kjer je skrbela tako za otroka kot odraslo osebo. Šlo je za sorodstveno rejništvo, kjer je skrbela za vnuka in sina. Takšna odločitev se je izkazala za uspešno.

»Ponavljal je razred, potem pa je drugo leto pri meni naredil z dobrim. Vidi spoštovanje v šoli, ima prijatelje, živi družabno življenje in nogometaš je. Tako da rezultati so fenomenalni. Oče živi pa z mano, sine moj. Seveda, tam je šlo vse po gobe. Hišo so izgubili, denarja nimajo, v dolgove so padli, tako da sem sina jaz k sebi vzela. Je brez službe še, je apatičen. Vnuk je srečen, da je tata zraven.« (intervju z rejnico 1)

Preventivno delo z otroki in mladostniki

Sodelujoči v raziskavi so omenjali pomen preventivnega dela z otroki in mladostniki. Preventive v smislu ukrepanja in izvajanja aktivnosti, ki omogočajo, da otrok ostane v matični družini ali pa preventive pred institucionalizacijo. Strinjajo se, da potrebe otrok na tem mestu ostajajo premalo naslovljene.

V anketnem vprašalniku so rejnice poudarile, da bi bilo treba okrepiti preventivno delo. Njihovi predlogi so: povečanje in izboljšanje podpore družinam že pred rojstvom otrok in v zgodnjem otroškem obdobju v smislu nudenja preventivnih programov, izobraževanja staršev in zgodnje intervencije, večja vloga in aktivnejše delo strokovnih služb, predvsem CSD (v smislu boljšega nadzora, hitrejšega ukrepanja in več strokovne podpore), jasne in hitre odločitve glede odvzema in posvojitve (pomembno je pravočasno ukrepanje in zmanjševanje vračanja otrok v neustrezne matične družine), podpora in pomoč staršem v stiski, upoštevanje širših družinske in socialne vzrokov in težav, ki vplivajo na razloge za odvzem otroka.

Glede preprečevanja institucionalizacije otrok pa rejnice menijo, da bi za uspešno skrb za otroke s kompleksnimi težavami, ki so običajno nastanjeni v strokovnih centrih, potrebovali intenzivno in redno strokovno podporo, dodatna izobraževanja, finančno in organizacijsko podporo in strukturne spremembe rejništva (npr. boljše razumevanje rejništva s strani sodišč (glede stikov z biološkimi starši), ustrežnejšo zakonodajo in prakso, kjer rejniške družine niso obravnavane le kot »storitev na voljo«).

Večji del rejnic je bil sicer zadržan do dela s tako skupino otrok. Za tako zahtevno izvajanje rejništva se jim zdi bolj primerno specializirano rejništvo.

- Izkušnje iz prakse

Dve rejnici sta v pogovorih izpostavili svojo izkušnjo, kjer sta opisali, da sta skušali pomagati matični družini, z namenom, da ne bi prišlo do odvzema otrok, vendar pri tem nista bili uspešni. Težave v matični družini so ovirale uspešno nudenje podpore in pomoči. Šlo je za neformalno obliko nudenja pomoči.

O neučinkoviti preventivni podpori (sicer s strani CSD) sta spregovorili tudi mladostnici z izkušnjo vikend rejništva.

»Jaz sem pomagala. Varovala sem ga, jaz sem bila veliko prisotna. Cel čas sem opozarjala, da se lahko zgodi to, da lahko otroka vzamejo, ker je živel v takih razmerah in nisem bila slišana. Potem sva bila zmenjena s sinom, da bo vnuk pri meni čez celo poletje za začetek. Kar naenkrat po dveh dneh pa mi vnuk reče, da gre domov. Upoštevam njegovo željo in sem bila na preži, na čakanju. Dogovorjena sva bila, da ga v ponedeljek spet vzamem. In seveda, mamica mu je napisala pridi domov. On se pa nje boji, kot hudič križa. Ampak na koncu je res tako bilo, pa so prišli in so ga vzeli.« (intervju z rejnico 1)

»Preden sva se v rejništvo spustila, sva pomagala enemu otroku, malo tako, tudi na tak način, da je mogoče en dan v vikendu prišel k nama, potem sva tudi midva šla tja k mami in tako naprej. Sva tudi mami želela malo pojasniti, malo povedati, vedno znova razložiti, dajte mogoče probati tako začeti, dajte mogočemu umakniti sladkor, malo svetovati, malo dajati podpore, ampak sva potem videla na koncu, da je gospa zelo težko razumela, ker je bila pač tudi sama socialni primer. Hočem reči, pač ona je samo razumela tisto, kar je imela, kar je razumela od svojega življenja, zdaj širine ni imela in tudi ni bila pripravljena neko širino od nekoga sprejemati. Saj nimam veliko izkušenj, ampak kar sva imela, pa da sva želela komu kaj pomagati, sva dostikrat naletela na gluha ušesa.« (intervju z rejnico 3)

»Najina socialna delavka je že pred odvzemom delala z nami, ker je dobila pritožbe. Pa ni pomagalo.« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend rejništva)

7.3. Metode dela

V povezavi z metodami dela smo analizirali 3 vidike:

- a) metode dela rejnic z otroki;
- b) metode dela CSD z rejnicami in otroki in
- c) metode pridobivanja novih rejnic. Prvih dveh točkah smo se v tem poglavju mestoma že dotaknili, zato se tukaj osredotočamo zlasti na zadnjo točko – promocijo rejništva.

a) metode dela rejnic z otroki in mladostniki

Iz anketnega vprašalnika, na katerega so odgovorile rejnice, je razvidno, da pri soočanju s kriznimi situacijami (konflikti) pogosto izhajajo iz zdravorazumskih pristopov (ljubezen do otroka): pogovor, doslednost, struktura, pravila, čustvena regulacija in podpora (z uglaševanjem na otrokove čustvene potrebe, ohranjanje mirnosti, objem, umik iz situacije, bližina, ponujanje varnosti, čustveno opismenjevanje otrok, postavljanje fizičnih in čustvenih meja), vzgajanje skozi odnose in sočutje, lastne vrednote in zgled, sodelovanje z matično družino. Redkeje so njihovi odzivi strokovno podprti, čeprav same izražajo nemoč pri odzivanju na konfliktne situacije (med zahtevnimi primeri omenjajo: izbruhi, agresivno vedenje, samopoškodovanje, otroci s posebnimi potrebami ali razvojnimi, vedenjskimi ali čustvenimi težavami – ADHD, avtizem, govorni zaostanki itd., poglobljena stiska pri stikih z matično družino). Če je dolgotrajno in če ni vidnega napredka to tudi vodi v osebno stisko rejnikov (dvom, občutek nemoči) in predčasen zaključek rejništva, s čimer se pogosto srečajo v domu Malči Beličeve (najpogosteje gre za primere najstnikov, katerih vedenjske in čustvene težave postanejo za rejnike neobvladljive).

»Jaz sem z njo odkrito govorila od samega začetka, tudi ko me je vprašala, kaj se je zgodilo. Sicer je bila zraven, ko se je to zgodilo, ampak ni videla. Sem rekla, ali mi dovoliš, da se s kom posvetujem, ker zdaj ne vem, kaj ti naj rečem. Da sem jaz njej pokazala lastno ranljivost pa nemoč, tudi če je bila stara 6 let, jaz ne morem reči, tvoj ati je zadavil mamico pa sebe obesil, ker mi je bilo grozno kot odrasli osebi, ne pa šestletnemu otroku. In sem potem postopoma povedala po resnici in poskušala o njej odkrito govoriti. Tudi jaz sem bila vmes grozna oseba in sem se ji potem, ko je bila stara ene 11, 12 let, opravičila. Sem rekla, oprost, jaz vem, da nisem to, kar bi mogla biti kot tvoja mama. Da nisem tako kot tvoja mama, da nikoli ne morem biti, ampak trudila sem se te imeti rada tako. In imamo danes zelo dober odnos. Ampak to je tudi, da si mora rejnica priznati in ta otrok se zaveda, da ga ne bo mogla imeti rejnica nikoli tako rada, kakor bi ga lahko imela biološka mati, čeprav pač ima biološka mati druge težave. In umetnost je balansirati med tem, da ti čez starše ne govoriš grdo, ker jih imajo oni ne glede na to radi in moraš delat na tem, ogromno moraš delat na tem, da to preboliš in greš, da si iskren do sebe in do otrok in to je res naporno delo. Jaz ne vem, jaz ne vem, če je bilo meni kaj bolj napornega.« (intervju z rejnico 2)

»Pedopsihiatra smo čakali več kot eno leto. Jaz sem velik podpornik, ker imam tudi osnovno znanje. Se lepo razumeva in ko je v kakšni stiski, karkoli je, kar ne ve recimo, se midva vse pogovoriva. Enkrat je imel celo panični napad, takrat sva se pogovorila, nekako je spal tudi pri meni tisto noč, ker ga je bilo strah in tudi drugo in tretjo noč, potem je to izzvenelo. Samo da se pomiri. To je bil pritisk njegove mame. Od začetka lanskega leta, ko je šel recimo na stik z mamo in je prišel domov kar bolan in je celo od pouka izostal zaradi tega. Tako da sva se morala parkrat res pogovarjati o tem. Tako da zdaj je nekako to v redu, ampak še vedno se čuti vpliv.« (intervju z rejnico 1)

Tudi NVO v zadnjem času opažajo potrebo rejnic po dodatni podpori. V letu 2024 so npr. Centri za družine obravnavali **41 otrok, mladostnikov oz. rejniških družin** (Cava Popović idr. 2025⁴⁹). Izvajalci so v poročilu navajali, da je v slovenskem prostoru premalo rejniških družin, hkrati pa imajo sami premalo izkušenj s področjem rejništva. Menijo, da rejniki potrebujejo več podpore, predvsem v obliki izobraževanj, usposabljanj in individualnih svetovanj, saj se z izzivi velikokrat soočajo sami. Zaznavajo potrebo po varnem prostoru, kjer lahko rejniki brez zadržkov spregovorijo o težavah pri vzgoji otrok in mladostnikov, predvsem glede komunikacije, postavljanja meja in učinkovitega pristopa k najstnikom. Otroci in mladostniki v rejništvu potrebujejo vključevanje v krog vrstnikov, učno podporo, razbremenilne pogovore ter čustveno podporo za lažje premagovanje izzivov odraščanja in šolskih obveznosti. Izvajalci poudarjajo, da rejniki pogosto iščejo tudi dolgoročno, redno podporo. Posebno pozornost je treba nameniti otrokom s posebnimi potrebami, kjer je potrebna tudi finančna podpora za terapije in dejavnosti, ki celostno podpirajo njihov razvoj. Težave se pojavljajo tudi pri vzdrževanju rednih stikov s primarno družino, kar vpliva na čustveno počutje otrok. Poleg tega izvajalci izpostavljajo potrebo po dodatnih organiziranih dogodkih, srečanjih, počitnicah in taborih za rejniške družine, saj trenutne zmogljivosti institucij niso zadostne, da bi pokrile vse potrebe. Nenazadnje pa poudarjajo tudi podporo biološkim staršem za ohranjanje stikov z otroki in stalno pomoč rejnikom in otrokom v rejništvu.

⁴⁹ Cava Popović, Maruša, Narat, Tamara in Žana Marušič. 2025. Spremljanje izvajanja programov v podporo družini: poročilo o izvajanju programov v letu 2024, končno poročilo Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

b) metode dela CSD z rejniki in otroki

O sodelovanju s CSD smo že pisali. Na tem mestu naj omenimo le predloge mladostnikov, ki so sodelovali na delavnici, ki se nanašajo na izboljšanja dela CSD. Želijo si, da bi se:

- več posvečali otrokom, prisluhnili njihovim željam,
- da bi pogosteje in bolje preverjali rejniške družine – opozarjajo na to, da še vedno obstajajo neprimerne rejniške družine in da bi moral CSD bolje preveriti njihovo ustreznost,
- da ne bi ločevali sorojencev ali pa da bi bili ti vsaj nastanjeni na bližnjih lokacijah,
- bolj spodbujalo sorodniško rejništvo.

Enake predloge sta podali mladostnici z izkušnjo vikend rejništva, pri čemer sta poudarili predvsem ustrezno preverjanje rejniških družin:

»Več preverjanja rejniških družin, ker so lahko zelo dvoletni. Najina prva rejnica je bila npr. pred ostalimi prijazna, potem pa doma čisto drugače.« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend rejništva)

Kot je razvidno iz odgovorov strokovnih delavk CSD, ki so izpolnili kratko anketno poizvedbo, se ti zavedajo izzivov, ki jih omenjajo mladostniki:

»Zaradi trenutnega pomanjkanja razpoložljivosti rejniških družin, se otrok ne more ravno odločiti med dvema ali tremi rejniškima družinama, kje bi želel bivati. Zelo se trudimo, da je to spoznavanje med otrokom in rejniško družino večkratno, na različnih krajih, da bi ta prehod bil čim lažji. Največkrat je najtežje, ker ne moremo izbirati' kdo bi bil najbolj primeren za otroka, da bi lahko primerjali.« (strokovna delavka CSD)

»Rejniška družina skrbi za tujega otroka 24 ur na dan in si zasluži, da jih cenimo, hkrati pa je potrebno narediti res dobro oceno primernosti, da spoznamo, da je dotična rejniška družina res pripravljena narediti TISTO več za nekoga.« (strokovna delavka CSD)

Poleg tega izpostavljajo tudi pomen dela z matično družino:

»Rejništvo naj bi bilo začasno in to začasno je potrebno res ocenjevati in spodbujati starše k spremembam. Če bi se lahko starši učili od nekoga, živeli z nekom in na ta način spreminjali tisto kar je potrebno, verjamem, da bi bilo učinkovitejše.« (strokovna delavka CSD)

c) promocija rejništva

Sodelujoči v raziskavi ocenjujejo, da je rejniških družin premalo.

Predlagajo okrepitev promocije rejništva. To je po njihovem mnenju nujno. Večina rejnic je odgovorila, da v njihovem lokalnem okolju promocije sploh ni. Menijo, da so za promocijo odgovorni vsi:

- rejniki (deljenje izkušenj in osebnih zgodb, sodelovanje v lokalnih dogodkih, medijih, aktivna prisotnost v skupnosti),
- CSD (aktivno informiranje in ozaveščanje javnosti, npr. organizacija informativnih dni in dogodkov za promocijo rejništva, promocija rejništva preko medijev (TV, radio, splet,

družbena omrežja, priprava okroglih miz, javnih predstavitev, lokalnih dogodkov in predstavitev rejniških družin, plakati in informativni materiali, ki jasno predstavijo rejništvo, pridobivanje pozitivnih zgodb rejnikov za javno rabo, uporaba sodobnih medijev za nagovarjanje mlajših potencialnih rejnikov), reševanje negativnega ugleda rejništva s predstavitvijo uspešnih zgodb, prizadevanja za prepoznavnost potrebe po rejništvu (otroci v stiski), skupni javni nastopi rejnikov in CSD, povezovanje z lokalnimi skupnostmi in organizacijami (predstavitve v šolah, zdravstvenem sektorju, lokalni skupnosti, večje predstavitve za občane, sodelovanje z drugimi organizacijami (šole, zdravstvo, sodišča), pomoč pri usklajevanju promocijskih dogodkov);

- Občine (organizacija promocijskih dogodkov in kampanj na lokalni ravni (organizacija občinskih dogodkov, tematskih srečanj, delavnic na temo rejništva, objave v občinskih glasilih in medijih (članki, predstavitve izkušenj), uporaba občinskih medijev za širjenje informacij, povezovanje lokalne skupnosti z organizacijami, ki podpirajo rejništvo, objava informacij o rejništvu na občinskih spletnih straneh in publikacijah, povezovanje z lokalnimi mediji, šolami, vrtci, ozaveščanje prebivalcev, 'da rejništvo ni nekaj slabega', spodbujanje razumevanja, da so rejniški otroci enakovredni drugim, naslavljanje predsodkov (npr. 'da gre rejnicam samo za denar');
- država (z nacionalno kampanjo za rejništvo).

»Da se začne v lokalni skupnosti, v najmanjših lokalnih skupnostih nagovarjati problematiko in dajati odgovornost, da za svoje ljudi poskrbijo. Torej, če v neki krajevni skupnosti vidiš problem, tudi občina bi morala narediti neko oceno stanja za vse ciljne populacije in pa razmisliti, koliko imam pa jaz rejniških družin, recimo v svoji občini, koliko imam pa otrok v rejništvu. In zdaj, če mi vidimo, da je neka regija podhranjeno z neko situacijo, da vrnemo mi žogico nazaj, zdaj pa vi naredite kampanjo, občina jo naj naredi. Ona naj oceni ali bomo v svojem okolju poskrbeli za svoje ljudi ali ne bomo. Tako kot mora poskrbeti za stare in brezdomce, da tudi za to ciljno skupino na nek način razmislijo, kako bo naredila oceno stanja.« (intervju z rejnico 2)

Ena rejnica je predlagala individualno ciljno nagovarjanje:

»Moje izkušnje so tudi kar se Hospica tiče, ker je zelo podobna zadeva. Jaz sem zdaj ugotovila, da največ promocije naredim, da najdem tiste, ki so direktno z nekim problemom vpleteni, recimo pri nas je recimo to zdravstvo in sem začela v službe, ki so v to vpletene, direktno nagovarjati in se z njimi sestankovati. Veste, drugače pa vsi ostali dogodki, karkoli naredimo, družba je danes tako zasičena z vsemi stvarmi, z informacijami, z maili, s Facebookom, da tega, če te direktno ne zadene, sploh ne vidiš in ne slišiš, ker imaš 'poln kufer' vsega.« (intervju z rejnico 2)

Opažajo tudi, da ni dovolj informacij o možnih oblikah rejništva:

»Ko sva se midva odločila za vikend rejništvo in vsakemu, ki sva povedala o tem, je dejal 'nisem vedel, da sploh obstaja vikend rejništvo', ampak tukaj pa potem ostane. Ker za njega rejništvo je rejništvo, ali zdaj ves čas ali vikend, ne razmišlja o tem. V nobenem primeru ga ne spodbudi. Ko se enkrat odločiš ali pa začneš v to zgodbo prihajati, ti dobivaš informacije od teh institucij oz. od oseb. Ampak tako kot zunanji pa nobenih informacij nimaš, nikjer nič ne piše, nikjer te nič ne spodbudi. Za vse je reklama, za vsako bedarijo gledamo reklame, ampak da te pa spodbudi za kakšno takšno stvar, pa ni. Tega je premalo, to se mi zdi, da ljudi je treba majčkeno boksni. Ne vem, če kakšna občina kaj naredi, nisem še slišala, da bi občina v to dala kaj. Recimo tudi ne, da bi to nekako za sodelovanje s CSD-jem pa z državo ali pa karkoli vzpostavili, saj zato tudi pravim, ta evropska sredstva, to bi kaj spodbudilo, ali pa te nevladne organizacije bi jih spodbudila ta neka sredstva dodatna za kaj takega.« (intervju z rejnico 3)

»Jaz mislim, da drži, da ni prepoznano vikend rejništvo. Ker konkretno, recimo, mi je ena naša zaposlena rekla, ki se sedaj s temi oblikami spoznava, da mogoče bi bila pa njena mama zainteresirana za to obliko.« (predstavniki doma Malči Belič)

Ena rejnica je poudarila, da je treba najprej urediti podporo in potem šele razmišljati o promociji:

»Mislim, da bo treba najprej sistem popraviti, potem se bo pa lahko delala promocija. Še zdaj ko govorim, veliko ljudi prvič sliši za to. Par jih je bilo, ki so se zanimali, ampak sem jim jaz povedala, kako je in se potem ni noben odločil. Ena stvar je, noben te ne more pripraviti. Dobiš otroka, eno celo družino, ki ni funkcionalna in potem se toliko stvari lahko zgodi, da si niti predstavljati ne moreš. Recimo mene so klicali, da zlorabljam otroke, da imam neke seanse in da spolno zlorabljam te otroke. Verjetno je bil eden od staršev od otrok. Je prišel kriminalist, je bilo vse okej, je tudi rekel, da je bilo čudno to, kako je bila podana prijava. Se jim je zdelo, da je bila zlonamerna. Ampak tukaj ne gre samo z skrb za otroke, da nekemu pomagaš. Če bi bilo samo to, bi to marsikdo delal brez plačila. Ampak, ker je toliko tega ostalega, pa ne. Sploh to, da te silijo v stvari, ki misliš da niso dobre za otroka, ampak jih moraš izpeljat, ker je nekdo to rekel. In biti napadan iz vseh strani.« (intervju z rejnico 4)

Nekatere strokovne delavke na CSD predlagajo, da rejniki ne bi imeli več proste izbire pri sprejemanju otrok v svojo rejniško družino.

»Težava pri rejništvu je to, da je v sistemu razvidno, da je prostih rejnikov veliko, CSD-ji pa iščejo rejniške družine za otroke. To pa je zato, ker imajo rejniki prosto izbiro otrok in eni ne bi sprejeli otroka iz romske družine, drugi ne bi sprejeli otroka s posebnimi potrebami, tretji ne bi sprejeli otroka z zdravstvenimi težavami, spet drugi bi imeli najrajši dojenčke in da ne bi bilo stikov s starši – to je težava in mogoče bi morala država razmišljati v tej smeri. Če se nekdo odloči za rejnika, mora sprejeti vsakega otroka in ne da imajo prosto izbiro.« (strokovna delavka CSD)

7.4. Vsakdanje življenje rejnic in otrok ter mladostnikov

Vsa prej opisana področja vplivajo na vsakdanje življenje otrok in mladostnikov ter rejnic. Njihove življenjske zgodbe sooblikujejo različne osebe ter institucije, s katerimi prihajajo v stik.

Vsakdanje življenje otrok in mladostnikov rejništva

V naši raziskavi smo popisali več pozitivnih kot negativnih primerov rejništva. Da bi lahko podali bolj natančno sliko rejništva skozi perspektivo otrok in mladostnikov z izkušnjo rejništva, bi na anketni vprašalnik morali odgovoriti bistveno večje število otrok. To je ena od omejitev raziskave. Kljub vsemu smo s kombinacijo kvalitativnih metod raziskovanja, vendarle uspeli dobiti globlji uvid v vsakdanje življenje otrok in mladostnikov. Na ta način smo se bolj približali realnemu stanju, saj smo s tem prišli tudi do podatkov, ki razkrivajo slabše izkušnje otrok v rejništvu.

Mladostniki, ki so sodelovali v anketi, so podali izrazito pozitivno izkušnjo bivanja v rejništvu. V splošnem so zadovoljni s svojim življenjem in optimistični glede svoje prihodnosti. Ocenjujejo, da so njihove potrebe v rejniški družini zadovoljene (velja za različne potrebe, od vključevanja v prostočasne aktivnosti, vključenosti v izobraževanje, participaciji doma, ohranjanju fizičnega in psihičnega zdravja ipd.). Nadalje, večina mladostnikov v rejništvu pridobi pozitivno družinsko izkušnjo. Velika večina mladostnikov občuti varnost, stabilnost, zaupanje, razumevanje in svobodo v odnosu z rejnico. Anketni podatki kažejo, da so otroci in mladi, ki so nameščeni v rejništvo, na to dobro prilagojeni. Skorajda vsi anketiranci ocenjujejo, da so dobro pripravljeni na samostojno življenje.

Mladostniki, ki so sodelovali na delavnici, so izpostavili, da v rejništvu cenijo predvsem to, da imajo možnost bivanja v primernih družinah, kjer dobijo podporo, pripadnost, dom, zasebnost, tople obroke, oblačila in druge življenjske potrebščine, vodenje skozi šolo, pomoč pri šoli in pomoč pri obvladovanju stresa. Pomembno se jim zdi, da so odšli iz neurejenega bivanja, v okolje, kjer jih imajo radi enako kot svoje otroke, kjer jih podpirajo pri doseganju ciljev in da imajo nekoga, ki jih vzgaja.

Prav tako kot rejniki so izpostavili pomen pogovora. Od rejnikov pričakujejo predvsem, da se z njimi lahko pogovarjajo, da ne delajo razlik med otroci in da jim pomagajo pri osamosvajanju.

Edina ocena, ki je izstopala v anketi, je njihovo občutje drugačnosti, ker živijo v rejništvu. Vidik stigme je bil močno poudarjen tudi na delavnici za mladostnike.

»Najbolj mi je čudno, ko ljudje sprašujejo, kako pa to, da si tako uspešna, pa zaključila šolo in vse. Ja, kaj pa je to kaj takega. Kaj pa drugi, ki imajo oba starša, pa je doma vse narobe. Oni so v veliko slabšem položaju kot mi.« (mladostniki, udeleženci delavnice)

Iz anketnega vprašalnika in pogovora z mladostniki je razvidno, da so njihovi odnosi z matično družino precej slabši kot to velja za odnose z rejnico. Večina anketiranih se namreč srednje dobro oz. slabo razume z mamo in očetom. Pogostejših stikov z njima si ne želijo, pri čemer večina anketirancev ocenjuje, da se njihovo mnenje glede tega dobro upošteva. Več kot polovica z mamo nima stikov, podobna situacija je tudi z očetom.

So pa mladostniki, udeleženci delavnice, za razliko od teh, ki so izpolnili anketo omenjali tudi negativne vidike rejništva. Poudarili so, kako pomembno je, da sorojenci ostanejo skupaj. O tem sta spregovorili tudi mladostniki z izkušnjo rejništva.

»Zelo mi je hudo, da se je moja rejnica borila, da bi dobila še mojo sestrico, pa niso ugodili njeni prošnji. Imamo sicer stike, občasno se vidimo, ampak me prizadene, ker me ne pozna in se stisne za rejnico.« (mladostniki, udeleženci delavnice)

»Sorojence bi morali dati v isto družino. Ali pa vsaj nekam blizu. Ker midve imava še dva bratca, ki sta tudi v rejništvu. In ju sploh ne pozna, ne veva niti, kdaj imata rojstni dan. Ni fer, vsaj mi bi morali ostati skupaj. Saj se vidimo občasno, ampak ne moreš ti v tisti uri vsega nadoknaditi. Pa onadva imata sedaj že svoje fore. Nista nama kot brata. Se mi zdi, da se bomo celo življenje spoznavali.« (intervju z mladostnicama z izkušnjo rejništva)

»Ko smo o prvi navedeni situaciji v zgornjem okvirčku govorili s strokovno delavko CSD, nam je razložila, da je bila takšna odločitev centra dekllici v korist. Rejnica je imela preveč otrok, dekllico pa je druga družina lahko posvojila.

Med negativnimi vidiki so poudarili situacije, kadar pride do prekinitve stikov po zaključki rejništva, navajanja na novo okolje, ko prideš v rejništvo, nova pravila, pritisk glede stikov z matično družino, saj to, po njihovem mnenju, uniči rutino, pa tudi strah pred izražanjem iskrenega mnenja pred rejnikom, zavedanje da niso tvoji starši in nerodno razlaganje situacije drugim.

O vplivu stikov na rutino otrok in obremenitvi, ki jih predstavljajo za otroke, so zelo pogosto govorile tudi rejnice:

»Spet odvisno od sodnika do sodnika, ampak imaš občutek, da delajo v korist staršev in ne v korist otroka, čeprav imajo vsi polna usta, kako je treba otroke zaščititi, ampak v končni fazi se mi zdi, da se res streže potrebam staršev. Mi imamo tega dvoletnika, ki je v bistvu od drugega meseca pri nas, ima zdaj enkrat na teden stike in jaz ga moram peljati vsak ponedeljek zjutraj in pol ob petih popoldne spet iskati. To je ena ura vožnje v vsako smer. Noben ne pogleda psihološko malo na te otroke ali pa da bi rekel, ali je mogoče preveč to kar ima. Ker to je za tako majhnega otroka res veliko. In zdaj vem, da bodo hoteli še več stikov in v soboto, nedeljo tudi radi kam gremo, počnemo stvari. Zdaj, če ga bo treba naenkrat vsako soboto peljat tja, potem ne bomo mogli nikamor it a ne. Že tisto poleti, ko gremo na morje, so starši agresivni, zakaj sploh hodimo. (intervju z rejnico 4)

»Smo imeli tudi tako situacijo, da je imel oče posebej stike in mama in nov partner posebej, pa še teta. Tako da ko je ona na začetku prišla k nam je imela 3-krat na teden stike. Enkrat z mamo, enkrat z očetom in enkrat s teto, en vikend pri teti. To je bilo za punco zelo veliko. Ona je na eni točki jokala in nek pretres doživela, da ona ne more več in potem so se stvari začele obračati. Čisto premalo se dela na preventivi, ti lahko rečeš in opozarjaš, ampak dokler ne bo pri otroku enkrat izbruhnilo, da bo imel drisko, da bo jokal ali pa da bo imel neke izpade, se ne zgodi nič.« (Intervju z rejnico 4)

Na to, kakšna bo izkušnja bivanja v rejništvu za otroke in mladostnike, vplivajo zlasti štiri ključne stvari:

1. značilnosti rejnika in rejniške družine (npr. sorodniško rejništvo, povezanost med družinskimi člani in občutek družine potrjuje raba besed »mama«, »sestra«, »brat« ipd.);

»Dobro je, da otrok dobi nekoga iz družine, ker je že navajen, ker otrok potem ni v stresu. On je potem lažje prestopil, kakor če bi dobil tujo družino. To je zelo dobra ideja. Vsaj tisto, dokler se ne navadijo, to je hud šok in travma za celo življenje. Midva sva zelo hitro napredovala, tako da moje izkušnje so, da je zelo dobro, da se pač preveri tistega, ki bo otroka prevzel, ampak da je iz družine.« (intervju z rejnico 1)

»Naši otroci so se zelo razumeli. Sin jo je v samem štartu predstavljal kot sestro; sicer je sestrična, ampak zanj je sestra.« (intervju z rejnico 2)

»Midva se ne vidiva več v vikend rejništva. Ali pa midva nisva bila takrat pripravljena, saj tudi vse je spet odvisno od tega v kakšnem obdobju si, pa prva izkušnja je tudi bila.« (intervju z rejnico 3)

»Jaz sem pač svoje stvari dala na stran, ker jaz sem zelo aktivna ženska. Imam njivo, imam oljke, imam za požeti, imam za delati vrt in tako naprej, ampak sem mogla na stran dati, ker tukaj se gre za življenje otroka.« (intervju z rejnico 1)

»Ta velika punca naju kliče po imenih, kadar pa govori z ostalimi ljudmi pa reče mami. Fantka pa rečeta mami, ja. Oni se kot bratje in sestrice dojemajo. Zelo so luškani. Fantek, ki je zdaj posvojen in je prišel pri 6-ih mesecih je imel sploh srečo, da je preživel. V bistvu je mamica iz Zavoda in ni znala skrbeti za njega. Nedonošenček je bil, ko je bilo mrzlo, ga je v kratki majici okoli nosila, ni ga hranila, ni ga previjala, ona res ni znala. To so ti začarani krogi, gre iz generacije v generacijo, zdaj pa upam, da je on izstopil iz tega kroga. Šest mesecev je bil star in je bil tako nereaktiven otrok, samo strmel je. Ta razvojni zaostanek je imel, ker ni imel nobene spodbude.« (intervju z rejnico 4)

2. dojemanje odvzema kot dobrega za nadaljnji življenjski potek osebe;

»Rejništvo pri sorodnikih je najboljše. Najina babi je bila zelo v redu. Ampak so rekli, da smo bili preveč blizu. Živela je dve minuti stran. Ne moreš naju potem izolirati od ostalih. Ne bi bilo sto procentno varno. Tako, da je bila to dobra odločitev.« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend rejništva)

3. kako globoke travme je zadala izkušnja v matični družini otrokom in mladostnikom;

»Treba je vedeti, da otrok, ko pride v okolje, kjer se dobro počuti, je na visokih vibracijah. Ampak če pade spet nazaj v tiste vibracije, v katerih je živel, je tista travma nazaj. To spi, to je notri. Vidimo, pri njemu se vidi, da je pozabljen, recimo da kakšne stvari se sploh ne spomni, ko se zmeniva. Ampak to je posledica. To je treba zdraviti.« (intervju z rejnico 1)

»Najprej so njiju vprašali, če si sploh želita in sta tudi v bistvu onadva sama rekla, da bi kakšne rejnike našli in potem smo imeli sestanek pa srečanje, pa smo se spoznali. Onadva sta pa itak želela samo ven iz doma, ker za njiju je bil dom kot zapor. Da sta zaprta. V tej situaciji je bilo tudi tako, da sta onadva skozi mislila, da sta zaprta zaradi njiju dveh, zaradi situacije doma. 'Joj, ne morem iti nazaj, zakaj me peljeta nazaj, to je zapor', sta pač zmeraj tako govorila. Vedno drama. Ampak super so bili tam, zelo strokovni, prijazni. Tako ko se vprašaš, kdo želi to sploh delati, to je res zelo naporno, res je psihično težko s takimi otroki delati.« (intervju z rejnico 3)

»Ona bo drugo leto 18 stara. Ne vem, tako bluzi, ona je drugače brihtna punca. Če bi ona živela v normalnem in umirjenem okolju, bi lahko bila predsednica države, ker je srčna, zelo jo zanimajo stvari, voditeljski tip je, ampak toliko nemira ima v sebi, da ne more. Kako bo ona razmišljala o šoli, če jo je oče prej natepel, mama je šla z drugim. Ona je imela toliko nemira v sebi, da se ni mogla učiti. Ona ni mogla, toliko nemira in tako poškodovana oseba, da ni šlo.« (intervju z rejnico 4)

4. podpora rejnicam (tako formalna kot neformalna, ki mora biti prilagojena potrebam otrok in rejnic);

»Starši rabijo podporo, absolutno. Recimo jaz podporo rabim, pogovor. Na CSD imam jaz eno, ki je čudovit človek, z njo se lahko vse pomenim, čisto vse kar rabim. Super, super, res.« (intervju z rejnico 1)

»Jaz bi rekla, da je to treba od primera od primera ocenjevati. Jaz osebno sem takrat, ko se je nam to zgodilo, bila v takem hudem krču in mi je bil vsak obisk neke institucije poseg v zasebnost. Jaz sem bila v stresu. Lahko da se je to samo meni dogajalo, zato pravim, da tukaj ne moramo enake formule za vse vzeti, ker imamo različne otroke, ker imamo različne potrebe.« (intervju z rejnico 2)

»Nas je vsa situacija zelo presenetila. Vse je izgledalo dobro, nobenih negativnih odzivov, pa smo vseskozi poudarjali, da smo tukaj na voljo za nasvete, podporo. Kar naenkrat sta rejnika povedala, da sta zaključila. Otroka sta jokala, da sta bila zadnjič v rejništvu.« (predstavniki doma Malči Belič)

Vsakdanje življenje rejnic

Iz opisov rejnic lahko sklenemo, da je rejništvo poleg pozitivnih vidikov (v smislu povezanosti z otroki, čustvene bližine, osebne rasti, občutek, da opravljajo dobro in pomembno delo), tudi naporno.

»Jaz si ne predstavljam, da bi imela več otrok v rejništvu, sploh si ne predstavljam, ker sem imela 3, od tega 2 svoja in v službo sem hodila. Če si ti poklicna rejnica, je drugače po moje, ker je to tvoj poklic in to tudi po moje lažje potem zreguliraš, tudi lažje usklajuješ stvari. Če hodiš pa v službo zraven še, pa si jaz sploh ne predstavljam tega, pa da je še to otrok, ki ima res potem neke potrebe, ki ima težko travmatično obdobje ali karkoli, to si pa ne predstavljam.« (intervju z rejnico 2)

»Jaz sem imela prej redno službo za nedoločen čas, ampak sem jo pustila, ker ni šlo. Mešalo se nam je, uskladit vse stike, obiske, obravnave. Jaz sem potem s.p. odprla, da sem lahko malo bolj fleksibilna postala. Ker CSD ima urnik, v bistvu samo v sredo dela popoldan. Pa tudi to samo do 5ih, če si ti v neki normalni službi niti ne prideš v tem času do otroka in potem še na CSD na sestanek. Čisto preveč se pričakuje od rejnikov. To, da popoldne niso na voljo je narobe, če hočeš imeti več rejnikov. Tudi nikomur ne bi rekla naj bo rejnik. Če hočeš normalno službo imeti in še izpeljati vse, kar se pričakuje od tebe, se pravi hodit na stike, hodit na sodišče, hodit na obravnave, večina teh otrok ima travme za sabo, je to težko, ne gre. Če bi šla še enkrat nazaj, se ne bi več odločila za rejništvo. Odpoved je edino kar lahko naredim, če ne zmorem narediti tega, kar pričakujejo od mene. Sodniki se ne zavedajo, da smo mi samo ljudje, da nismo neka institucija na voljo, ampak en normalen človek s službo in obveznostmi, s prostim časom.« (intervju z rejnico 4)

»Jaz sem bila 'burned-out' tudi zaradi službenih zadev, zaradi odnosov mogoče, ki jih nisem z možem bila sposobna v takem kaosu bolje zgraditi. Midva sva šla zdaj letos narazen. Zelo veliko sem o tem razmišljala, ali je do tega prišlo, ker sem jaz zelo veliko časa porabila za to, ali je to zaradi tega, ker sem se jaz preveč posvetila otrokom, ali v čem je bila težava.« (intervju z rejnico 2)

»Tudi takrat, ko smo imeli vikend rejništvo, sva midva čez teden veliko raziskovala. Moraš potem brati članke, literaturo, on je imel disleksijo, tisti je imel ADHD. In če bi bil potem rejnik čez cel teden, bi ti iskal eno strokovno pomoč, drugo strokovno pomoč in ti rabiš to čas in če imaš še svoje otroke je to zelo težko.« (intervju z rejnico 3)

Da je rejništvo naporno, se zavedajo tudi mladi. Mladostnici z izkušnjo vikend rejništva sta takole povzeli:

»Ne bi bila rejnica. To se moraš zelo potruditi, da se otrok dobro počuti. 100 % pozornost mu moraš dati. S tem je preveč dela. Z enim takim se ukvarjati, kot sem jaz npr.. Poslušati tiste zgodbe (ena od mladostnic je sicer dopuščala manjšo možnost, da bi morda, kdaj v prihodnosti lahko pomagala otrokom s podobnimi izkušnjami).« (intervju z mladostnicama z izkušnjo vikend rejništva)

7.5. Izobraževanje in usposabljanje rejnic

Rejnice v anketi in pogovorih ocenjujejo izobraževanja in usposabljanja kot zadovoljiva. Si pa vseeno želijo določenih sprememb, npr.: na državni ravni bi morala pokriti različna časovna obdobja, pogrešajo nove vsebine (kot so čustveno varno odzivanje na otroke z izkušnjo travme, kako se bolje razumeti z biološkimi starši, varno uporabo interneta pri otrocih, čustveno varno odzivanje na otroke z izkušnjo nasilja), ki bi morale biti izbirne, in menijo, da bi potrebovali več praktičnega usposabljanja. Predlagajo, da se okrepi izmenjava izkušenj med rejniki, izboljša dostopnost izobraževanj, uvede bolj sodobne pristope in nove predavatelje.

Izkazujejo potrebo po dodatnih izobraževanjih, kar lahko sklepamo iz tega, da se polovica vključuje še v dodatna izobraževanja (programi Neverjetna leta, Cool kids, izobraževanja Rejniškega društva Slovenije), berejo strokovno literaturo in obiskujejo predavanja, ki potekajo v okviru šol, nekaterim pa so v oporo tudi manj formalna srečanja (tečaji, duhovne vaje, tabori, srečanja rejniških družin).

»V redu so bila izobraževanja. Ena bolj uporabna, druga manj.« (intervju z rejnico 4)

»Kar se tiče razvoja otroka, veste, ta izobraževanja, ki sem jih jaz takrat dajala skozi, so bila sama sebi namen. Jaz v tistem čustvenem stanju sem pač to obkljukala, meni nič ni koristilo. Sem pa na zadnjih izobraževanjih zaznala pozitivno to, da smo šli delat delavnični sistem. To je bilo vrhunsko narejeno. Tudi mi smo povedali, da nam je to boljše in so bila naslednja izobraževanja potem tako narejena. Pa tudi treba je izobraževanja prilagoditi, ker imamo različne otroke. Imaš ene, ki imajo verjetno težave z nekimi zasvojenostmi, ali pa ima starše in si lahko temo izbral, to je tudi pozitivno. Tako da letos bila mi je bilo res vrhunsko, tudi izvedbe so mi bile vseč.« (intervju z rejnico 2)

»Jaz mislim, da niso usposobljeni, marsikdo ni usposobljen za delo z žalujočimi otroki in to bi bilo treba mogoče razmisliti tudi na področju izobraževanja, da se temu nameni več pozornosti. In pri rejništvu ne gre za izjeme, jaz mislim, da je tukaj vsak otrok šel čez neke procese žalovanja. Pa se ne spomnim, da je bilo kdaj kakšno izobraževanje na to temo.« (intervju z rejnico 2)

Predlagajo obvezna izobraževanja in usposabljanja na temo rejništva tudi za ostale poklice. Največkrat so omenjale sodnike in matične družine ter strokovne delavke na CSD. Oboji, tako rejnice kot otroci, so poudarjali pomen razbijanja stigme rejništva in se, v povezavi s tem, zavzemali za ozaveščanje splošne javnosti, da bi ta prepoznala rejništvo kot plemenito delo.

7.6. Povzetek predlogov za razvoj rejništva

Na koncu tega poglavja strnjeno povzamemo ključne predloge sodelujočih v raziskavi. Nekateri predlogi, ki so jih podali, so bili (že) naslovljeni v okviru nove zakonodaje s področja rejništva (npr. poklicno rejništvo, izboljšanje finančnega položaja rejnikov, izobraževanja, izboljšana strokovna podpora rejnikom, supervizija, brezplačna pravna pomoč ipd.)⁵⁰.

TABELA 15: POVZETEK PREDLOGOV ZA NADGRADNJO REJNIŠTVA V SLOVENIJI PO PODROČJIH

Področje izboljšav	Konkretni predlogi ukrepov
Korist otroka	Preverjanje in upoštevanje mnenj otrok (npr. pri izbiri rejniške družine, glede stikov s sorojenci, ki niso nastanjeni v isti družini ipd.); omogočiti tudi mlajšim otrokom, da izrazijo njihovo mnenje glede počutja v rejniški družini.
Biološki otroci rejnic	Pred nameščanjem otrok preveriti, kako bo nova družinska dinamika vplivala na biološke otroke rejnice.
Razbremenitev rejnic	Pogodbo o rejništvu naj podpiše tudi partner rejnice.
Finančni položaj rejnikov	Višje nagrade za rejnike; uvedba regresa; dodatek za velike rejniške družine; povračilo dejanskih stroškov; finančna pomoč pri zdravljenju otrok; plačana odsotnost z dela zaradi rejniških obveznosti.

⁵⁰ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD-C). Uradni list RS, št. [41/25](#).

Področje izboljšav	Konkretni predlogi ukrepov
Vloga občin	Financiranje izobraževalnih in podpornih programov za rejnike; sofinanciranje prostočasnih dejavnosti, psihoterapije in letovanj; lokalne bonitete in nagrade za rejnike.
Preverjanje in nadzor rejniških družin	Poglobljeno delo CSD z rejnicami.
Pravni status rejnikov	Krepitev pravne zaščite rejnikov; enakovrednost partnerjev v rejniški družini; pravica do brezplačne pravne pomoči; hitrejši in manj zapleteni sodni postopki.
Strokovna podpora	Dostopna psihološka pomoč za rejnike in otroke; redne supervizije; terapevtska obravnava otrok; reden, poglobljen in zaupen stik strokovnjaka z rejniško družino; kontinuirana strokovna usposabljanja.
Administrativni postopki	Skrajševanje postopkov; poenostavitev dokumentacije; zmanjševanje birokratskih obremenitev.
Poklicno rejništvo	Možnost poklicnega rejništva tudi za enega otroka.
Celostna obravnava otrok	Hitrejši dostop do specialistov; dolgoročno spremljanje otrok; sistemska podpora pri osamosvajanju.
Matične družine	Izboljšanje podpore; izboljšanje odnosov z rejniško družino (NVO v vlogi mediatorja, kjer je to smiselno), po potrebi omejitev pravic.
Oblike rejništva	Razvoj in formalna ureditev različnih oblik rejništva: specializiranega rejništva; krizno rejništvo; kratkotrajno rejništvo; vikend rejništvo, rejništvo otroka skupaj z odraslo osebo.
Preventivno delo	Zgodnja strokovna pomoč biološkim družinam; krepitev podpore pred odvzemom otrok; preprečevanje institucionalizacije.
Medinstitucionalno sodelovanje	Izboljšano sodelovanje med CSD in drugimi deležniki, kot so sodišča, strokovni centri; jasnejša, bolj formalna razdelitev pristojnosti; boljši pretok informacij.
Stabilnost strokovnih delavk	Zmanjševanje fluktuacije kadra na CSD; razbremenitev administrativnih nalog; več časa za neposredno delo z družinami.
Promocija rejništva	Nacionalne in lokalne promocijske kampanje; informiranje o različnih oblikah rejništva; predstavitve dobrih praks; aktivno (ciljano, osebno) nagovarjanje potencialnih rejnikov.
Družbena prepoznavnost	Javna in občinska priznanja rejnikom; javne pohvale; večja simbolna in moralna podpora.
Terminologija	Premislek in prilagoditev izrazov, ki povečujejo stigmo; večja jezikovna občutljivost v strokovni in javni rabi.
Izobraževanja	Nadgradnja vsebin (travma, navezanost, vedenjske težave, žalovanje); obvezna izobraževanja za sodnike, strokovne delavke in druge ključne akterje.

POVZETEK REJNIŠKE UREDITVE V SLOVENIJI, KI ODSEVA POGLED OTROK IN MLADIH Z IZKUŠNJO REJNIŠTVA TER REJNIC

Povzamemo lahko, da ima sistem rejništva razmeroma **dobro** normativno osnovo, in sicer:

- relativno dobro urejena osnovna zakonodaja (jasne pravice in dolžnosti);
- možnost izobraževanj in usposabljanj rejnikov;
- zagotovljene osnovne finančne in materialne pravice otrok;
- podaljšanje rejništva do 26. leta ob nadaljnjem šolanju;
- ureditev rejništva kot poklica;
- omogočeno sodelovanje različnih institucij pri obravnavi otrok in nudenju podpore ter pomoči (npr. v okviru IPS).

Prednosti obstoječega sistema so dobro izhodišče za nadaljnji razvoj. Ob tem pa prepoznane **slabosti** na področju financiranja, pravnega in družbenega položaja rejnic, zagotavljanja največje koristi otrok, pomanjkljive intenzivne in strokovne podpore rejnicam in otrokom, omejujejo bolj uspešno izvajanje rejništva v praksi. Kot je razvidno iz odgovorov sodelujočih v raziskavi je zadovoljenost potreb otrok odvisna od podpore, ki jo uspe zagotoviti določena rejniška družina. Slednja je nemalokrat odvisna od angažiranosti, empatije in strokovne usposobljenosti strokovnih delavk CSD. Obravnava otrok in rejnic je tako v preveliki meri odvisna od njihovega lokalnega okolja. Med ključnimi slabostmi rejništva lahko izluščimo sledeče:

- nezadostno plačilo rejnikov;
- pomanjkljiva pravna zaščita rejnikov (pred matičnimi družinami);
- dolgotrajni administrativni ter sodni postopki;
- omejena strokovna podpora rejnikom in otrokom;
- pogodbo o rejništvu lahko sklene samo ena oseba (ne pa celotna družina);
- participacija otrok in resnično upoštevanje njihovih želja (npr. pri izbiri rejniške družine);
- izguba poglobljenega stika s sorojenci, ki bivajo v drugih okoljih (rejniških družinah, pri posvojiteljih, v strokovnih centrih);
- nezadostno in neustrezno preverjanje primernosti rejnikov pred pridobivanjem statusa rejnika in med opravljanjem rejniške dejavnosti;
- nezadosten pretok informacij med institucijami in formalno pomanjkljivo urejene pristojnosti različnih služb (npr. med CSD in strokovnimi centri);
- izobraževanja in usposabljanja so premalo praktično naravnava in ne pokrivajo nekaterih ključnih tem (kot je žalovanje, vedenjske in čustvene težave otrok, travma);
- šibka systemska podpora pri osamosvajanju mladostnikov;
- nizko družbeno vrednotenje rejništva in prisotna stigmatizacija rejništva;
- fluktuacija kadra na CSD in njihova preobremenjenost;
- premalo pozornosti izboljšanju situacije v matičnih družinah ter kakovosti odnosov med matično in rejniško družino.

****Določene slabosti, ki so jih vprašani izpostavili v raziskavi, področna zakonodaja sicer že naslavlja (bodisi zakonodaja, ki je veljala v času izvajanja raziskave bodisi nadgradnja zakonodaje), kot je npr. plačilo rejnikom, strokovna podpora rejnicam in otrokom, preverjanje primernosti rejnikov, izobraževanja in usposabljanja za rejnice.*

Na podlagi odgovorov sodelujočih v raziskavi povzemamo, da nadaljnji razvoj rejništva zahteva konceptualno prenovo rejništva na način nadgradnje obstoječega sistema, in sicer v smeri krepitve podpore rejnikom kot ključnim nosilcem rejništva, boljše zaščite koristi otrok skozi celotno rejništvo in pravočasno obravnavo njihovih potreb, krepitve podpore matičnim družinam ter zmanjševanje sistemskih ovir, ki zavirajo izvajanje rejništva v praksi (npr. dolgotrajni sodni postopki, predolgo bivanje otrok v kriznih centrih, sklenitev pogodbe le z eno osebo v rejništvu namesto s celotno družino ipd.). Rešitve za izboljšanje rejništva morajo nagovarjati težave, kot so: pomanjkanje novih rejnikov, naraščajoča kompleksnost potreb otrok, neenakost v obravnavi otrok in rejnikov glede na lokalno okolje, preobremenjenost rejnic, preobremenjenost CSD, dolgotrajni postopki na sodiščih, ki zavirajo hitro odzivanje v korist otroka, neustrezni stiki otrok z biološkimi starši, .

Področne politike bi zato morale obravnavati rejništvo kot pomembno področje socialne, družinske, izobraževalne, zdravstvene in tudi stanovanjske politike ter zagotoviti ustrezne finančne, pravne in organizacijske pogoje za nadaljnji razvoj rejništva v Sloveniji.

9. ZAKLJUČEK IN PREDLOGI

Rejništvo ima v Sloveniji dolgoletno tradicijo. Z razvojem stroke socialnega dela so se bistveno spreminjali koncepti razumevanja pomoči otrokom in družinam – od tradicionalnih (oz. kliničnih, ki so predpostavljali, da je s posameznikom in določeno družbeno skupino nekaj narobe) do sodobnejših perspektiv, ki poudarjajo povezanost posameznika in okolja ter soustvarjanje rešitev. Z razvojem profesionalizacije se je socialno delo usmerilo v sodelovalni odnos med starši, rejniki in socialnimi delavci, ki skupaj skrbijo za blaginjo otroka s ciljem njegove čimprejšnje vrnitve v matično družino (koncept soskrbnništva). Zakonodaja na področju rejništva v Sloveniji obstaja že vsaj od leta 1922 (Sitar Surić 2014)⁵¹ in se je od takrat večkrat spreminjala; najnovejše spremembe beležimo v letu 2025, ko je bila sprejeta nova zakonodaja⁵², ki v določeni meri (že) naslavlja probleme, ki jih opiše pričujoče poročilo. Kljub napredku pa številni izzivi ostajajo.

V zaključnem poglavju smo na podlagi ugotovitev, ki smo jih zbrali v okviru raziskave, oblikovali predloge, za katere menimo, da bi lahko pripomogli k boljši ureditvi rejništva pri nas. Predlogi nagovarjajo slabosti, ki so nam jih zaupali mladostniki z izkušnjo rejništva in rejnice. Glede na analizo njihovih odgovorov poudarjamo, da je treba pri snovanju politik za razvoj rejništva in izvedbi ukrepov v praksi imeti v mislih in upoštevati naslednje ključne vidike:

- prepraševanje uresničevanja največje koristi otrok,
- participacija otrok in upoštevanje njihovih mnenj,
- podpora in pomoč morata omogočati pokrivanje raznolikih potreb otrok in mladostnikov v rejništvu in njihovih rejnic,
- podpora in pomoč ne smeta poglobljati travm pri otrocih v rejništvu,
- podpora in pomoč ne smeta stigmatizirati otrok v rejništvu,
- ocena in upoštevanje tega, kako obremenjujoča je podpora za prejemnike pomoči glede na učinkovitost le-te.

Predlogi:

1. Okrepiti pomoč in podporo otrokom, matičnim družinam in rejniškim družinam v smeri soustvarjanja zelenih izidov

Najprej je treba sistem rejništva preoblikovati tako, da bodo vsi udeleženi podprti na najboljši možni način. To velja za vse faze, tako preventivo, z namenom preprečitve odvzema otroka, kot kasneje, v kolikor se izkaže, da bivanje otroka v matični družini ni v otrokovo korist.

Npr. v **Angliji**⁵³ strokovne delavke CSD nudijo oporo: a) rejniški družini (svetujejo o specifičnih vedenjskih in čustvenih izzivih otrok, nudijo pomoč pri koordinaciji terapevtskih storitev in šolanja otroka, dodatno podporo, ki zajema dostop do specialistov, svetovalcev za travmo in vključevanje v mrežo rejnikov (ang. 'peer support'); b) otrokom v rejniški družini (individualno spremljanje razvoja, izobraževanja in zdravja s standardiziranimi orodji; psihosocialna podpora

⁵¹ Sitar Surić Sanja. 2014. Soskrbnništvo – rejništvo za postmoderno socialni delo. Socialno delo 53 (2): 109–114.

⁵² Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD-C). Uradni list RS, št. [41/25](#).

⁵³ V Združenem kraljestvu različne države sicer zasledujejo podobne cilje, vendar se pravna ureditev, izvajanje, rejništva in nekateri administrativni postopki razlikujejo zaradi različnih zakonov in organizacijskih pristopov. Na primer Severna Irska ima lastno zakonodajo, ki ureja področje rejništva (in sicer Children (Northern Ireland) Order 1995), medtem ko Anglija to področje ureja s Children Act 1989).

(podpora pri navezanosti, predelovanju travme, izgubi in stiku z matično družino) in dostop do psihologov, terapevtov; participacija otrok (sodelovanje otrok na sestankih, otrok je vključen v odločitve o svojem življenju); c) matični družini (napotitev v programe za starše, ki jim pomagajo pri krepitvi starševskih kompetenc, obvladovanju čustev in izboljšanju komunikacije (npr. Neverjetna leta) ter izvajanje obiskov na domu. Pri svojem delu izhajajo iz ključnih konceptov: otrokocentričen pristop (osredotočenost na otrokove potrebe in mnenja), teorija varne navezanosti, razumevanje travme in njenega vpliva na razvoj in odzivanje otroka, identifikacija virov moči družine, celosten pristop s poudarkom na vključevanju matične družine (kjer je to v otrokovo korist), multidisciplinarni pristop in mreženje podpore in pomoči, supervizija in refleksija sprejetih odločitev (Department for Education 2011)⁵⁴. Mann in Kretchmar-Hendricks (2017)⁵⁵ v njuni knjigi sicer apelirata na to, da je treba angleški sistem v praksi še izboljšati z empatijo in razumevanjem travme otrok (npr. za participacijo otrok ni dovolj le vključevanje otrok v formalne sestanke, ampak so ključni pogovori z njimi v varnem okolju; pomembno je, da strokovni delavec spodbuja izražanje njihovih čustev in želja in da jih aktivno posluša. Otrokovo mnenje mora biti integralni del načrtovanja ne glede na formalne procese socialnega dela. Knjiga tudi poudarja, da morajo socialne delavke in rejniki razumeti, da vedenjski izzivi otroka pogosto izhajajo iz preteklih travm, zato je pomembno, da se ti odzivajo z empatijo in potrpežljivo, namesto kaznovanja ali strogega nadzora. Na ta način se lahko ustvari okolje, kjer otrok lahko postopoma gradi občutek varnosti in zaupanja. Prav tako je poudarek na učenju iz primerov na podlagi resničnih zgodb otrok in družin. Poznavanje konkretnih primerov spodbuja razvoj prakse, ki je bolj sočutna, realistična in usmerjena k posamezniku).

Podoben pristop uporabljajo tudi na **Švedskem**. Strokovne delavke CSD redno obiskujejo rejniško družino (običajno enkrat mesečno oz. po dogovoru glede na potrebe otroka). Nastopajo v vlogi svetovalke, mentorice (dajejo napotke glede vzgoje, predloge za obvladovanje stresnih situacij in podpirajo otroka). Strokovne delavke podpirajo tudi matično družino (izvajajo obiske na domu, svetujejo o starševskih veščinah in strategijah vzgoje, napotujejo v programe za krepitev starševskih kompetenc ali terapije). Pogosto organizirajo multidisciplinarnе sestanke in sodelujejo s psihologi, terapevti, zdravniki in drugimi specialisti, vrtcem, šolo, kjer ocenijo napredek otroka in (pre)oblikujejo strategijo za podporo otroku. Pristopi dela so utemeljeni in konceptih kot so: pravice otrok, potrebe otrok, teorija navezanosti, travma, multidisciplinarni pristop in celosten pristop podpore in pomoči družini (CSD kot povezovalac med rejniško in matično družino, če je to v korist otroka)⁵⁶.

Konkretni predlogi za slovenski sistem:

⁵⁴ Department for Education. 2011. Fostering Services: National Minimum Standards. Dostopno prek: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7abe16e5274a319e77a6a1/NMS_Fostering_Services.pdf (8.12.2025).

⁵⁵ Janet Mann in Molly D. Kretchmar-Hendricks (2017). *Creating Compassionate Foster Care: Lessons of Hope from Children and Families in Crisis*. London, UK ; Philadelphia, PA : Jessica Kingsley Publishers,

⁵⁶ Viri:

Socialstyrelsen. (2023). *Barn och unga placerade i familjehem*. Swedish National Board of Health and Welfare. Dostopno prek: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/placerade-barn-och-unga/familjehem/>

Socialstyrelsen. (2025). *Min insats – Familjehem: Questions and answers*. Swedish National Board of Health and Welfare. Dostopno prek: <https://www.socialstyrelsen.se/mininsats/vad-kan-jag-gora/familjehem/>

Socialstyrelsen. (2022). *Barns behov i centrum (BBIC): A framework for assessment and follow-up*.

Swedish National Board of Health and Welfare. Dostopno prek: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/barns-behov-i-centrum/>

Inspektionen för vård och omsorg. (2025). *Service with support for family homes and emergency foster homes*. Dostopno prek: <https://www.ivo.se/other-languages/authorisations/sol-activities/service-with-support-for-family-homes-and-emergency-foster-homes-that-receive-children/>

- **zmanjšati preobremenjenost strokovnih delavk** na CSD za lažje izvajanje poglobljenega strokovnega dela v praksi. Z namenom, da bi strokovne delavke CSD lahko nudile ustrezno podporo, bi morale sodelovati z manjšim številom otrok in družin.
- **podpreti strokovne delavke CSD** v smeri krepitve kompetenc za procesno delo.
- Oblikovati **izobraževalne module o travmi** za CSD, rejnice in tudi druge deležnike (sodnike, izobraževalne institucije). Na Nizozemskem (Canali in Veschiato 2013)⁵⁷ so npr. razvili program za rejnike, ki so ga poimenovali »Skrb za otroke, ki so preživeli travmo: delavnica za rejnike.« Sestoji iz osmih dvournih predavanj, na katerih rejniki pridobijo informacije o travmi, njenem vplivu na otroke in odnose. Naučijo se prepoznati vedenjske znake travme in primerne odzive. Pri delu s hudo travmatiziranimi otroki velikokrat pride do sekundarne travme, zato so v program vključili tudi »skrb zase,« kot soočanje s sekundarno travmo.
- Pripraviti **standardizirane ocenjevalne liste in orodja**, ki se lahko uporabljajo kot del socialnovarstvenih postopkov. Na ta način bi lahko dosegli dvoje: a) okrepili participacijo otrok in b) pridobili podatke za raziskovalne namene.
Na Švedskem npr. uporabljajo takšna orodja, ki niso samo preproste "checkliste koristi otroka", ampak del širšega strokovnega in raziskovalnega okvirja ocenjevanja potreb otrok v rejništvu. Strokovne delavke s pomočjo vprašalnikov ocenjujejo otrokovo vedenje, psihosocialne težave, kakovost življenja in druge vidike. Ti podatki se uporabljajo tudi v raziskovalne namene za študije o sistemu rejništva, otrokovih potrebah ali pri spremljanju kakovosti rejništva⁵⁸. Se pa na Švedskem prav tako srečujejo z izzivi, kako nadgraditi orodja, s katerimi bi še boljše ocenili uresničevanja koristi otrok in participacije otrok (npr. raziskave kažejo, da je v praksi sodelovanje otrok pri odločanju o »ujemanju« z rejniško družino (*matching*) precej omejeno, kadar pa je sodelovanje otrok vzpostavljeno, pa se to zgodi šele v kasnejših fazah rejništva (ključna ovira: pomanjkanje rejniških družin)⁵⁹. Švedski pristop za pomoč otrokom pri izražanju njihovih mnenj in CSD pri pridobivanju uvida v potrebe otrok temelji na orodjih, ki jih uporabljajo v Angliji (Horwath 2009)⁶⁰, kjer kombinirajo različne metode (otroci lahko npr. napišejo, narišejo svoja občutja, se izražajo preko igre, kartic, prispodob itd.). Omenjeni zgled uporabljajo tudi v Italiji. Analiza, opravljena na Švedskem, je pokazala, da na ta način strokovni delavci CSD bolje ocenijo potrebe, se pa na drugi strani poveča njihova obremenitev z administrativnim delom (Matscheck in Berg Ekhlundh 2014)⁶¹.
- **Krepitev vloge NVO** v okoljih, kjer le-teh primanjkuje in zato rejniške družine nimajo na voljo tovrstne opore. Pri tem je pomembno, da vloga NVO ostaja obrobna, saj je ključno ohraniti in krepiti CSD kot ključnega nosilca opore in pomoči v slovenskem sistemu

⁵⁷ Canali in Vecchiato. 2013. Foster care in Europe: what do we know about outcomes and evidence? Fondazione Zancan Paideia (papers presented at the 7th International Foster Care Research Network Meeting in Padova, Italy in collaboration with Fondazione Zancan, International Association for Outcome-based Evaluation and Research on Family and Childrens Services (OBER) and Fondazione Paideia).

⁵⁸ Skillmark in Denvall. 2017. The standardizers: social workers' role when implementing assessment tools in the Swedish social services, *Nordic Social Work Research* 8(1). Dostopno prek: [https://www.researchgate.net/publication/315668369_The_standardizers_social_workers%27_role_when_imple](https://www.researchgate.net/publication/315668369_The_standardizers_social_workers%27_role_when_implementing_assessment_tools_in_the_Swedish_social_services) menting_assessment_tools_in_the_Swedish_social_services (15. 12. 2025).

⁵⁹ Bergman idr. 2025. How Are Children Involved? Participation of Children in the Process of Matching With Foster Families. *Child & Family Social Work*. Dostopno prek: <https://www.ovid.com/journals/chfsw/abstract/10.1111/cfs.70013~how-are-children-involved-participation-of-children-in-the?redirectionsource=fulltextview> (8.12.2025)

⁶⁰ Horwath J. 2009. The child's world. The comprehensive guide to assessing children in need (second edition). London and Philadelphia: Kingsley Publishers.

⁶¹ Matscheck, D. in L. Berg Ekhlundh 2014. Does BBIC make a difference? Structured assessment of child protection and support, *Nordic Social Work Research* 5(3):1-19.

rejništva. NVO so primerni bolj kot dopolnilna podpora (in ne kot osrednji vir pomoči, kot to velja npr. na Češkem).

- **Prenos in učenje o dobrih praksah iz tujine** (organiziranje »study visits« v drugih evropskih državah za strokovne delavke CSD (npr. Švedska, Anglija).
- **Nagrajevati strokovne delavke na CSD, ki jih kot izjemno podporne prepoznavajo otroci in rejnice, in promovirati njihovo znanje, izkušnje in pristop k delu** (otroci in rejnice so nekatere strokovne delavke na CSD izpostavili kot posebej angažirane, empatične in strokovne – kot nekoga, ki jim je izrazito MAR za njihovo situacijo).
- **Okrepiti prenos znanja med strokovnimi delavci CSD**, ki sodelujejo v intervizijskih skupinah na CSD na področju rejništva.
- Oblikovati **medsektorsko delovno skupino**, ki bo pripravila konkretne ukrepe in predloge za prakso (s področji sociale, družine, zdravstva in prava. Konkretno predlagamo, da se v delovno skupino vključijo npr. predstavniki FSD, Skupnosti CSD, NIJZ in PIC ter drugi, ki lahko s svojimi izkušnjami prispevajo k oblikovanju uporabnih predlogov, orodij in praks za izboljšanje rejništva pri nas. FSD npr. sodeluje v pilotnem projektu, ki se izvaja na CSD Gorenjska »Mobilna služba za podporo družinam s številnimi izzivi«. V letošnjem letu so zaključili tudi mednarodni projekt »Izzivi družin in socialnega dela: s polifonično skupnostjo do zelenih rezultatov«. Oba projekta sta potrdila uspešnost inovativnega pristopa pri delu z matičnimi družinami in podpori strokovnih delavk na CSD, ki je bila razvidna v manjšem številu odvzemom otrok. Nadalje, Skupnost CSD organizira izobraževanja za rejnice. NIJZ pripravlja monografijo o travmi pri mladih, ki bo izšla v letu 2026, PIC pa razvija orodja za ugotavljanje koristi otrok).

2. Razvijati nove oblike rejništva in nadomestnega varstva otrok

V Sloveniji poznamo nekatere oblike rejništva (npr. poklicno, sorodniško, »klasično« itd.). Kot lahko sklepamo iz podatkov, pridobljenimi v okviru raziskave, zgolj te oblike ne zadoščajo za pokrivanje raznolikih potreb otrok in rejnic. Predlagamo, da, po vzoru nekaterih evropskih držav, v Sloveniji razvijamo tudi druge oblike rejništva in nadomestnega varstva otrok. Na ta način bi pomembno prispevali k razvoju deinstitucionaliziranih oblik varstva otrok, kot to predvidevajo nekateri ključni dokumenti s področja varovanja pravic otrok (npr. Jamstvo za otroke).

V skupnosti je treba razviti pestro paleto storitev za otroke in njihove družine. Te morajo biti prilagojene potrebam otroka in družine. Razviti je treba storitve preprečevanja institucionalizacije, zagotoviti direktno podporo družinam in nadomestno oskrbo v družini (IRSSV 2024)⁶².

Razvoj različnih oblik rejništva pomeni premislek o tem:

- kako krepiti izvajanje točno določene oblike rejništva, da bo ta zares uspešno naslavljala potrebe otrok. V okviru pričujoče raziskave na primeru vikend rejništva ugotavljamo, da lahko tako pozitivno (izkušnja družinskega življenja) kot negativno (občutek nesprejetosti v družini, premalo časa za vzpostavitev globljih vezi, selitve) vpliva na otroke. V okviru preišljenega razvoja omenjene oblike rejništva je treba krepiti dejavnike, za katere vemo, da pripomorejo k dobri izkušnji (kot je npr. pomen tesnega sodelovanja različnih služb tako CSD, rejniške družine, strokovnega centra, šole idr.).
- kako lahko z rešitvami nagovorimo težave in izzive, s katerimi se soočajo v drugih oblikah nadomestnega varstva otrok, kot so krizni centri (npr. dolgotrajne namestitve, ki

⁶² IRSSV. 2024. Razvoj rejništva v Sloveniji – predlogi. Interni dokument.

niso v korist otrokom)⁶³ in strokovni centri (npr. prezasedenost, otroci s kompleksnimi vedenjskimi in čustvenimi težavami ali motnjami)⁶⁴. Na primer krizno rejništvo lahko predstavlja dopolnitev kriznim centrom; specializirano rejništvo pa služi kot delna rešitev na primer za otroke z vedenjskim in čustvenimi motnjami in s tem prispeva razbremenitvi strokovnih centrov.

- kako določeno obliko rejništva predstaviti potencialnim rejnikom (t. j. promocija) in kako jih spodbuditi, da bi se odločili za opravljanje le-te (npr. z izboljšanimi pogoji dela, finančnimi spodbudami). Ugotavljamo namreč, da v praksi na primer vikend rejništvo ni dobro prepoznano. Tudi podatki CSD, ki smo jih pridobili v okviru poizvedbe, kažejo na to, da ne gre za pogosto obliko izvajanja rejništva.

Konkretni predlogi:

- **opredeliti nove oblike rejništva v zakonodaji ali drugih dokumentih**, kot so strategije, resolucije ipd. (evropske države se glede formalne ureditve različnih oblik rejništva v zakonodaji med seboj precej razlikujejo. Italijanska zakonodaja jasno določa npr. predvsem načela rejništva (pravica do družine, začasnost, odnosi ipd.), natančno prepoznava »klasično« rejništvo, sorodstveno in rejništvo s soglasjem staršev, medtem ko ostale oblike rejništva, kot je delno rejništvo, krizno in poklicno rejništvo niso natančneje zakonsko kategorizirane – so pa zapisane v pravilnikih, ki jih uporabljajo socialne službe na regionalni ravni. Švedska prav tako kombinira zakonske okvire, podzakonske akte in nacionalne smernice, saj s tem omogoča bolj fleksibilno prakso (prilagajanje otrokovim potrebam, prehode med oblikami, individualne rešitve). Zakonsko ureja »klasično« rejništvo in sorodstveno rejništvo, medtem ko je krizno (kratkorочно) rejništvo ter specializirano in poklicno zapisano v smernicah. Najbolj eksplicitno, strukturirano in normirano od vseh omenjenih držav različne oblike rejništva popisuje angleška zakonodaja. Za vsako od oblik rejništva (kratkorочно, dolgorочно, krizno, rejništvo za »predah« rejniških družin, sorodstveno, specializirano, rejništvo za otroka in starša) natančno opiše namen, kriterije, zahteve glede podpore, financiranje in nadzorne mehanizme.
- **Strokovne delavke CSD naj v različnih fazah rejništva (pred vstopom v rejniško družino, med bivanjem v rejništvu) ocenijo, katera oblika rejništva je za otroka v danem obdobju življenja najprimernejša**. Pri tem mora biti zagotovljena možnost prehajanja med različnimi oblikami rejništva, kadar se izkaže, da je to v največjo korist otroka (takšen pristop je pomemben, ker različne oblike rejništva predvidevajo različne stopnje in vrste podpore – npr. na Švedskem poznajo specializirano rejništvo za otroke s hudimi travmami, vedenjskimi in čustvenimi težavami, razvojnimi motnjami in kompleksnimi psihosocialnimi težavami. Ti otroci v okviru specializiranega rejništva dobijo več strokovne podpore, rejnice pa pogostejšo supervizijo in višje plačilo v primerjavi z ostalimi rejnicami).

⁶³ Glej npr.:

a) Varuh človekovih pravic. 2024. DPM v kriznem centru za mlade Kresnička v Radovljici »Ni sprememb pri dolgotrajnih namestitvah otrok in mladostnikov«. Dostopno prek: <https://arhiv.varuh-rs.si/sl/sporocila-za-javnost/novica/dpm-v-kriznem-centru-za-mlade-kresnicka-v-radovljici-ni-sprememb-pri-dolgotrajnih-namestitvah-otro/index.html> (28.1.2026).

b) Dremelj, Polona, Topolovec, Nina in Barbara Kopal Tomc. 2016. Analiza delovanja KCM: Priprava predlogov za prenovu organizacije Kriznih centrov za mlade (KCM). Ljubljana: IRSSV.

⁶⁴ Narat, Tamara, Marušič, Žana in Urban Boljka. 2024. Priprava podlag za poročilo Sveta RS za otroke in družino: otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami. Ljubljana: IRSSV.

- **Razvijati nove oblike rejništva** (od takšnih, ki delujejo kot preventiva pred odvzemanjem otroka, do takšnih, ki preprečujejo institucionalizacijo otrok):
 - o **Rejništvo za otroka in starša** (to obliko poznajo npr. v Združenem kraljestvu (Anglija in Wales) (FCA 2026)⁶⁵. Primerna je za starše, ki potrebujejo dodatno pomoč in podporo (predvsem, za te, ki sami niso izkusili ljubečega družinskega okolja v svojem otroštvu. Običajno gre za matere z dojenčki).

Biološki starš živi skupaj s svojim otrokom in rejnikom v njegovem domu. Vloga rejnikov je predvsem ta, da aktivno mentorira in podpira biološkega starša, vodi starševske veščine (hranjenje, rutina, skrb za otroka), je v tesnem stiku s socialnimi delavci in drugimi službami, ni nadomestni starš v klasičnem smislu, ampak sodeluje z biološkim staršem. Osrednji namen tovrstne oblike rejništva je podpora staršu, in ne le skrb za otroka. Podoben pristop poznajo tudi na Irskem (t. i. »parent and baby foster care«).

Ključnega pomena za uspešnost opisanega pristopa je **usklajevanje in koordinacija različnih služb**, saj gre za kombinacijo varstva, mentorstva, socialne podpore in zdravstvene oskrbe:

 - Socialni delavci: so glavni koordinatorji. Spremljajo starša in otroka, ocenjujejo starševske kompetence, sodelujejo z rejnikom, pripravljajo individualni načrt podpore.
 - Rejnik: vodi starša v vsakodnevni oskrbi otroka, sodeluje s socialnimi službami, nudi varno okolje in model starševstva.
 - Psihologi/terapevti: svetujejo staršu in otroku, podpirajo razvoj čustvene vezi, obravnavajo travme ali duševne težave.
 - Zdravstvene službe: pediater, zdravnik, zobozdravnik, medicinska oskrba za mater in otroka.
 - Strokovnjaki s področja izobraževanja: šola, predšolski programi, nudijo podporo pri učenju in razvoju socialnih veščin otroka.
 - Drugi specialisti: npr. pri zasvojenostih, socialnih veščinah, upravljanju denarja, življenjskih veščinah, ki zagotavljajo posebej usmerjeno podporo.

Pomembno je, da imajo vsi navedeni akterji jasno definirane vloge, da med njimi poteka redna komunikacija ter da je podpora prilagodljiva (v smislu, da se intenzivnost podpore preminja glede na napredek starša).
 - o **Specializirano rejništvo** (specializirano rejništvo je razvilo kar nekaj evropskih držav. Švedska in Anglija imata npr. zelo dobro razvito to obliko rejništva, dobro razvito imajo tudi na Nizozemskem, Danskem, Finskem, v Nemčiji in Belgiji). Namenjeno je otrokom s kompleksnimi težavami, ki se odražajo na duševnem in fizičnem zdravju otrok, vedenju, kognitivnih zmožnostih, komunikaciji, čustvenem razvoju. V Angliji sicer ni nujno, da gre za zanemarjene in zlorabljene otroke. Takšna oblika rejništva lahko predstavlja samo občasno dodatno oporo in razbremenitev bioloških družin).

Na Švedskem je na primer specializacija rejništva **vezana na potrebe otroka** in ne na status rejnika⁶⁶. Gre za otrokocentričen pristop k **organizaciji rejništva**, kjer le-ta ni homogena storitev, obstaja pa **razpon namestitev z različno**

⁶⁵ Spletna stran GOV UK: <https://www.gov.uk/becoming-foster-parent/types-of-foster-care> (8.12.2025).

⁶⁶ Parent and child fostering (FCA). 2.026. Dostopno prek: <https://www.thefca.co.uk/about-fostering/types-of-fostering/parent-and-child-fostering/> (8.2.2026).

stopnjo intenzivnosti podpore, prilagojenih potrebam otrok. Socialne službe (po smernicah t. i. Socialstyrelsen) razumejo rejništvo kot kontinuum med:

- **standardnim rejništvom** – za otroke z manjšimi potrebami,
- **okrepljenim rejništvom** – z več podpore in nadzora,
- **visoko specializiranimi namestitvami – za otroke s kompleksnimi travmami, vedenjskimi ali duševnimi težavami.**

Otroci so razporejeni glede na oceno potreb. Višja kompleksnost pomeni:

- pogostejše obiske socialnega delavca,
- vključitev terapevtov ali psihiatrov,
- manjše število otrok na rejniško družino,
- vključevanje **multidisciplinarnih timov**, ki lahko vključuje: socialnega delavca, psihologa, terapevta za travmo, šolskega svetovalca. Ti strokovnjaki **aktivno vodijo primer** in usmerjajo delo z otrokom.
- vključevanje otrok v **specializirane programe** (npr. terapevtski ali vedenjski programi), pogosto prek zasebnih izvajalcev ali specializiranih ekip. To omogoča standardizirano obravnavo, merjenje napredka, večjo doslednost med primeri.
- da imajo rejniki možnost takojšnjega posveta ali krizne intervencije.
- višje plačilo rejnikom.

Gre za dinamičen proces, kjer se raven specializacije lahko spremeni, saj socialna služba redno spremlja izide in prilagaja raven podpore. Opisan pristop se obrestuje vsaj s treh vidikov: a) uspešno naslavlja heterogenost potreb otrok v varstvu, b) omogoča boljše izide, ker je podpora intenzivnejša pri kompleksnih primerih; c) preprečuje institucionalizacijo.

Glede na to, da se v Sloveniji »težavno rejništvo nemalokrat predčasno zaključi (kot je razvidno iz pričujoče raziskave, kjer rejnice vse pogosteje izražajo vzgojno nemoč (predvsem pri mladostnicah in mladostnikih), otroci pa v teh primerih najpogosteje ostanejo v strokovnih centrih, v katerih primanjkuje prostora (Narat idr. 2024)⁶⁷, se zdi tovrstno obliko rejništva smiselno razvijati tudi pri nas.

- **Krizno rejništvo** (ključno za otroke, ki jih je treba nemudoma umakniti iz domačega okolja. Na Švedskem so ti rejniki posebej usposobljeni za soočanje z negotovimi situacijami, hitrim prilagajanjem in delom v kriznih situacijah. Podobno obliko poznajo tudi v Angliji. Rejniki otrokom, ki jih je treba zaradi nasilja ali smrti starša nemudoma odstraniti iz domačega okolja, nudijo varen prostor in tolažbo. Strokovne delavke CSD jih lahko kontaktirajo kadarkoli. Rejniki so plačani glede na število noči, ki jih otrok preživi pri njih. Imajo pa zagotovljeno plačilo za tri noči, ne glede na to, da v praksi morda otrok ostane v njihovi družini manj časa. Krizno rejništvo naj bi trajalo en do dva dni oz. dokler strokovni delavci CSD ne najdejo bolj primerne rešitve, včasih pa v praksi traja tudi več tednov ali mesecev). Krizni rejniki nudijo tudi ostalim rejnikom možnost namestitve »njihovih« otrok za krajše obdobje, z namenom razbremenitve in predaha (gre za nekakšno obliko vikend rejništva).
- **Dolgoročno rejništvo** (primerno za tiste otroke, kjer vrnitev v matično družino ni pričakovana. Na Švedskem v tovrstnih primerih obstaja možnost večjega prenosa starševskih pravic na rejnika).

⁶⁷ Narat, T., Marušič, Ž. in U. Boljka. 2024. Priprava podlag za poročilo Sveta RS za otroke in družino: otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami, končno poročilo. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

- **Razvijati nove oblike nadomestnega varstva otrok:**
 - o **Dnevno rejništvo** (oz. »lažje, mehke oblike rejništva«, kjer v resnici niti ne gre za pravo rejništvo, temveč za preventivno obliko pomoči družinam. V Italiji so razvili dnevno rejništvo, kjer je pozornost namenjena matični družini. Gre za preventivno delo in nudi začasno podporo ranljivim družinam. Matična družina prejme podporo brez ločevanja od otrok. Dnevno rejništvo traja okvirno eno leto. Rejniška družina matični pomaga pri vzgoji, organizaciji, gospodinjstkih opravilih, sodelovanju z institucijami. Skupaj se udeležujejo raznih dogodkov, se pogovarjajo o izzivih pri otrocih, vzgoji in starševskih metodah. Izkazalo se je, da je model učinkovit v naslednjih primerih: družine, ki imajo težave pri vključevanju v pomoč, ki jo ponuja država; bolezen nekoga iz družine; težave med partnerjema; težave pri vzgoji; težave pri organizaciji družinskega življenja; splošna ranljivost družine)⁶⁸. Ta oblika rejništva se je izkazala kot primerna tudi za družine z migrantskim ozadjem ali pa za družine brez socialne mreže. Gre za zelo učinkovito obliko, ki zmanjšuje socialno izključenost otrok in matičnih družin. Med dobre vidike štejemo: a) otrok ostane v matični družini, rejniška družina pa deluje kot podporna mreža; b) ker ni grožnje odvzema otroka je s strani bioloških staršev vidna visoka stopnja sprejemanja podpore in pomoči, c) ima močne preventivne učinke in življenje družine izboljša, tako da nadaljnje intervencije niso potrebne; d) odnosi med matično in »solidarnostno oz. rejniško« družino so recipročni in nehierarhični. Med slabe vidike pa prištevamo: a) takšna oblika zahteva veliko kulturne senzibilnosti in medsebojnega spoštovanja; b) sama izvedba je zelo odvisna od angažiranosti strokovnih delavk, ki delajo na določenem primeru; c) nujna so usposabljanja in podpora za »solidarnostne družine/rejniške družine« (Petrella idr. 2025)⁶⁹. Podobno obliko poznajo na Švedskem – »kontaktna družina«. Otrok prejme »dodatno družino«, s katero preživi en ali dva vikenda vsak mesec, kakšen dan čez teden, včasih pa tudi cel teden med počitnicami. Namen te oblike je, da otrok razširi svojo mrežo, dobi nove vzornike in nove pomembne druge. Otrok naj bi se z dodatno podporo v »dodatni družini« lažje soočal z vsakdanjim življenjem v matični družini. V to obliko so običajno vključene matere oz. očetje samohranilci z namenom razbremenitve starševskih obveznosti⁷⁰.
 - o **Rejništvo na domu**, kar pomeni, da otrok ostane v svojem domu, rejnik pa prihaja k njemu ali skrbi zanj v njegovem okolju. Takšna oblika obstaja v več evropskih državah. Običajno gre za dopolnilno storitev, v smislu intenzivne družinske podpore (npr. Danska, Nizozemska, Nemčija, Norveška, Finska) ali specializirane oblike skrbi za otroke s posebnimi potrebami (npr. Združeno kraljestvo). Gre za hibrid med rejništvom in intenzivno socialno pomočjo na domu (in niti ni nujno, da se povsod imenuje rejništvo).

⁶⁸ Canali in Vecchiato. 2013. Foster care in Europe: what do we know about outcomes and evidence? Fondazione Zancan Paideia (papers presented at the 7th International Foster Care Research Network Meeting in Padova, Italy in collaboration with Fondazione Zancan, International Association for Outcome-based Evaluation and Research on Family and Childrens Services (OBER) and Fondazione Paideia).

⁶⁹ Petrella, A., Salvo, A., Maci, F., Bello, A., Rizzo F. in P. Milani. 2025. Emerging practices of foster care in Italy within the framework of the European child guarantee: case studies from a participatory perspective. Children and Youth Services Review Volume 177.

⁷⁰ Canali in Vecchiato. 2013. Foster care in Europe: what do we know about outcomes and evidence? Fondazione Zancan Paideia (papers presented at the 7th International Foster Care Research Network Meeting in Padova, Italy in collaboration with Fondazione Zancan, International Association for Outcome-based Evaluation and Research on Family and Childrens Services (OBER) and Fondazione Paideia).

Primer Finske⁷¹: kjer ne uporabljajo izraza rejništvo na domu, temveč gre za obliko pomoči, ki je najbližje podpori na domu. Finski sistem je podpora zasnovana kot tim, in ne kot posamična intervencija (v timu sodelujejo tudi strokovnjaki, ki so zaposleni v NVO, centrih za družine ali pri zasebnih ponudnikih socialno varstvenih storitev). Vsak akter ima znotraj tima jasno določeno funkcijo — od odločanja do vsakodnevne podpore:

- Socialni delavec, ki ima osrednjo koordinacijsko funkcijo (npr. vodi primer, oceni tveganja za otroka, pripravi individualni načrt pomoči, koordinira storitve, spremlja napredek in varnost).
- Družinski delavec (gre za strokovnega delavca socialnega ali pedagoškega profila - socialno delo, socialna pedagogika, izobrazba s področja vzgoje in izobraževanja). Običajno je zaposlen v javni službi ali izvajalski organizaciji. Nudi operativno podporo celotni družini z rednimi obiski na domu, nudenjem pomoči pri vsakodnevni rutini, »coaching-u« starševskih veščin, podporo pri organizaciji življenja in spremlja dinamiko v družini.
- Specializirani strokovnjaki (psiholog, terapevt, socialni pedagog), ki se vključijo pri kompleksnejših primerih. Njihove naloge obsegajo: terapevtsko delo, ocena odnosov in navezanosti, obravnava vedenjskih ali čustvenih težav, svetovanje staršem in timu.
- Rejniki, ki neposredno delajo z otroki. Pomagajo pri vsakodnevni dejavnosti in pri razbremenitvi staršev. Na primer preživlja čas z otrokom, zagotavlja strukturo in stabilnost, modelira varne interakcije, omogoča staršem odmor ali čas za druge obveznosti. Za rejnike ni nujno, da imajo visoko strokovno izobrazbo, imajo pa specializirano usposabljanje in možnost vključitve v supervizijo.
- Starši sodelujejo pri načrtu pomoči, izvajajo dogovorjene spremembe, sodelujejo z ekipo.
- Otroci izražajo potrebe in mnenja (glede na starost) in sodelujejo v intervencijah. Fokus je na spremljanju njihove dobrobiti, ki je ključni kazalnik uspeha.

“Rejništvo na domu” na Finskem torej ni ločen sistem z enotnim statusom, temveč gre za mrežo javnih storitev, kjer lahko tudi osebe z rejniškimi kompetencami izvajajo intenzivno podporo družini. Obseg podpore sega od občasnih obiskov (nizka intenzivnost 1-2 obiska na teden) do skoraj dnevne prisotnosti po več ur na dan. Pri nizki intenzivnosti je fokus na svetovanju in spremljanju, pri srednji intenzivnosti (več obiskov na teden) je cilj podpore pomoč pri rutini, starševstvu in organizaciji dneva pri krizni podpori pa je cilj preprečiti odvzem otroka. Intenzivnost se prilagaja oceni tveganja in potrebam družine. Plačilo je vezano na storitev in intenzivnost podpore, ne na status otroka. Več

⁷¹ Glej npr.:

- a) Finland. (2007). *Child Welfare Act (417/2007)*.
- b) THL. *Child welfare services in Finland*.
- c) Laitinen, M., idr. (2021). *Integrated family services in Finland. International Journal of Integrated Care*.
- d) Gilbert, N., Parton, N., in Skivenes, M. (2011/2017). *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*.

podpore torej pomeni višje stroške financiranja. Takšen pristop omogoča fleksibilnost glede trajanja pomoči in podpore.

Med ključnimi argumenti za tovrstno obliko podpore lahko izpostavimo uspešno preventivo pred odvzemom, boljše razvojne izide pri otrocih (otrok ohrani navezanost, socialno okolje, občutek stabilnosti, kar zmanjšuje travmo), krepitev starševskih kompetenc, večjo verjetnost reintegracije (saj se tudi pri namestitvah v sistem redno dela z matičnimi družinami), stroškovno učinkovitost (intenzivne storitve na domu so praviloma cenejše kot dolgotrajne namestitve). Se pa pojavljajo tudi določene slabosti, na katere je treba opozoriti, in sicer: zahteva po visoki strokovnosti kadra, nezadostna zaščita otrok v visoko rizičnih primerih (če je tveganje recimo podcenjeno, lahko otrok predolgo časa ostane v škodljivem okolju), kompleksna koordinacija, ki zahteva dobro sodelovanje med službami in različna dostopnost po regijah, ki se lahko razlikuje v obsegu storitev.

V nasprotju s Finsko (ki »rejništvo na domu« izvaja znotraj sistema odprtih storitev brez posebnega pravnega statusa) pa ima na primer Danska **formalizirano rejništvo na domu (t. i. »in-home foster care«)**, kar daje rejnikom status, pravice in odgovornosti. Sama podpora in izvajanje pomoči pa poteka na podoben način kot na Finskem.

Iz opisanih oblik rejništva in nadomestnega varstva otrok je razvidno, kako pomemben je multidisciplinarni pristop za uspešno delo z otrokom. Podpora mora biti koordinirana, fleksibilna in dostopna na domu. Na ta način v veliki meri tudi razbremenimo rejnike. Takšen pristop je še posebej primeren za slovenski sistem, saj so rejniki preobremenjeni, kot je pokazala pričujoča raziskava.

3. Okrepiti promocijo rejništva

V Sloveniji, kot ugotavljamo v raziskavi, promocija rejništva ni zadovoljiva. Predlagamo, da se po vzoru evropskih držav okrepi promocijo z namenom, da bi lažje pridobili nove rejnice in destigmatizirali dojemanje rejništva pri splošni populaciji.

Češka⁷² je npr. v obdobju med letoma 2005 in 2024 uspela bistveno povečati število otrok v rejništvu in zmanjšati število otrok v institucionalnem varstvu. Ključni ukrepi za pridobivanje novih rejnikov in rejnic so vključevali:

- povečanje finančne podpore rejniškim družinam,
- okrepljeno delo na ozaveščanju in predstavitev rejništva kot možnosti,
- deljenje pozitivnih zgodb otrok in rejnikov ter pozitivnih praks,
- izvedba obsežne medijske kampanje (preko TV spotov, v katerih so nastopale znane osebe – igralci, ki so predstavljali pozitivne vidike in zgodbe rejništva, kar se je izkazalo za zelo pozitivno in je naredilo pomemben vtis na širšo javnost),
- organizacijo dogodkov za pridobivanje novih rejnikov,
- odprte razprave v nacionalnih medijih in socialnih omrežjih za naslavljanje ključnih potreb in problematik na področju rejništva (npr. nizko število rejnikov; razbijanje mitov in

⁷² Karel Řezáč. 2025. Foster care in Czech Republic. Prispevek na mednarodnem posvetu na temo rejništva (prek spleta). Na posvetu je bilo pojasnjeno, da gre za pozitivne spremembe, ki se odražajo v podatkih, pripisati (tudi) spremenjeni metodologiji (na Češkem so s spremembo zakonodaje po novem vključili namestitve k sorodnikom, ki so bile pred tem izven sistema rejništva), medtem ko se samo število otrok v zavodski oskrbi ni bistveno spremenilo.

skepticizma o rejništvu; odpiranje pogovora o izčrpanosti rejnikov in strokovnih delavcev ter splošnih sistemskih izzivih),

- nameravajo pa tudi vzpostaviti informacijsko spletno stran.

Kot ključen element h kateremu stremijo je vzpostavitev rejništva, ki je vidno v javnem prostoru (angl. »*visible foster care*«).

Mednarodne izkušnje na sploh kažejo, da se učinkovite promocijske kampanje za rejništvo praviloma osredotočajo na deljenje resničnih osebnih zgodb otrok in rejniških družin, hkrati pa so jasno ciljno usmerjene v populacijo, ki bi bila glede na življenjske okoliščine primerna za opravljanje rejniške dejavnosti.

Konkretni predlogi za slovenski sistem rejništva:

- **Zagotoviti, da promocijske aktivnosti vedno spremljajo konkretni ukrepi za izboljšanje podpore rejniškim družinam**, saj promocija brez ustrezne sistemske podpore dolgoročno ne more prispevati k povečanju števila rejnikov.
- **Okrepiti sistemsko sodelovanje med državnimi institucijami (CSD) in NVO**, tako na področju podpore rejniškim in biološkim družinam kot tudi na področju promocije rejništva.
- **Oblikovati dolgoročno nacionalno strategijo promocije rejništva**, ki presega posamezne kampanje in vključuje jasno opredeljene cilje, ciljne skupine, nosilce ter kazalnike uspešnosti.
- **Izvesti nacionalno promocijsko kampanjo** v sodelovanju z vsemi relevantnimi deležniki (strokovnimi delavci in delavkami CSD, rejniki in rejnicami, otroki in mladimi z izkušnjo rejništva) ter z izkušenimi izvajalci socialnega marketinga (npr. Iz principa: <https://izprincipa.si/>).
- **Graditi promocijska sporočila predvsem na osebnih zgodbah in neposrednih pričevanjih**, ki vključujejo različne perspektive (rejniških in bioloških družin, otrok ter strokovnih delavcev in delavk), saj se to v mednarodnih praksah dosledno izkazuje kot najučinkovitejši način promocije.

V ZDA so zaradi velike potrebe po rejniških družinah vzpostavili nacionalno promocijsko kampanjo **#BeTheOne Campaign**⁷³, ki prek resničnih zgodb prikazuje vpliv rejništva na življenje otrok in rejnikov. Ciljna skupina kampanje so tiste skupine, ki bi bile primerne za izvajanje rejniške dejavnosti. Kampanja vključuje posodobitev spletne strani, objave na socialnih omrežjih in promocijske materiale (kot so majice, kazalke ipd.). Rezultat kampanje se odraža v 144 % porastu števila oddanih obrazcev za povpraševanje potencialnih rejnikov. Na Irskem pa je bila prek organizacije **Tusla Fostering**⁷⁴ vzpostavljena celostna spletna stran, ki jasno predstavlja oblike rejništva, poleg vsake izmed njih pa je izpostavljena tudi osebna zgodba rejnikov in otrok z izkušnjo s tovrstno obliko rejništva. Prav tako je vsako leto izvedena nacionalna kampanja za pridobivanje novih rejnikov (*Tusla National Fostering Week*), v sklopu katere organizirajo razne dogodke.

⁷³ Dostopno na: [Foster Care Recruitment Campaign - TigersEye Creative.](#)

⁷⁴ Dostopno na: <https://www.tusla.ie/fostering/>.

Kot najučinkovitejši način promocije se tudi v Italiji⁷⁵ izkazuje neposredna osebna pričevanja (angl. »direct testimony is considered the most effective means of promotion«), ki naj vključuje vidike strokovnjakov (tj. strokovnih delavcev in delavk na CSD) in bioloških ter rejniških družin (tako rejnikov in rejnic kot otrok oz. mladih). Poseben poudarek pa je postavljen tudi na jasno informiranje javnosti (npr. o razlikovanju med rejništvom in posvojitvijo).

- **Okrepiti vlogo lokalne ravni (občin) pri promociji rejništva**, z jasno opredeljenimi nalogami, podporo lokalnim pobudam ter rednim spremljanjem stanja in potreb na lokalni ravni.

Učinkovitost lokalno zasnovanih pristopov potrjujejo tudi tuje prakse. Z ZDA digitalna kampanja **FosterMore**⁷⁶ s ciljno usmerjenimi oglasi, ki vsebujejo resnične zgodbe povezuje potencialne rejnike z najbližjimi lokalnimi rejniškimi organizacijami. V Avstraliji pa kampanja **Sharing is Caring**⁷⁷ temelji na močni prisotnosti v lokalnih skupnostih (npr. na kariernih sejmih, v lokalnih podjetjih in organizacijah ter športnih klubih) in vizualnih ter simbolnih akcijah za ozaveščanje javnosti. V sklopu kampanje uporabljajo enotno roza barvo (npr. osebe oblečene v prepoznavno roza barvo delijo informativne letake in spodbujajo ljudi, da postanejo rejniki, hkrati pa se je v znak solidarnosti in z namenom ozaveščanja 18 različnih znamenitosti obarvalo v roza barvo za več kot 60 noči), kar prispeva k večji vidnosti in prepoznavnosti tematike rejništva v javnem prostoru.

Poudarjanje vloge občin se je izkazalo kot zelo pozitivno in učinkovito tudi v Italiji – te imajo namreč ključno vlogo, da vodijo procese in izvajajo kampanje za spodbujanje solidarnosti ter povečanje števila rejniških družin.

- **Vzpostaviti enotno nacionalno informacijsko platformo o rejništvu**, ki bi na pregleden in razumljiv način predstavljala vse oblike rejništva, postopke, podporne mehanizme in odgovore na pogosto zastavljena vprašanja.
- **Uporabiti inovativne, umetniške in kulturne pristope za nagovarjanje javnosti in ozaveščanje**, prilagojene različnim ciljnim skupinam (npr. glede na starost, življenjske okoliščine in lokalni kontekst).

Takšni pristopi se kot učinkoviti kažejo v Združenem kraljestvu v okviru letne tematske kampanje **Foster Care Fortnight**⁷⁸, ki združuje lokalne aktivnosti in dogodke v skupnosti. Leta 2025 je denimo tema kampanje »moč odnosov«, v sklopu katere poteka tudi umetniški natečaj na temo rejništva in odnosov, ki spodbuja vključevanje ter aktivno vlogo družin in lokalnega okolja. V Grčiji pa so z zgodbo **Milto's Big Adventure**⁷⁹ skozi knjigo in animirani video na otrokom razumljiv način približali izkušnjo rejništva. Zgodba sledi malemu tigru Miltu, ki ga odvzamejo iz matične družine. Zaradi tega je čuti žalost in strah, ob tem pa so mu v neprestano podporo rejniške družine, ki mu nudijo prijaznost in stabilnost, kar mu olajša sicer težko izkušnjo, spodbudi občutek pripadnosti in varnosti ter omogoči priložnost za lepšo prihodnost. Prav tako je grška nacionalna kampanja **Change a Child's Life. Be a Foster Parent**⁸⁰, organizirana s strani UNICEF-a in Ministrstva, ki

⁷⁵ Andrea Petrella. 2025. Foster care in Italy. Prispevek na mednarodnem posvetu na temo rejništva (prek spleta).

⁷⁶ Dostopno na: [FosterMore - Launch a Digital Foster Care Recruitment Campaign with FosterMore!](#).

⁷⁷ Dostopno na: <https://www.lwb.org.au/news/sharing-is-caring-highlights-the-need-for-more-foster-carers/>.

⁷⁸ Dostopno na: [Foster Care Fortnight | The Fostering Network](#).

⁷⁹ Knjiga za otroke, ki jo je napisala Vaggelis Illiopoulos je dostopno na: <https://fivebluewishess.gr/unicef/>. Youtube video z isto zgodbo pa je dostopen na: <https://www.youtube.com/watch?v=ieUVzApXvmw>

⁸⁰ Dostopno na: <https://www.unicef.org/greece/en/change-childs-life-be-foster-parent>.

poudarja zaščito otrok, pravico otrok do odraščanja v varnem družinskem okolju in ne institucijah ter rejništvo kot začasni ukrep. Kot glavni promocijski pripomoček za nagovarjanje širše javnosti so uporabili video, ki se je predvajal na grški televiziji in radijskih postajah.

4. Oblikovati nabor kazalnikov za spremljanje kakovosti rejništva v Sloveniji

V poročilu IRSSV so kazalniki zasnovani otrokocentrično in temeljijo predvsem na subjektivnih ocenah otrok, rejnic in rejnikov. Zajemajo doseganje namena rejništva, pridobitev pozitivne družinske izkušnje, zadovoljitev otrokovih potreb, prilagoditev na življenje v rejniški družini, uspešen prehod v samostojno življenje ter ocene kakovosti odnosov z rejniki, CSD in stopnje vključenosti otrok v odločanje. Gre predvsem za mikro kazalnike, zbrane z anketami in intervjuji, ki sicer omogočajo poglobljen vpogled v izkušnje udeležencev, vendar niso primerni za kontinuirano in sistematično spremljanje na ravni celotnega sistema.

Poleg tega poročilo vključuje tudi kazalnike na mezo ravni, ki se nanašajo na delovanje institucij in podpornega okolja rejništva. Ti obsegajo ocene podpore in sodelovanja s CSD, oblike in pogostost komunikacije, dostopnost strokovne pomoči za otroke, kakovost usposabljanj za rejnike ter vlogo lokalne skupnosti in javnih institucij pri podpori otrokom v rejništvu. Takšni kazalniki omogočajo vrednotenje institucionalne podpore in predstavljajo pomembno podlago za izboljšave na lokalni in regijski ravni.

Na makro ravni poročilo obravnava sistemske pogoje izvajanja rejništva, vključno z zakonodajnim okvirom, statusom in finančnimi pogoji rejnikov, dostopnostjo rejniških družin ter pomanjkanjem strateškega razvoja različnih oblik rejništva. Opozarja tudi na nezadostno sistemsko podporo matičnim družinam, zlasti na področju preventive in reintegracije. Ti kazalniki omogočajo presojo sistemske učinkovitosti rejništva in služijo kot izhodišče za širše politične in organizacijske ukrepe.

Poročilo ponuja celovit vpogled v izkušnje otrok in rejniških družin ter osvetljuje številne vidike kakovosti rejništva, predvsem z vidika njihovih subjektivnih ocen. Ker pa osrednji namen poročila ni bil vzpostavitev sistema kazalnikov, temveč raziskovalno zajeti izkušnje in mnenja udeležencev, so uporabljeni kazalniki zasnovani kot enkratni podatkovni zajemi in niso neposredno povezani z administrativnimi viri. V kolikor bi v prihodnje želeli razviti celostni, trajnostni in ponovljiv sistem spremljanja kakovosti rejništva, bi bilo smiselno nekatere vsebinske in metodološke vidike še razširiti.

Pri tem bi bilo **pomembno vključiti določene kvantitativne in sistemske kazalnike, ki jih v obstoječem okviru ni bilo mogoče obravnavati** – na primer trajanje in stabilnost rejniških namestitev, pogostost menjav, delež otrok z individualnim načrtom pomoči, dostop do strokovnih služb ter spremljanje izidov ob prehodu v samostojno življenje. Prav tako bi bilo smiselno dopolniti spremljanje z nekaterimi mezo in makro kazalniki, kot so število in profil usposobljenih rejnikov, obremenjenost strokovnih delavcev na CSD ter sistemsko spremljanje usposabljanj in podpore rejniškim družinam.

Ti elementi bi lahko v prihodnje nadgradili obstoječe kazalnike in **omogočili vzpostavitev bolj strukturiranega in kontinuiranega spremljanja kakovosti rejništva, ki bi temeljilo na kombinaciji subjektivnih izkušenj udeležencev in objektivnih administrativnih podatkov.**

Kako zasnovati sistem spremljanja rejništva v Sloveniji?

Raven	Kazalniki	Vir
Mikro	subjektivno počutje, prilagoditev, varnost, odnos z rejnico, vključenost v odločanje o pomembnih zadevah	ankete otrok in rejnikov
Mezzo	kakovost podpore CSD, dostop do storitev, izobraževanje rejnikov	ankete + administrativni podatki
Makro	število otrok v rejništvu, trajanje, prehodi, usposobljenost rejnikov, razmerje med družinsko in institucionalno oskrbo	administrativni viri (MDDSZ, CSD, IRSSV)

Za nadgradnjo spremljanja rejništva v Sloveniji bi bilo smiselno vzpostaviti celovit in trajnosten sistem zbiranja podatkov, ki bo omogočal hkratno oceno potreb otrok, kakovosti rejniške oskrbe in delovanja sistema kot celote. Takšen sistem bi moral temeljiti na večnivojskem pristopu, ki povezuje mikro, mezzo in makro raven ter združuje subjektivne in objektivne vire podatkov.

Na mikro ravni je ključno ohraniti in nadgraditi spremljanje subjektivnega doživljanja otrok in mladostnikov v rejništvu, saj mednarodne raziskave dosledno kažejo, da so občutki varnosti, pripadnosti, stabilnosti in vključenosti v odločanje pomembni kazalniki kakovosti oskrbe. Vendar pa bi bilo za zagotavljanje kontinuiranega spremljanja **smiselno uporabiti standardizirana orodja**, ki omogočajo ponovljivo merjenje skozi čas, na primer prilagojene in starosti primerne vprašalnike o blaginji otrok v rejništvu, ki bi se izvajali periodično in ne zgolj v okviru posameznih raziskav. Takšna orodja bi lahko dopolnjevala strokovno presojo in individualno delo z otrokom pred namestitvijo, med bivanjem v rejništvu in ob prehodih v druge oblike bivanja ali v samostojno življenje.

Na mezzo ravni bi moralo spremljanje sistematično zajemati kakovost institucionalne podpore, zlasti vlogo centrov za socialno delo, dostopnost in ustreznost podpornih storitev ter kakovost sodelovanja med različnimi akterji v lokalnem okolju. To pomeni redno spremljanje obremenjenosti strokovnih delavk in delavcev, pogostosti in vsebine stikov z rejniškimi družinami, razpoložljivosti strokovne pomoči za otroke in rejniške družine ter ustreznosti izobraževanj in usposabljanj za rejnice in rejnike. **Del teh podatkov je že prisoten v administrativnih evidencah, del pa bi bilo smiselno dopolniti z rednimi, krajšimi evalvacijskimi orodji, ki bi omogočala sprotno zaznavanje sistemskih pomanjkljivosti.**

Na makro ravni bi moralo spremljanje temeljiti predvsem na **uporabi in nadgradnji administrativnih virov**. To vključuje sistematično zbiranje podatkov o številu otrok v rejništvu, trajanju in stabilnosti namestitev, pogostosti premestitev, razmerju med družinskimi in institucionalnimi oblikami varstva, razpoložljivosti in strukturi rejniških družin ter izidih rejništva, kot so vrnitve v matično družino, posvojitve ali prehodi v samostojno življenje oz. prehodi v druge rejniške družine ali druge institucionalne oblike bivanja (določene podatke MDDSZ že sedaj zbira in objavlja; bi bilo pa treba premisliti glede njihove konkretne rabe za namen spremljanja kakovosti rejništva in ugotoviti, katere so potrebe po dodatnih administrativnih podatkih). Povezovanje podatkov iz različnih resorjev, kot so socialno varstvo, izobraževanje in zdravstvo,

bi omogočilo celovitejši vpogled v življenjske pogoje in razvojne izide otrok v rejništvu, hkrati pa bi zmanjšalo potrebo po obsežnem anketiranju.

Posebno pozornost bi bilo treba nameniti tudi uporabi standardiziranih orodij za oceno potreb otroka, ki bi se dosledno uporabljala ob vstopu v rejništvo, v času bivanja in ob pomembnih prehodih. Takšna orodja bi omogočila boljšo prilagoditev namestitev in storitev potrebam posameznega otroka ter hkrati ustvarila strukturirane podatke, uporabne za agregirano spremljanje kakovosti rejniškega sistema. S tem bi se povezala funkcija spremljanja kakovosti z osnovnim namenom rejništva, to je zagotavljanje največje koristi otroka (kar je uveljavljena praksa v nekaterih evropskih državah, kot smo predhodno že izpostavili).

Celostni sistem spremljanja bi tako temeljil na kombinaciji administrativnih podatkov, standardiziranih orodij za oceno potreb in periodičnega zbiranja subjektivnih ocen otrok in rejnikov. Takšen pristop bi omogočil kontinuirano spremljanje kakovosti rejništva, primerljivost z mednarodnimi kazalniki ter hkrati ohranil otrokocentrično perspektivo, ki je eno ključnih izhodišč obravnavanega poročila.